

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

PRIVATINĖS TEISĖS INSTITUTAS

SIGITAS ŠAKYS

MEDIACIJOS PROGRAMA

ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PANAIKINIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –

Doc. dr. Agnė Tvaronavičienė

Vilnius, 2018

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PRIEŽIŪRA.....	8
1.1. Arbitražo teismo sprendimų priežiūros samprata.....	8
1.2. Arbitražo teismo sprendimo priežiūros formos.....	14
2. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PRIEŽIŪROS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE.....	18
2.1. Arbitražo teismo sprendimų teisėtumo priežiūros tvarka.....	18
2.2. Arbitražo teismo sprendimų panaikinimo teisiniai pagrindai.....	20
2.2.1. Ginčo šalies prašymu nagrinėtini arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai.....	21
2.2.2. Teismo iniciatyva nagrinėtini arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai.....	25
3. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PANAIKINIMO INSTITUTO PRAKTINIS TAIKYMAS LIETUVOJE.....	28
3.1. Ginčo šalies iniciatyvai priskirtinų arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas.....	28
3.2. Teismo iniciatyvai priskirtinų arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas.....	43
3.3. 2012 - 2017 metais Lietuvoje panaikinti arbitražo teismo sprendimai: apžvalga ir analizė.....	56
3.4. Arbitražo teismo sprendimų panaikinimo teisinės pasekmės.....	66
IŠVADOS.....	72
PASIŪLYMAI.....	74
LITERATŪRA.....	76
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS.....	84
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	85
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	86
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	87

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Civilinių ir komercinių sandorių gausa ir sudėtingumas šiuolaikinėje visuomenėje neišvengiamai daro įtaką ir tokio pat gausaus skaičiaus įvairiausių ginčų atsiradimui. Šiuolaikiniame civilizuotame pasaulyje valstybės siekia išlaikyti savo įtaką praktiškai visose žmonių gyvenimo sferose, ne išimtis yra ir įvairiausių ginčų sprendimo sritys. Valstybės vaidmuo ginčų sprendimo srityje jau seniai toks stiprus ir visa apimantis, kad net nebekyla jokių abejonių ir diskusijų, jog valstybės teismai yra standartinis ginčų sprendimo būdas, o bet kokie kitokie ginčų sprendimo nei valstybės teismuose būdai yra laikomi tik alternatyviais ginčų sprendimo valstybės teismams būdais. Tiek atskiroms valstybėms, tiek tarptautinei bendruomenei iš esmės suvokus, kad ginčų sprendimų valstybių teismuose monopolizavimas neduoda valstybei, visuomenei ir atskiroms jos grupėms tokių rezultatų nagrinėjant ginčus, kokių buvo tikimasi, vis dažniau ne tik neprieštaraujama, tačiau net ir rekomenduojama¹ kilusius ginčus spręsti pasinaudojant alternatyviais ginčų sprendimo būdais.

Vienas iš žinomiausių ir praktikoje dažniausiai taikomų alternatyvių ginčo sprendimo, sprendžiant komercinius ginčus, būdų yra arbitražas. Arbitražą pasirinkusioms šalims yra suteikiama teisė pačioms priimti sprendimus dėl ginčo nagrinėjimo proceso, kuriame kitaip nei valstybės teismuose, šalys gali rinktis kas ir kokiomis taisyklėmis bei procedūromis vadovaujantis spręs tarp jų iškilusį ginčą. Ir nepaisant to, kad arbitražo procedūra yra sutartinė ir santykinai neoficiali, kaip pažymi G. Dominas ir V. Mikelėnas, savo teisine verte arbitražo teismo (toliau - ArT) sprendimas prilyginamas valstybės teismo sprendimui², o kitaip tariant ArT sprendimas, kaip ir valstybės teismo sprendimas, yra privalomas ginčo šalims. Akivaizdu, kad jei nėra šalių valios ir susitarimo spręsti ginčus ne valstybės teisme, tai nėra ir arbitražo, todėl reikia sutikti su G. Dominu ir V. Mikelėnu, teigiančiais, kad „<...> Esminis arbitražo principas yra sutartinis principas“³. Įvertinus šiuos du pagrindinius du aspektus - šalių susitarimo laisvę ir ArT sprendimo privalomumą – natūraliai kyla klausimas ar šalių susitarimo laisvė ir ArT sprendimo privalomumas yra absoliutūs ir ar valstybės teismai turi teisę revizuoti, o esant atitinkamoms aplinkybės ir sąlygoms net ir panaikinti ArT priimtą sprendimą? Tiek pagrindiniuose tarptautiniuose teisės aktuose, reglamentuojančiuose arbitražą - 1958 m. Niujorko konvencijoje dėl užsienio arbitražų sprendimų

---

¹ Recommendation No R(86)12 „Concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts“ adopted by the Committee of Ministers on 16 September 1986,

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=606796&SecMode=1&DocId=690980&Usage=2> (prisijungimo data/laikas – 2017–05–21/23:56).

² Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *Tarptautinis komercinis arbitražas* (Vilnius: Justitia, 1995), 22

³ *Ibid.*, 17

pripažinimo ir vykdymo⁴ (toliau – Niujorko konvencija), UNICITRAL 1985 m. tarptautinio komercinio arbitražo pavyzdinio įstatyme⁵ (toliau – UNICITRAL pavyzdinis įstatymas), tiek Lietuvoje pagrindiniame arbitražą reglamentuojančiame teisės akte - Lietuvos Respublikos Komerciniame arbitražo įstatyme⁶ (toliau – KAI) - arbitražo teismų sprendimų peržiūra bei galimybė sprendimus panaikinti numatyta. Ir nors pažymima, kad galimybė kreiptis dėl arbitražo sprendimo panaikinimo negali būti tapatinama su apeliacijos teise⁷, tačiau, pagrįstai kyla klausimas **ar dėl teismui suteiktos teisės taikyti arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo institutą praktikoje ArT netampa tam tikra ikiteismine ginčo nagrinėjimo teisme instancija?** Kita vertus, įvertinus arbitražinio susitarimo sutartinį pobūdį, apskritai kyla klausimas **ar pats ArT sprendimo panaikinimo institutas iš esmės nepaneigia ginčo šalių teisės susitarti dėl alternatyvaus ginčo nagrinėjimo institucijos/būdo?**

Tai, kad ArT sprendimas gali būti apskųstas valstybės teismui, o šis, nors ir esant ribotam ir baigtiniam sprendimų panaikinimo sąrašui, gali sprendimą panaikinti, turi tikrai didelę praktinę reikšmę. Akivaizdu, kad šalys laisva valia sudarydamos arbitražinį susitarimą ir tokiu būdu perduodamos ginčų sprendimą arbitražui, taip pademonstruoja savo valią vengti nacionalinių teismų dalyvavimo ginčų sprendime. Kadangi, nepaisant šalių arbitražinio susitarimo, nacionaliniams teismams tokia teisė suteikta, labai svarbu atsakyti į klausimą **ar ArT sprendimo panaikinimas šalims nereiškia, kad arbitražinis šalių susitarimas neteko galios, ar visgi šalys turi teisę vadovaujantis arbitražine išlyga tuo pačiu pagrindu ir dėl to paties dalyko pakartotinai kreiptis į arbitražą?** Su arbitražinio teismo sprendimo panaikinimu glaudžiai susijęs ir kitas praktinis klausimas - ar ArT sprendimo panaikinimo atveju nėra paneigiamas vienas esminių ir šalims, kaip verslo subjektams, labai aktualus arbitražo principas – operatyvumo principas? Juk akivaizdu, kad vadovaujantis arbitražine išlyga, šalis kreipdamasi į arbitražą tikisi greito ginčo išsprendimo, tačiau valstybės teismui panaikinus arbitražo sprendimą, šalys ne tik lieka be privalomo vykdyti sprendimo, tačiau, blogiausia, ir su neišspręstu ginču. Galų gale, svarbu išsiaiškinti ir tai, ar LR teisės aktuose įtvirtinti ArT sprendimų panaikinimo pagrindai ir tvarka bei teismų praktika užtikrina tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtintų ir visuotinai pripažįstamų arbitražo proceso principų laikymąsi?

Taigi, apibendrinant pažymėtina, kad darbe **siekiama išsiaiškinti ar ArT sprendimo panaikinimo instituto reglamentavimas Lietuvoje yra tinkamas ir pakankamas, o praktinis jo**

---

⁴ „1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo.“ <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf>; prisijungimo laikas: 2017-05-05

⁵ „Jungtinių tautų UNICITRAL 1985 m. pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo.“ http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf; prisijungimo laikas: 2017-05-21

⁶ „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas // Valstybės žinios. 2012, Nr. 76-3932.

⁷ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras* (Vilnius: Registrų centras, 2016).

taikymas nepažeidžia šalių laisvos valios pasirinkti tarpusavio ginčų nagrinėjimo instituciją esmės.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Nepaisant to, kad ginčų nagrinėjimo arbitražu institutas nėra naujas dalykas, o jo populiarumas vis auga, arbitražo tema Lietuvoje nėra išsamiai nagrinėta. O lietuvių autorių mokslinių darbų ir straipsnių, kuriuose išsamiai būtų nagrinėjami su ArT sprendimų panaikinimo instituto taikymu susiję klausimai, apskritai praktiškai nėra.

Kaip pagrindinis iš to negausaus skaičiaus lietuvių autorių mokslinės literatūros šaltinių paminėtinas pirmąja studija lietuvių kalba apie komercinį arbitražą tituluojamas G. Domino ir V. Mikelėno vadovėlis „Tarptautinis komercinis arbitražas“⁸, kuriame be kitų su arbitražu susijusių klausimų paliečiami ir ArT sprendimo panaikinimo instituto taikymo pagrindai. Tam tikras įžvalgias ir komentarus KAĮ straipsniams, susijusiems su ArT sprendimo panaikinimu, pateikia V. Mikelėnas, V. Nekrošius ir E. Zemlytė visiškai neseniai išleistame Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentare.⁹ ArT sprendimo pripažinimo ir vykdymo klausimus savo monografijoje „Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas“¹⁰ bei publikacijose nagrinėja ir dr. R. Daujotas. Atskirus su arbitražo teismu susijusius aspektus, galinčius nulemti arbitražo teismo sprendimo panaikinimą, savo straipsniuose fragmentiškai aptaria ir kiti Lietuvos autoriai. Valstybės ir viešosios teisės juridiniams asmenims sudaryti arbitražinius susitarimus draudimo nepaisymo galimas pasekmes savo daktaro disertacijoje¹¹ bei publikacijose¹² nagrinėja E. Zemlytė. Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumą ribojimo klausimus savo straipsnyje nagrinėja ir J. Jarusevičius¹³. Taip pat paminėtini B.Kozubovska, R. Daujotas, R. Griguolaitė, R. Audzevičius, D. Parchajev, T. Varapnickas bei kiti autoriai, kurių straipsniuose¹⁴ buvo keliami ir analizuojami įvairūs ginčų nagrinėjimui arbitraže aktualūs klausimai, tiesiogiai ar netiesiogiai susiję su ArT sprendimo panaikinimu.

⁸ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2.

⁹ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7.

¹⁰ Rimantas Daujotas, *Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas* (Vilnius: Eugrimas, 2015).

¹¹ Eglė Zemlytė, „Valstybė kaip arbitražinio susitarimo šalis“ (Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012).

¹² Eglė Zemlytė, „Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą pagal Lietuvos ir užsienio valstybių teisę.“ *Teisė* 79 (2011):172 – 185; Eglė Zemlytė, „Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą.“ *Teisė*, 80 (2011): 193 – 213.

¹³ Justinas Jarusevičius, „Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumai.“ *Teisė*, 91 (2014): 172 – 192.

¹⁴ Beata Kozubovska, „Ginčų, kylančių iš vartojimo sutarčių, nagrinėjimo arbitraže problematika.“ *Teisė*, 81 (2011): 119 – 128; Danguolė Baublienė ir Eglė Zemlytė, „Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: *per se* nesąžininga sąlyga?“ *Teisė*, 84 (2012): 7 – 26; Tadas Varapnickas, „Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai.“ *Teisė*, 99 (2016): 174 – 185; Beata Kozubovska ir Rimantas Daujotas, „Arbitrų atsakomybė ir imunitetas nuo atsakomybės.“ *Teisė*, 92 (2014): 48 – 57; Beata Kozubovska ir Rita Griguolaitė, „Su konkurencijos teise susijusių ginčų srėstinumas arbitražu.“ *Jurisprudencija. Mokslo darbai*, 22 (2015): 360 – 381; Denis Parchaev, Agnė. Kisieliauskaitė, ir Lina Bajoraitė, „Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste.“ *Teisė*, 98 (2016): 181 -199.

Tam tikri ArT sprendimų panaikinimo teoriniai aspektai, susiję su arbitražo vietos teismų sprendimų, panaikinančių ArT sprendimą, pasekmėmis teismų sprendimams kitose valstybėse, nagrinėjami Emmanuel Gaillard monografijoje „Tarptautinio arbitražo teisės teorija“¹⁵. Arbitražo sprendimų panaikinimo aspektus tokiuose savo darbuose kaip „Tarptautinis komercinis arbitražas“¹⁶ ir „Tarptautinis komercinis arbitražas ir forumo pasirinkimo susitarimas: rengimas ir įgyvendinimas“¹⁷ nagrinėja ir Gary. B. Born. Labai svarbių ir visuotinai pripažįstamų išvalgų galima surasti ir autorių kolektyvo Julian D. M. Lew, Loukas A. Mistelis, Stefan M. Kroll knygoje „Comparative International Commercial Arbitration“.¹⁸

Šis darbas, atsižvelgiant į tai, kad dar ši tema Lietuvoje dar beveik nėra nagrinėta, yra naujas ir unikalus. Darbe ne tik paliečiama ArT sprendimo priežiūros esmė ir formos, tačiau ir išsamiai bei metodiškai atskleidžiami ArT sprendimų panaikinimo pagrindai, jų aiškinimas ir taikymas Lietuvos teismų praktikoje, taip pat aptariamos teisinės ir praktinės problemos, su kuriomis susiduriama, teismams priėmus sprendimus dėl ArT sprendimų panaikinimo.

Tyrimo šaltiniai. Rengiant šį baigiamąjį darbą buvo naudojamos ir remiamasi pagrindiniais arbitražą reglamentuojančiais norminiais aktais, tarptautinėmis konvencijomis, teismų praktika, Lietuvos ir užsienio autorių mokslinės literatūros šaltiniais.

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbe pateikiami atlikto tyrimo rezultatai, išvados ir pasiūlymai gali būti aktualūs ir naudingi studentams, studijuojantiems galimus alternatyvius ginčų nagrinėjimo būdus, nuolatinėms arbitražo institucijoms, organizuojančioms ginčų nagrinėjimą arbitražu, arbitrams, priimantiems ArT sprendimus, teisės aktų leidėjams, siekiantiems tobulinti klausimų, susijusių su ArT sprendimais, reglamentavimą teisės aktuose, teismams, sprendžiantiems arbitražo teismų sprendimų panaikinimo klausimus, o taip pat visiems kitiems autoriams, ateityje nagrinėsiantiems klausimus, susijusius su arbitražo sprendimų panaikinimo instituto taikymo teoriniais ir praktiniais aspektais.

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ArT sprendimų panaikinimo instituto taikymo Lietuvoje ypatumus ir pasekmes.

Tyrimo uždaviniai. Išsikeltam tyrimo tikslui pasiekti šiame baigiamajame darbe nagrinėjami tokie uždaviniai:

1. Atskleisti ArT sprendimų priežiūros esmę ir formas.
2. Išanalizuoti ir atskleisti ArT sprendimų panaikinimo teisinius pagrindus ir jų aiškinimą.

---

¹⁵ Emmanuel Gaillard, *Legal Theory of International Arbitration* (Martinus Nijhoff Publishers, 2010).

¹⁶ Gary B. Born, *International commercial arbitration* (Wolters Kluwer, 2014).

¹⁷ Gary B. Born, *International commercial arbitration and forum selections agreements: drafting and enforcing* (Wolters Kluwer, 2010).

¹⁸ Julian D. M. Lew, Loukas A. Mistelis, Stefan M. Kroll, *Comparative International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International), 2003.

3. Išanalizuoti ArT sprendimo panaikinimo instituto taikymo Lietuvos teismuose praktiką.
4. Išanalizuoti ir atskleisti ArT sprendimų panaikinimo teisinės pasekmės ir iš to kylančias praktines problemas.
5. Išanalizuoti Lietuvos teismuose panaikintų ArT sprendimų statistiką ir nustatyti dažniausius ArT sprendimo panaikinimui taikytus pagrindus.

Tyrimo metodai. Tyrimo tikslui, kuris detalizuojamas šio darbo uždaviniais, pasiekti naudojami žemiau pateikti teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai.

Mokslinės literatūros analizės metodas – arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo bei ArT sprendimo panaikinimo esmės atskleidimui.

Sisteminės analizės metodas – ArT sprendimus reglamentuojančių norminių aktų, konvencijų, teismų praktikos bei ArT sprendimus analizuojančių mokslinės literatūros šaltinių tyrimams.

Loginis ir lingvistinis metodai – ArT sprendimų esmės ir turinio ArT sprendimus reglamentuojančiuose norminiuose aktuose, konvencijose ir teismų praktikoje atskleidimui.

Lyginamasis metodas – skirtingų mokslinės literatūros šaltinių autorių nuomonių, teismų praktikos, norminių teisės aktų ir konvencijų, susijusių ArT sprendimais, analizei ir palyginimui.

Apibendrinimo metodas – darbe pateikiamų tyrimo uždavinių rezultatų susistemimui ir apibendrinimui bei pasiūlymų suformulavimui.

Empirinis dokumentų analizės metodas – dokumentų analizė - tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų bei teismų praktikos tyrimams.

Tyrimo struktūra. Baigiamasis darbas susideda iš įvado, dėstomosios dalies, išvadų ir pasiūlymų. Dėstomoji dalis atitinkamai susideda iš trijų skyrių. Pirmame skyriuje atskleidžiama ArT sprendimo priežiūros esmė ir priežiūros formos. Antrame skyriuje pateikiama ArT sprendimų teisėtumo priežiūros teisinio reglamentavimo analizė - priežiūros tvarka ir panaikinimo teisiniai pagrindai. Trečiame skyriuje detaliai analizuojamas ArT panaikinimo praktinis taikymas Lietuvoje, atskleidžiant su atitinkamų ArT sprendimų panaikinimo pagrindų taikymu susijusią teismų praktiką, Lietuvoje panaikintų ArT sprendimų statistiką bei ArT sprendimų panaikinimo teisinės pasekmės ir iš to kylančias praktines problemas. Darbe taip pat pateikiami literatūros šaltiniai bei santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.

Ginamasis teiginys. Esamas arbitražo teismų sprendimų priežiūros teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir šių normų taikymas praktikoje nėra tinkami ir pakankami arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, spartesnio vystymosi Lietuvoje užtikrinimui.

1. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PRIEŽIŪRA

Nors vieno visų pripažįstamo apibrėžimo arbitražui apibūdinti nėra, esminių ginčų dėl to, kad tai yra tam tikras ginčo tarp šalių sprendimo metodas, irgi nėra. Dėl tokio metodo alternatyvumo įprastinei teisminio ginčų nagrinėjimo procedūrai, arbitražas dar vadinamas alternatyviu ginčo sprendimo metodu (angl. *Alternative Dispute Resolution – ADR*). Nepaisant alternatyvaus arbitražo pobūdžio, kalbant apie ginčų sprendimą arbitražu, lygiai taip pat, kaip ir ginčų išsprendimo valstybės teismuose atveju, neišvengiamai susiduriama su viena iš teisės įgyvendinimo formų – teisės taikymu. Teisės taikymo, įskaitant ir arbitražo atveju, kaip ypatingos teisės įgyvendinimo formos, esmė slypi tame, kad, įgyvendindami ginčo šalių konkrečias teises ir pareigas, tretieji asmenys – arbitrai, teisės taikymo procesą taiko ginčo šalių atžvilgiu.¹⁹ Teisinėje literatūroje nurodoma, kad teisę taikyti gali tik atitinkamus įgaliojimus pagal teisę turintys subjektai ir kad dažniausiai teisės taikymo subjektai yra valstybės institucijos ir pareigūnai, kurie turi įgaliojimus kitiems asmenims ir institucijoms duoti privalomus nurodymus²⁰, tačiau kartu nurodant, kad teisę taikyti gali ir privatūs asmenys, kurie nėra valstybės pareigūnai.²¹ Tokią nuostatą patvirtina ir KAI 3 straipsnyje įtvirtintas komercinio arbitražo sąvokos apibrėžimas, kuriame nurodoma, kad arbitro (arbitrų), kuriuos fiziniai ar juridiniai asmenys paskyrė savo susitarimu arba jie buvo paskirti KAI nustatyta tvarka, sprendimai ginčo šalims yra privalomi.²² Tačiau faktas, kad šalys gali pasirinkti valstybės teismams alternatyvų ginčų sprendimo būdą, o tokį pasirinkus, priimti sprendimai ginčo šalims yra privalomi, nereiškia, kad valstybė nusišalina pati ar ginčo šalių yra nušalinama nuo bet kokio dalyvavimo su arbitražu susijusiame teisės taikymo procese. Priešingai, valstybei suteikta ypatinga rolė. Pirmiausia, KAI numatytais atvejais šalims teikti pagalbą alternatyviame ginčo nagrinėjimo procese, kai šalys neranda bendro sutarimo (pvz., klausimais, susijusiais su arbitro paskyrimu ar nušalinimu, laikinųjų apsaugos priemonių taikymu). Antra, ArT priėmus galutinį sprendimą tokiame procese ir esant vienos iš šalių prašymui – patikrinti, ar teisės taikymo procesas buvo tinkamas bei nepažeidė nei ginčo šalių, kurių atžvilgiu ta teisė taikoma, teisėtų interesų ir lūkesčių, nei visuotinai pripažįstamos ir valstybės saugomos viešosios tvarkos.

1.1. Arbitražo teismo sprendimų priežiūros samprata

Diskutuojant apie tai, kad atitinkamo subjekto priimtas sprendimas yra privalomas ir turi būti besąlygiškai įvykdytas, į ginčų nagrinėjimą arbitražu atsargiau žiūrintiems natūraliai kyla

¹⁹ Linas Baublys ir kt., *Teisės teorijos įvadas. 2 Pataisytas ir papildytas leidimas* (Vilnius: Leidykla Mes, 2012), 403.

²⁰ Alfonsas Vaišvila, *Teisės teorija: vadovėlis* (Vilnius: Justitia, 2004).

²¹ Linas Baublys ir kt., *op. cit.*, 397

²² Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6.

klausimas – jeigu visgi ArT sprendimai ginčo šalims yra privalomi, tai ar jie yra galutiniai ir negali būti kvestionuojami? Ar dar galima kažką padaryti tokiu atveju, jeigu šalis, kurios atžvilgiu priimtas nepalankus sprendimas, mano ar yra įsitikinusi, kad priimtas sprendimas yra ne tik neteisingas, bet ir neteisėtas, kad priimant sprendimą buvo padaryta esminių klaidų ir nukrypimų nuo šalių susitarimo dėl ginčo nagrinėjimo proceso, jeigu arbitrai buvo akivaizdžiai šališki? O ką daryti tada, jei ArT išnagrinėjo ginčą, kurio, šalies įsitikinimu, ArT neturėjo teisės spręsti, nes tokių įgaliojimų šalis jam nebuvo suteikusi? Kita vertus, arbitražą kaip ginčų nagrinėjimo forumą pažįstantiems respondentams, lygiai taip pat kyla nemažai pagrįstų abejonių, ar valstybė, deklaruojanti laisvę pasirinkti ginčo nagrinėjimo forumą, neleistinai neįsikiš į šalių susitarimu pagrįstą ginčo nagrinėjimo procesą ir iš esmės nepaneigs tos galimybės?

Ne mažiau klausimų dėl arbitražo teismų sprendimų kyla ir valstybės teisinės tvarkos priežiūrą vykdančioms teismams – ar šalių sprendimas atsisakyti valstybės teismų jurisdikcijos ir ginčų nagrinėjimą perduoti nagrinėti ArT tikrai priimtas laisva valia, ar arbitražo proceso metu nebuvo pažeisti bendrieji pamatiniai teisingumo principai ir, galų gale, ar patys priimti sprendimai, nors ir taikytini tik ginčo šalims, neprieštarauja esminiams valstybės principams ir ar tie sprendimai neprieštarauja visuotinai prižįstamoms moralės normoms ir visuomeninei tvarkai? Manytina, kad sėkmingas šių dviejų polių – šalių laisvės pasirinkti valstybės teismams alternatyvų ginčų nagrinėjimo forumą, kartu užsitikrinant valstybės pagalbą tokiame forume priimtų sprendimų privalomumą ir valstybės siekį užtikrinti tinkamą teisinę tvarką valstybėje – egzistavimas galėtų būti užtikrintas tik suradus tinkamą jų tarpusavio balansą.

Siekiant geriau suprasti su ArT sprendimų bei su jų panaikinimu susijusius aspektus, svarbu suprasti tai, kokia yra privataus susitarimo pagrindu priimto ArT sprendimo teisinė prigimtis ir kur slypi arbitrų galia priimti privatinio pobūdžio sprendimą. Vienas iš žinomiausių tiek arbitražo praktikos, tiek arbitražo teorijos specialistų Emmanuell Gillard savo monografijoje „Tarptautinio arbitražo teisės teorija“ išskiria tris esmines tarptautinio arbitražo sampratas, pagal kurias arbitražas gali būti priskiriamas atitinkamai skirtingoms teisinėms santvarkoms: pagal pirmąją – priskiriamas vienai nacionalinei teisinei santvarkai, pagal antrąją – priskiriamas daugeliui teisinių santvarkų, o pagal trečiąją – arbitražas yra priskiriamas arbitražo teisinei santvarkai, t.y. tarptautinis arbitražas pripažįstamas autonominiu, sukuriančiu atskirą teisinę santvarką. Kaip nurodo monografijos autorius Emmanuell Gillard, pagal pirmąją sampratą „<...> arbitražo sprendimo teisinė galia kyla išimtinai iš valstybės, kurioje vyksta arbitražo procesas, teisės.“²³, pagal antrąją arbitražo sprendimo teisinė galia kyla „<...> iš visų teisinių santvarkų, kuriose arbitražo sprendimas gali būti pripažįstamas, jeigu tenkinamos tokio pripažinimo sąlygos“²⁴ ir, galiausiai, pagal trečiąją sampratą

²³ Emmanuel Gaillard, *supra note*, 15: 23-24.

²⁴ *Ibid.*, 34.

arbitražo sprendimo teisinė galia kyla „<...> iš atskiros, vienos nacionalinės teisinės sistemos ribas peržengiančios teisinės santvarkos, kuri galėtų būti arbitražo teisine santvarka, o ne iš nacionalinės teisinės sistemos, priklausančios, nesvarbu, ar arbitražo vietos, ar arbitražo sprendimo vykdymo vietos valstybei ar valstybėms.“²⁵ Emmanuell Gillard teigimu arbitrų įgaliojimai priimti sprendimus, jų priimami sprendimai bei priimtų sprendimų likimai iš esmės priklauso nuo to, kurią iš trijų sampratų pripažįsta tiek arbitrai, tiek nacionaliniai teismai. Konkrečiai, vadovaujantis pirmąja – išimtinės ArT vietos koncepcija, ArT vietos valstybėje panaikintas arbitražo sprendimas reikštų ArT sprendimo galios netekimą ir su tuo susijusį to sprendimo nepripažinimą kitose valstybėse. Priešingai, jeigu būtų vadovaujama antrąja, t.y. daugelio teisinių santvarkų koncepcija, nepaisant ArT sprendimo panaikinimo ArT vietos valstybėje, ArT sprendimas galėtų būti pripažintas ir vykdomas kitose valstybėse. Galiausiai, vadovaujantis savarankiškos arbitražo teisinės santvarkos koncepcija, būtų pripažįstama, kad ArT sprendimų galiojimas nepriklauso nuo to ar ArT sprendimas pripažįstamas atskirose nacionalinėse teisinėse sistemose ir kad ArT galiojimo ir pripažinimo klausimus kiekviena atskira valstybė sprendžia individualiai, priklausomai nuo tos konkrečios valstybės prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų.²⁶

Reikia pažymėti, kad, kai kalbama apie tokias kategorijas, kaip tam tikros filosofinės sampratos, neišvengiamai susiduriama ir su pokyčių, kaip tokių, dedamąja. Konkrečiau kalbant, požiūris į arbitražą, kaip ginčų nagrinėjimo forumą, ir, svarbiausia, jo santykį su valstybės monopolium ginčų nagrinėjimo srityje nėra „užfiksuotas“ laike ir neišvengiamai kinta arbitražui labiau ar mažiau palankia kryptimi. Ir tokie pokyčiai, žinoma, yra pasekmė, rezultatas viso komplekso, vienas kitam įtaką darančių ir vienas nuo kito priklausančių, veiksnių – nuo požiūrio į jau anksčiau paminėtas arbitražo sampratas, nuo socialinės-ekonominės šalies situacijos, nuo eilinių piliečių bei visos teisinės bendruomenės pasitikėjimo teismais ir valdžios institucijomis laipsnio, nuo visuomenės brandos ir požiūrio į išskylančius tarpusavio ginčų prigimtį ir sprendimo būdus, nuo objektyvios ir subjektyvios nuomonės apie arbitražo institucijų galimybes ir jų pasiruošimą tinkamai išnagrinėti ginčus bei nuo visos eilės kitų veiksnių.

Atsižvelgiant į tai, kad arbitražas jau seniai yra platesnio nei vienos valstybės reguliavimo dalykas, pokyčiai yra inertiški ir nevyksta taip sparčiai, kaip, galbūt, būtų galima tikėtis. Tačiau jie vyksta ir tai, tam tikra prasme, neišvengiama. Arbitražui suteikiamą vis didesnę pasitikėjimo laipsnį ne tik tų, kurie jį renkasi kaip alternatyvą valstybės teismams, bet ir tų, kuriems priklauso sprendimai dėl ginčų sprendimo monopolio išlaikymo valstybės rankose, rodo, be kita ko, ir tai, kad arbitražo teisinis reglamentavimas tampa vis liberalesniu. Pastebėtina, kad liberalumas čia svarbus ne pats savaime, o tik tiek, kiek jis mažina ginčo šalių susitarimo apribojimus laisvai spręsti ginčo

²⁵ Emmanuel Gaillard, *supra note*, 15, 45.

²⁶ *Ibid.*, 15: 78, 146-147.

sprendimo klausimus. Taigi, nebūtų klaidinga manyti, kad turbūt geriausias apibendrinančio požiūrio į arbitražą, kaip ginčo nagrinėjimo forumą, matas yra ginčo šalių susitarimo apimties laisvės ir ArT panaikinimo instituto balanso teisinio santykio reglamentavimas. Kitaip tariant, galima būtų teigti, kad valstybės, plačiaja prasme, požiūris į arbitražą yra tiek palankus, kiek nacionalinių teismų teisė kištis į ArT priimtų sprendimų peržiūrėjimą (panaikinimą) yra apribota įsikišimu tik išimtiniais atvejais ir, priešingai, koks laisvės laipsnis paliktas ginčo šalims pačioms priimti sprendimus dėl to kas, kur, kada ir kaip gali išspręsti jų tarpusavio ginčus, tuo pačiu garantuojant jų įvykdymo privalomumą. Akivaizdu, kad tikintis, jog valstybė bus ArT sprendimo įvykdymo garantu, absoliučios ginčo šalių susitarimo laisvės ir negali būti tikimasi. Tačiau kokiu laipsniu ji turėtų būti suvaržyta, neabejotinai priklauso ir nuo to kuriai iš trijų aukščiau nurodytų sampratų yra simpatizuojama. Nors Lietuva save priskiria prie arbitražui palankios aplinkos užtikrinančių šalių, tačiau palyginus Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (d) dalyje įtvirtintą nuostatą ir ją atitinkančią KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkte įtvirtintą nuostatą, akivaizdu, kad Lietuvoje šalių susitarimui palikta žymiai mažiau erdvės. Minėtame Niujorko konvencijos straipsnyje *expressis verbis* šalių susitarimas dėl ArT sudėties ir arbitražo proceso turi pirmenybę prieš arbitražo valstybės įstatymų nuostatas, nenumatant jokių apribojimų šalių susitarimui. Kad šalių susitarimo galimybių neriboja netgi arbitražo valstybės imperatyvios įstatymo nuostatos, patvirtinta dar 1979 metų Jungtinių Tautų Organizacijos Generalinio sekretoriaus ataskaita, kurioje nurodoma, kad šalių susitarimas, numatytas Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (d) dalyje gali būti ribojamas tik tos pačios konvencijos V straipsnio 2 (b) dalyje numatytais atvejais, t.y. susitarimui prieštaraujant viešajai tvarkai.²⁷ Tuo tarpu vadovaujantis KAI nuostatomis, šalių susitarimas neturi prioriteto arbitražo vietos imperatyvių įstatymų atžvilgiu ir šalių susitarimui tokius pažeidus, ArT sprendimui, jį apskundus, grėstų panaikinimas.

Dar vienas, tikrąjį valstybės požiūrį ir laikyseną arbitražo atžvilgiu atskleidžiantis aspektas yra tai, kokie ginčai gali būti arbitruotini, o kokie ne. Nei Niujorko konvencijoje, nei UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme nėra įtvirtinto konkretus baigtinio nearbitruotinių ginčų sąrašo, o tik įtvirtinta bendra nuostata, kad tai, kokie ginčai yra nearbitruotini, sprendžiama pagal arbitražo valstybės įstatymus. KAI 12 straipsnyje įtvirtinta nuostata, kad „<...> Visi ginčai gali būti sprendžiami arbitraže, išskyrus šiame straipsnyje nustatytas išimtis.“²⁸ atrodo labai liberali, tačiau tik tol, kol susipažįstama su minėtame straipsnyje išvardintomis išimtimis, tarp kurių nearbitruotiniais ginčais laikytini ir tie atvejai, kai viena iš ginčo šalių yra valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga ar organizacija ir nėra gautas jų steigėjo sutikimas. Deklaruojamas palankumas arbitražui dar labiau

²⁷ Report of the Secretary-General: Study on the Application and Interpretation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/168, in X Yearbook of the United Nations Commission on International Trade Law (1979), 106.

²⁸ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6.

sumenksta, kai teismų praktikoje (kurios analizė bus pateikta šiame darbe tolesniuose skyriuose) laikomasi pozicijos, kad netgi ir šitas sąrašas yra nebaigtinis ir gali būti aiškinamas plečiamai, tokią poziciją dėl nearbitruotinumą grindžiant kaip neva atitinkančią įstatymų leidėjo valią atitinkamus ginčus spręsti **tik** teismuose arba kitose specialiose institucijose (pvz. Lietuvos advokatūroje, Valstybinėje kainų ir energetikos komisijoje ir pan.), bet ne arbitraže. Akivaizdu, kad kitokių, aukščiau pateiktų pavyzdžių, paaiškinimų, nei nenoru atiduoti ginčo sprendimo monopolio, nėra.

Pastebėtina, kad kartais tikrasis požiūris vienu ar kitu klausimu atsiskleidžia ir atitinkamų atskirų nuostatų formuluotėse panaudotų atskirų lingvistinių detalių dėka. Toks situacijos apibūdinimas, autoriaus nuomone, gerai tiktų ir požiūrio į ArT sprendimo panaikinimo nuostatų, išdėstytų skirtinguose dokumentuose, konservatyvumo ar liberalumo vertinimui. Štai Niujorko konvencijos V straipsnyje ir UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnyje įtvirtintos teismų įgalinimus veikti prieš ArT sprendimus varžanti nuostata. Kišimosi į ArT sprendimų veikimo lauką ribojimo įspūdis sukuriama prieš žodžius „**gali**“ įterpiant atitinkamai žodžius „**tik tada, jei**“, „**tik kai**“, kurie būtent ir pabrėžia teismo veikimo sąlygų išimtinumą. Jei aptartu atveju susidaro įspūdis, kad teismai nenori kištis į arbitražo veikimo lauką, bet padarytų tai esant tam tikroms išskirtinėms sąlygoms, tai Lietuvoje ArT sprendimo panaikinimą reglamentuojančiame KAI 50 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta atitinkama nuostata turi šiek tiek kitokį „krūvį“ - be žodelio „**tik**“ susidaro įspūdis, kad teismas yra pasiruošęs panaikinti ArT sprendimą, bet laukia tokiam veikimui reikalingų tam tikrų minimalių sąlygų – skundo dėl arbitražinio teismo panaikinimo. Suprantama, kad galima aukščiau aprašytus skirtumus palaikyti vien tik techniniais kalbiniais niuansais, tačiau tokios formuluotės ir jų skirtumai gali būti ir skirtingų tas formuluotes formavusių įstatymo leidėjų požiūrių į arbitražą atspindys.

Nepaisant to, kuriai iš aukščiau aptartų tarptautinio arbitražo sampratų yra pritariama, koks yra valstybės požiūris arbitražo atžvilgiu atsispindi jos laikysenoje teisiškai reglamentuojant su arbitražu susijusius klausimus, galima drąsiai teigti, kad diskusija dėl arbitražo teismų sprendimo kontrolės yra neišvengiama dėl dviejų esminių tokio alternatyvaus ginčų sprendimo vertinimo aspektų – iš vienos pusės tai ArT sprendimo galutinumas ir privalomumas, o iš kitos – priimtų sprendimų teisingumas. Pritartina nuomonei, kad abu šie aspektai vienodai labai svarbūs ir verslo atstovams, nes gerai atspindi tikruosius jų lūkesčius pasirenkant arbitražą ir valstybės teismams, kurie, tvirtindami arbitražų teismų sprendimų galutinumą ir privalomumą, siekia būti tikri, kad *res judicata* galią įgyjantis arbitražo sprendimas būtų priimtas nepažeidžiant šalių pasirinktų procedūrų ir negriautų visuotinai nusistovėjusių ir pripažįstamų viešosios tvarkos normų.²⁹ Taigi, arbitražo teismų priimtų sprendimų kontrolė vienokiu ar kitokiu laipsniu yra neišvengiama, o svarbiausia

---

²⁹ Hossein Abedian, „Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration.“ *Journal of International Arbitration*, 6 (2011): 589–626.

arbitražo teismų sprendimų kontrolės užduotimi laikytinas tinkamos pusiausvyros tarp minėtų dviejų svarbiausių aspektų – galutinumo ir teisingumo - suradimas. Idealiu atveju, autoriaus nuomone, arbitražo teismų kontrolės dėmesys turėtų būti nukreiptas į nieką kitą, o tik tokios pusiausvyros užtikrinimą, o pačios valstybės siekis - tapti tokios pusiausvyros garantu.

Diskusijose apie tai, kuri komercinių ginčų nagrinėjimo procedūra – valstybės teismai ar valstybės teismams alternatyvūs arbitražiniai teismai – yra tinkamesni ginčų nagrinėjimui, kurie labiau atitinka ginčo šalių interesus, užtikrina efektyvesnį ginčų nagrinėjimo ir ginčų šalims privalomo sprendimo priėmimą, nėra vieningos nuomonės. Tačiau nedaug rastume prieštaraujančių, kad vienas iš esminių arbitražo, kaip alternatyvos valstybės teismams, pasirinkimo motyvų yra tai, kad šalys nori pačios „valdyti“ ginčo nagrinėjimo procesą, o kitaip tariant, tarpusavio ginčą siekia išspręsti be valstybės įsikišimo. Pasauliniame kontekste stebima aiški tokio alternatyvaus ginčų nagrinėjimo procedūros pasirinkimo tendencija – atveju, kai šalys tarpusavio ginčų nagrinėjimui pasirenka ne valstybės teismus, o arbitražą, skaičius vis auga. Tokią tendenciją aiškiai patvirtina ir naujausia Tarptautinių prekybos rūmų 2017 metų pradžioje paskelbtoje ataskaitoje pateikiama statistika - 2016 metais užfiksuotas rekordinis Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo teisme išnagrinėtų bylų skaičius per visą devyniasdešimt keturių Tarptautinių prekybos rūmų darbo laikotarpį³⁰.

Kas sąlygoja ir garantuoja tokį vis didėjantį arbitražo, ypač tarptautinio, patrauklumą? Kaip didžiausius ir pagrindinius arbitražo, kaip ginčo nagrinėjimo procedūros, privalumus, lyginant su valstybės teismais, G. Dominas išskiria arbitražo lankstumą ir proceso neformalumą, arbitražo neutralumą ne tik ginčo šalių tiesioginių interesų atžvilgiu, bet ir jų nacionalinės priklausomybės atžvilgiu, ginčo fakto ir esmės konfidencialumą, lengvesnį arbitražų (nei nacionalinių teismų) priimtų sprendimų pripažinimą ir vykdymą kitų šalių nacionaliniuose teismuose, sprendimus priimančių arbitrų specialiąsias bei komercines kompetencijas ir, galų gale, apeliacijos, kasacijos ir pan. proceso arbitraže nebuvimą³¹. Labai panašius ArT privalumus ir pagrindines arbitražo ypatybes įvardija ir autorių kolektyvas knygoje „Lyginamasis tarptautinis komercinis arbitražas“ : procedūros lankstumas, konfidencialumas, tinkamumas tarptautinių sandorių ginčams spręsti tiek arbitražo proceso neutralumo ir nepriklausomumo, tiek pripažinimo ir vykdymo prasme, arbitrų ekspertinių kompetencijų pasitelkimas ir, žinoma, arbitražo sprendimo galutumas ir privalomumas³². Kad esminiai arbitražo pasirinkimo motyvai yra arbitražo sprendimų vykdymo

---

³⁰ Tarptautinių prekybos rūmų (*International Chamber of commerce, ICC*) pateikiama arbitraže sprendžiamų ginčų statistika; <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-reveals-record-number-new-arbitration-cases-filed-2016> [prisijungimo data 2017–12–24].

³¹ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 39-44.

³² Julian D. M. Lew, Loukas A. Mistelis, Stefan M. Kroll, *Comparative International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International, *Comparative International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International, 2003, 5-8.

užtikrinimas ir galimybė išvengti nacionalinių valstybės teismų, patvirtina ir vieno iš Europoje pirmaujančio tyrimo centro atliktas tyrimas.³³ Akivaizdu, kad praktiškai visi aukščiau paminėti arbitražo ypatumai, galų gale lemiantys šalių pasirinkimą, tiesiogiai ar netiesiogiai kyla iš sutartinių šalių santykių, todėl natūraliai kyla keletas klausimų. Pirma, ar vien iš šalių sutartinių santykių kylantys arbitražo ypatumai yra (būtų) pakankami arbitražo gyvavimui ir plėtrai? Antra, ar arbitražo, kaip alternatyvios ginčų nagrinėjimo procedūros, pasirinkimas reiškia absoliutų valstybės įsikišimo apribojimą? Trečia, ar vien tik šalių susitarimas pasirinkti arbitražą yra pakankamas pagrindas garantuoti efektyvų ir teisingą arbitražo procesą bei ArT priimtų galutinių ir šalims privalomų sprendimų vykdymą be valstybės įsikišimo? Juk ten, kur remiamasi vien tik šalių susitarimu ir nėra teisinių priemonių susitarimo nevykdančią šalį priversti laikytis susitarimo, neišvengiamos yra ir situacijos, kai viena iš ginčo šalių gali vengti laikytis išankstinio susitarimo perduoti ginčų nagrinėjimą arbitražui arba atsisakyti geranoriškai įvykdyti jau priimtą arbitražo sprendimą.

Ne mažiau svarbus yra ir klausimas, kaip turėtų būti tais atvejais, kai ginčo nagrinėjimo arbitraže proceso metu būtų pažeisti visuotinai pripažįstami ir saugotini bendrieji teisės principai: teisingumas, protingumas ir sąžiningumas. Sunku būtų nesutikti su arbitražo teorijos ir praktikos žinovais, teigiančiais, kad sėkmingam arbitražo egzistavimui ir sėkmei reikalinga tam tikra reguliavimo sistema, kuri sukontroliuotų teisinį arbitražo statusą bei arbitražo efektyvumą nacionalinėje ir tarptautinėje teisinėje aplinkoje. Ta reguliavimo sistema, jų nuomone, turi užtikrinti susitarimo ginčus spręsti arbitražu įvykdymą, arbitražo proceso organizavimą, arbitražo priimtų sprendimų galutinumą ir priimtų sprendimų įvykdymo užtikrinimą.³⁴ Be jokios abejonės, tokia sistema, be kita ko, turėtų užtikrinti ir tai, kad valstybės įsikišimas būtų galimas tik tokioje proceso stadijoje ir tik tokiu laipsniu, kiek tai yra būtina ir pakankama, kad arbitražo procesas šalių sutartomis sąlygomis galėtų būtų tinkamai ir efektyviai realizuotas, o teisėti ir šalims privalomi ArT sprendimai būtų pripažinti ir įgyvendinti.

1.2. Arbitražo teismo sprendimo priežiūros formos

Kaip jau buvo paminėta, arbitražo teisinė galia slypi savanoriškame šalių susitarime ginčo nagrinėjimą perduoti arbitražui, o ne valstybės teismams, todėl labai tikėtina, kad didžioji dalis priimtų arbitražo sprendimų yra įvykdomi geranoriškai. Tačiau tais atvejais, kai priimtas arbitražo sprendimas nėra vykdomas geranoriškai, valstybės dalyvavimas privačiame ginče, nors kaip tik to ir

---

³³ 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration, Queen Mary, University of London – School of International Arbitration, 2015. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164761.pdf>

³⁴ Julian D. M. Lew, Loukas A. Mistelis, Stefan M. Kroll, *supra note*, 18: 17.

buvo siekiama išvengti pasirenkant arbitražą, tampa neišvengiamu ir netgi vienintele išeitimi šaliai, siekiančiai kitokios ginčo baigties nei priimta arbitraže. Šiame kontekste valstybės teismo įsikišimo mechanizmas į privatų ginčo išsprendimo procesą „įjungiamas“ iš esmės dviem atvejais – siekiant užginčyti ArT sprendimą arbitražo valstybės teisme arba siekiant užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti. Pirmu atveju valstybės įsikišimo į privatų ginčo nagrinėjimo procesą mechanizmas aktyvuojamas apskundus ArT sprendimą kompetentingam valstybės teismui. Antruoju atveju – valstybės, kurioje siekiama užsienio ArT pripažinimo ir leidimo vykdyti, kompetentingam teismui pateikus prašymą pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus. Abiem atvejais valstybės teismų sprendimai turi lemiamą reikšmę tiek arbitražo priimtiems sprendimams, tiek visam arbitražo procesui. Viena vertus, valstybė kišasi į privatų ginčo šalių sutartu būdu vykdomą sprendimo procesą, taip ribodama ginčo šalių susitarimo veikimo lauką, kita vertus valstybė, pasinaudodama savo viešojo pobūdžio įgaliojimais, užtikrina to paties privataus ginčo sprendimo proceso metu priimtų sprendimų priverstinį vykdymą, taip tapdama arbitražo efektyvumo ir sėkmės garantu. Atsižvelgiant į arbitražo sutartinę prigimtį, pagrįstus suinteresuotų šalių lūkesčius dėl rezultatų, kurių tikimasi ginčus nagrinėjant arbitražu, galimą valstybės teismų sprendimų įtaką ginčo šalims bei visam arbitražo procesui apskritai, valstybės teisė kištis nėra absoliuti ir beribė. Priešingai, tiek tarptautinės, tiek nacionalinės teisės šaltiniuose³⁵ įtvirtintas išsamus ir baigtinis **pagrindų**, kuriais remiantis ArT sprendimas gali būti panaikintas ar užsienio ArT sprendimas gali būti nepripažintas ir neleistas vykdyti, sąrašas. Darytina išvada, kad ArT sprendimas gali būti sėkmingai apskūstas tik esant kažkokioms esminėms, išskirtinėms aplinkybėms. Tokią išvadą patvirtina ir žodžio *pagrindai* reikšmės aiškinimas atnaujintame elektroniniame Lietuvių kalbos žodyne – jame nurodoma, kad žodis *pagrindai* reiškia esminį, svarbiausią dalyką, kuriuo remiantis kas daroma, kuriama³⁶.

Konkrečiau kalbant apie ArT apskundimą reikia pažymėti, kad skirtingose teisinėse sistemose gali būti išskiriama keletas skirtingų arbitražinio teismo sprendimų priežiūros formų, iš kurių pagrindinėmis nurodomos tokios formos, kaip apeliacija (angl. appeal), remisija (angl. remission) ir anuliuojimas (angl. annulment).³⁷ Remiantis G. Domino pateiktais ArT sprendimo priežiūros formų apibūdinimais³⁸, galima teigti, kad nurodytos formos iš esmės skiriasi savo pasekmėmis ir įtaka tiek pačiam arbitražo procesui, tiek arbitražiniam susitarimui – nuo klaidų arbitražiniame sprendime nurodymo leidžiant tas klaidas ištaisyti atnaujintame arbitražo procese

³⁵ 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, *supra note*, 4; 1985 m. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas, *supra note*, 5; Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6.

³⁶ *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Programuotojai: Evaldas Ožeraitis, Vytautas Zinkevičius. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2017). – www.lkz.lt.

³⁷ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 248.

³⁸ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 249 - 250.

(remisija) iki visiško arbitražinio sprendimo panaikinimo (anuliavimas), kartais įgyjančiomis ir specifines formas, o konkrečiai arbitražo sprendimo panaikinimą kartu su arbitražinio susitarimo pripažinimu nebegaliojančiu.

Natūralu, kad skirtingose šalyse vyraujant skirtingam liberalizmo arbitražo atžvilgiu laipsniui, skirtingos yra ir tose šalyse teisiniu arbitražo reguliavimu įtvirtintos ArT apskundimo formos. Jei vienų šalių teisiniame reguliavime vienokia ar kitokia forma galima sutikti visas tris aukščiau nurodytas ArT sprendimo priežiūros formas, tai kitose – tik vieną iš jų. Skirtingi, natūralu, yra ir tų formų taikymo ypatumai.

Viena iš rečiausia, bet vis dar pasitaikančia, ArT apskundimo forma laikytina apeliacija. Čia svarbu pažymėti, kad nagrinėjamame kontekste apeliacija turėtų būti suprantama kaip galimybė kreiptis į valstybės teismą, tikintis, kad jis peržiūrės skundžiamą ArT sprendimą ir jį pakeis (priimant naują sprendimą), jeigu bus nustatyta, kad priimant ArT sprendimą buvo padaryta fakto ar tesės taikymo klaidų.³⁹ Tačiau apeliacija atskirais atvejais gali būti suprantama ir kaip pakartotinis kreipimasis į arbitražo teismą. Pavyzdžiui, tokia galimybė įtvirtinta Olandijos Arbitražo įstatyme, kuriame numatyta, kad šalis turi teisę kreiptis į arbitražo teismą pakartotinio sprendimo, jeigu šalis dėl to yra susitarė. Ir nors šalis arbitražinėse išlygose bei arbitražo institucijos arbitražo procedūrose paprastai tokios galimybės nenumato, statybos sektoriuje tokia išimtis, t.y. pakartotinio kreipimosi į arbitražo teismą galimybė, numatyta.⁴⁰ Tuo pat metu pasakytina, kad teismui gali būti pateiktas tik skundas dėl ArT sprendimo panaikinimo.

Kiek dažnesnė arbitražo teismų sprendimų priežiūros forma yra remisija. Ši teisminė ArT sprendimų priežiūros forma iš esmės reiškia, kad teismas, nustatęs ArT sprendimo ydas, galinčias lemti tokio sprendimo panaikinimą, sprendimo nepanaikina, bet, savo ar vienos iš ginčo šalių prašymu, grąžina bylą ją nagrinėjusiam ir sprendimą priėmusiam ArT klaidų ištaisymui. Nors teigiama, kad remisija būdingesnė *common law* tradicijų valstybėms⁴¹, tačiau remisijos, kaip ArT priežiūros formos, galimybė, nors ir ribota, yra numatyta ir UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 4 dalyje⁴² bei LR Komerciniame arbitražo įstatymo 50 straipsnio 6 dalyje.⁴³ Žymiai platesnis remisijos taikymas numatytas vienoje liberaliausių arbitražo atžvilgiu šalių – Olandijoje. Štai pavyzdžiui Olandijos civilinio proceso kodekso (DCCP) 1067 straipsnyje numatyta, kad, panaikinus sprendimą, išskyrus tuos atvejus, kai ArT sprendimas naikinamas pripažinus arbitražinį susitarimą negaliojančiu, byla yra grąžinama bylą nagrinėjusiam arbitražiniam teismui. Pažymėtina, kad ArT sprendimą panaikinus dėl arbitražinio susitarimo negaliojimo, panaikinama ir arbitražo

³⁹ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 249.

⁴⁰ The European Arbitration Review 2018. Bommel van der Bend, Kirstin Nijburg and Stefan Derksen [Exclusively for : SIGITAS ŠAKYS | 23-Mar-18, 07:58 PM] ©Global Arbitration Review., 86.

⁴¹ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 249.

⁴² Jungtinių tautų UNCITRAL 1985 m. pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo, *supra note*, 5.

⁴³ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6.

jurisdikcija, t.y. šalys ginčo nebegali spręsti arbitražu. Svarbu pažymėti ir tai, kad pagal Olandijos arbitražo įstatymą, Olandijos Apeliacinis teismas turi galimybę suspenduoti ArT sprendimo panaikinimą ir grąžinti bylą arbitražiniam teismui ArT sprendimo panaikinimo pagrindams pašalinti, o toks teismo sprendimas yra neskundžiamas.⁴⁴ Panašių nuostatų remisijos taikymo atžvilgiu laikomasi ir Belgijoje, kurios Arbitražo įstatymo 1717.6 straipsnyje numatyta, jog pirmos instancijos teismas ArT sprendimą gali grąžinti ArT panaikinimo pagrindų pašalinimui.⁴⁵

Apibendrinant pažymėtina, kad dažniausiai pasitaikanti ir ArT sprendimo atžvilgiu griežčiausia arbitražo teismų sprendimų priežiūros forma – anuliavimas, kuris dar kitaip vadinamas panaikinimu (angl.*setting-aside*)⁴⁶. Esminė šios ArT sprendimo priežiūros formos ypatybė yra ta, kad jos taikymo atveju ArT sprendimas panaikinamas nenagrinėjant paties ginčo iš esmės, netikrinant ar ArT teisingai nustatė faktines aplinkybes, ar tinkamai įvertino šalių pateiktus įrodymus ir t.t.. Kitaip tariant, ArT sprendimo panaikinimo atveju, kompetentingas valstybės teismas tik patikrina skundžiamo ArT sprendimo atitikimą valstybėje įtvirtintiems ArT sprendimo panaikinimo pagrindams, o esant pozityviam rezultatui, sprendimą gali panaikinti su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis.

---

⁴⁴ Bommel van der Bend, Kirstin Nijburg and Stefan Derksen, „The European Arbitration Review 2018.“ [Exclusively for : SIGITAS ŠAKYS | 23-Mar-18, 07:58 PM] ©Global Arbitration Review., 87.

⁴⁵ Johan Billiet, „The European Arbitration Review 2017.“ ©Global Arbitration Review., 45. (https://globalarbitrationreview.com/request/asset/767200de-08bc-4c56-b028-8c62553f579e?asset_id=6fbd1eb2-7bd3-4a06-8beb-f3fe9c1268c0)

⁴⁶ *International Arbitration Dictionary*, <https://www.international-arbitration-attorney.com/international-arbitration-dictionary>. [prisijungimo data 2018-02-18]

2. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PRIEŽIŪROS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Neabejotina, kad viena iš pagrindinių nacionalinių teismų intervencijos į privatų ginčų nagrinėjimo procesą išraiškų, užtikrinant aukščiau paminėtos sistemos funkcionalumą, yra valstybės teismų vykdoma arbitražo teismų sprendimų teisėtumo priežiūra ir tos priežiūros rezultatas, o konkrečiai arbitražo sprendimų panaikinimas arba jų (ne) pripažinimas. Atsižvelgiant į tai, labai svarbu išnagrinėti teisinį ArT sprendimų priežiūros reglamentavimą bei detalai išsiaiškinti ArT panaikinimo bei ArT (ne) pripažinimo pagrindus bei praktinį taikymą.

2.1. Arbitražo teismo sprendimų teisėtumo priežiūros tvarka

Lietuvoje klausimų, susijusių su ArT sprendimų teisėtumo priežiūra, nagrinėjimo tvarka įtvirtinta Lietuvos Respublikos civiliniame proceso kodekse (toliau - CPK) ir KAĮ. Konkrečiai, KAĮ 50 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „<...> Arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas, pateikus skundą Lietuvos apeliaciniam teismui (toliau – LApT) šiame straipsnyje nustatytais pagrindais.“ CPK 301 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad skundai dėl Lietuvos Respublikos teritorijoje priimtų ArT sprendimų, pateikti KAĮ nustatyta tvarka, nagrinėjami taikant *mutatis mutandis* CPK III dalies XVI skyriuje (bylų procesas apeliacinės instancijos teisme) nustatytas taisykles, o tokie skundai tiesiogiai pateikiami LApT. Pažymėtina, kad LApT nėra vienintelė instancija, turinti teisę spręsti Lietuvoje priimtų ArT sprendimų teisėtumą – KAĮ 50 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad tiek LApT nutartys dėl ArT sprendimo panaikinimo, tiek dėl atsisakymo jas panaikinti, gali būti skundžiamos LAT, kuris tokius skundus nagrinėja CPK nustatyta tvarka. Toks reglamentavimas lemia, kad teismas savo iniciatyva pradėti ArT sprendimo teisėtumo patikrinimo negali, t.y. tokios valstybės teismo funkcijos ir galios aktyvuojamos tik esant vienos iš ginčo šalių skundai. Tokiu būdu, akivaizdu, kad ArT sprendimų teisėtumo priežiūros sistema sukonstruota taip, kad valstybė į privataus komercinio ginčo nagrinėjimą nesikiša ir ArT priimtų sprendimų, privalomų ginčo šalims, teisėtumo netikrina tol, kol atitinkamo prašymo nepateikia viena iš ginčo šalių.

Būtina pažymėti, kad, nepaisant to, jog remiantis CPK 301 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta nuostata, ArT sprendimų patikrinimui numatyta vadovautis *mutatis mutandis* CPK III dalies XVI skyriuje nustatytomis taisyklėmis, tikroji LApT atliekamo ArT sprendimo teisėtumo patikrinimo apimtis yra gerokai siauresnė ir, žinoma, priklauso nuo KAĮ įtvirtintų nuostatų. Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitaip nei tai numatyta CPK 320 straipsnyje, kai bylos nagrinėjimo ribas sudaro apeliacinio skundo faktinis ir teisinis pagrindas bei absoliučių sprendimo negaliojimo

pagrindų patikrinimas pagal CPK 324 straipsnio 3 dalį, kai teismas gali pakartotinai arba papildomai tirti pirmosios instancijos teisme iširtus įrodymus ar tirti įrodymus, kuriuos pirmosios instancijos teismas atsisakė tirti, ArT sprendimo apskundimo atveju, dėl KAI įtvirtintos iš esmės vienintelės ArT sprendimų priežiūros formos - anuliavimo - ArT sprendimų tikrinimas fakto ir natūraliosios teisės taikymo aspektu neleidžiamas. Kitaip tariant, LApT apskūsti ArT sprendimai, vadovaujantis KAI nuostatomis, gali būti tikrinami tik numatytų proceso normų (procesinės viešosios tvarkos) ir materialiosios viešosios tvarkos aspektu.⁴⁷ Siauresnės yra ir LApT teisės galimų priimti sprendimų prasme. Konkrečiai, jei CPK 326 straipsnio pagrindu turi teisę skundžiamos instancijos teismo sprendimą panaikinti, palikti nepakeistą, priimti naują sprendimą, grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, tai ArT sprendimo apskundimo atveju, LApT galimų priimti sprendimų variantų sąrašas apribotas iš esmės dviem galimais sprendimo variantais – ArT sprendimas gali būti arba paliktas galioti arba panaikintas.

Kaip jau ir buvo minėta, LApT nutartys tiek dėl ArT sprendimo panaikinimo, tiek dėl atsisakymo jas panaikinti, gali būti skundžiamos LAT, kuris, kaip numatyta CPK 353 straipsnyje, apskūstus sprendimus tikrina tik teisės taikymo aspektu. Paminėtina, kad, vadovaujantis CPK 346 straipsnyje įtvirtintais įsiteisėjusių teismo sprendimų, nutarčių peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindais, skundžiamą bylą kasacine tvarka priima peržiūrėjimui tik tais atvejais, jei dėl materialinės ar procesinės teisės normų pažeidimų, turinčių esminės reikšmės vienodam teisės aiškinimui ir taikymui, buvo padaryta įtaka neteisėto sprendimo priėmimui, jei skundžiamas sprendimas nukrypo nuo LAT suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos bei tuo atveju, kai LAT praktika ginčijamu teisės klausimu yra nevienoda.

Pažymėtina, kad be kita ko, vadovaujantis KAI 50 straipsnio 3 dalimi, šalis, siekianti ArT sprendimo panaikinimo, teismui turi pateikti įrodymus, jog faktai, kuriais argumentuojamas skundas dėl ArT priimto sprendimo, atitinka KAI įtvirtintus ArT sprendimo panaikinimo pagrindus. Labai svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad su ArT sprendimu nesutinkančiai šaliai netgi pateikus įrodymus, patvirtinančius arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindus, o teismui nustačius, kad pateikti įrodymai atitinka ArT sprendimo panaikinimo pagrindus, teismas neturi pareigos panaikinti ArT sprendimą – teismui palikta diskrecijos teisė.⁴⁸

Taigi, apibendrinant galima konstatuoti, kad Lietuvoje ArT sprendimo teisėtumo priežiūrai užtikrinti yra numatyta dviejų lygių peržiūros sistema – ArT apskundimas LApT ir LApT sprendimo apskundimas LAT. Atsižvelgiant į tai, kad tiek LApT – dėl KAI įtvirtintos ypatingos ArT sprendimo priežiūros formos - anuliavimo, tiek LAT - dėl jam CPK 4 straipsnyje numatytos vienodos teismų praktikos formavimo funkcijos bei CPK 346 straipsnyje įtvirtintų žemesnės

⁴⁷ LAT 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004.

⁴⁸ Gary B. BORN, *International arbitration. Law and Practice*. (The Hague: Wolters Kluwer, 2016), 3.

instancijos teismo nutarčių peržiūrėjimo kasacine tvarka pagrindų, neturi teisės nagrinėti bylos iš esmės bei aiškintis, ar teisingai nustatytos faktinės aplinkybės ir tinkamai įvertinti įrodymai, autoriaus nuomone, iš dalies atlieka dubliuojančias funkcijas. Tokią išvadą suponuoja faktas, kad abiejų instancijų teismų funkcija iš esmės apsiriboja patikrinimu, ar ArT sprendimas neprieštarauja KAI 50 straipsnio 3 dalyje numatytiems ArT sprendimo panaikinimo pagrindams.

2.2. Arbitražo teismo sprendimų panaikinimo teisiniai pagrindai

Prieš pradėdant analizuoti Lietuvos teisės aktuose įtvirtintus ArT sprendimų panaikinimo pagrindus, pirmiausia pasakytina, kad Lietuvoje, t.y. KAI (50 straipsnis) iš esmės yra numatyta vienintelė ArT sprendimo ginčijimo valstybės teisme forma – ArT sprendimo panaikinimas. Tokia nuostata yra aiškiai, vienareikšmiškai ir nuosekliai deklaruojama ir Lietuvos teismų praktikoje, kurioje teigiama, kad Lietuvoje veikiančių arbitražų sprendimų teisminė priežiūra, kurios metu sprendžiama dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, vykdoma ne apeliacijos ar remisijos, o anuliavimo forma (pvz., LApT 2017 m. rugsėjo 25 d. nutartis, priimta civilėje byloje Nr. 2A-513-823/2017, LApT 2017 m. spalio 6 d. nutartis, priimta civilėje byloje Nr. 2A-518-823/2017, LApT 2014 m. spalio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014, LApT 2014 m. gegužės 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 2A-469/2014 ir kt.).

Dėl jau anksčiau paminėtų KAI parengimo aplinkybių, tiek UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme, tiek KAI numatyti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai yra visiškai analogiški. Atsižvelgiant į tai, KAI įtvirtinti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai, tiek, kiek tai sutampa su Niujorko konvencijos nuostatomis, aiškintini remiantis būtent šios konvencijos nuostatomis.⁴⁹ Toliau darbe bus išsamiau nagrinėjami LR Komerciniame arbitražo įstatyme numatyti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai, o UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme ir Niujorko konvencijoje išdėstytos nuostatos bus pasitelkiamos tiek, kiek tai padės atskleisti tų ArT sprendimų panaikinimo pagrindus ir esmę.

Visus KAI įtvirtintus pagrindus, pagal juose įtvirtintų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų tikrinimo procedūrą, sąlyginai galima suskirstyti į dvi grupes. Pirmai sąlyginei grupei priskiriami komercinio arbitražo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 1, 2, 3, ir 4 punktuose įtvirtinti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai, kuriuos teismas analizuoja tik esant tokiam vienos iš ginčo šalių reikalavimui. Antrai grupei priskiriami ArT sprendimo panaikinimo pagrindai, numatyti KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 ir 6 punktuose, kuriuos teismas privalo tikrinti *ex officio* (pagal pareigas).

Toks sąlyginis suskirstymas gali būti pavaizduotas žemiau pateiktą schemeje:

---

⁴⁹ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7:174.

Arbitražo teismo sprendimų panaikinimo pagrindai					
Netikrinami <i>ex officio</i>				Tikrinami <i>ex officio</i>	
50 str. 3 d. 1 p. V str. 1 (a)	50 str. 3 d. 2 p. V str. 1 (b)	50 str. 3 d. 3 p. V str. 1 (c)	50 str. 3 d. 4 p. V str. 1 (d)	50 str. 3 d. 5 p. V str. 2 (a)	50 str. 3 d. 6 p. V str. 2 (b)
Arbitražinis susitarimas yra negaliojantis	Netinkamai pranešta apie arbitro paskyrimą ir procesą Nesudaryta galimybė teikti paaiškinimus	Arbitražo sprendimas priimtas dėl arbitražui neperduoto ginčo	Arbitražo procesas neatitiko susitarimo ar KAI imperatyvių normų	Arbitražu išspręstas ginčas pagal LR nearbitruotinas	Sprendimas prieštarauja LR viešajai tvarkai

Tokius ArT sprendimo panaikinimo pagrindų tikrinimo skirtumus savo nutartimis patvirtina ir Lietuvos teismų praktika.⁵⁰

2.2.1. Ginčo šalies prašymu nagrinėtini arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai

Vienas iš KAI numatytų bei pirmai sąlyginei grupei priskiriamų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų yra atvejai, kai arbitražinis šalių susitarimas yra negaliojantis, įskaitant tuos atvejus, kai arbitražinio susitarimo sudarymo metu bent viena iš arbitražinio susitarimo šalių buvo neveiksni⁵¹ (atitinkamai Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (a) dalis). Atsižvelgiant į tai, kad arbitražiniam susitarimui, dėl jo sutartinės prigimties, taikomi bendrieji sandorių ir sutarčių nuostatai⁵², vertinant šalių veiksnumą arbitražinio susitarimo sudarymo metu taikytinas Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (CK), o konkrečiai CK II skirsnio 1.15 – 1.23 straipsnių nuostatomis. Sprendžiant arbitražinio susitarimo galiojimo, atitikimo šalių susitarimu taikytiniams įstatymams, o susitarimo nebuvimo atveju - atitikimo valstybės, kurioje buvo priimtas ArT sprendimas, įstatymams, klausimą, „<...> turi būti vadovaujama *favor contractus* principu, t.y. arbitražinis susitarimas gali būti pripažįstamas negaliojančiu tik nustačius konkretų jo negaliojimo pagrindą“⁵³. Atitinkamos nuostatos pripažinimas patvirtinamas ir Lietuvos teismų praktikoje - LAT

⁵⁰ LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-471-916/2016.

⁵¹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6: 50 straipsnis 3 dalies 1 punktą.

⁵² Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2:103.

⁵³ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7:51.

yra nurodęs, kad „<...> kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ir jo galiojimo, abejonės aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai, kitaip tariant, taikomas principas *in favor contractus*“⁵⁴.

Kitas, ne mažiau svarbus, ArT sprendimo panaikinimo pagrindas numato galimą ArT sprendimo panaikinimą, jei „[...] šaliai, prieš kurią norima remtis ArT sprendimu, nebuvo reikiamai pranešta apie arbitro paskyrimą ar apie arbitražinį nagrinėjimą arba kitaip nebuvo sudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimus;“⁵⁵ (atitinkamai Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (b) dalis). Šis ArT sprendimo panaikinimo pagrindas iš esmės skirtas užtikrinti tinkamą arbitražinio nagrinėjimo procesą. Kaip matyti iš šio ArT sprendimo panaikinimo formuluotės, esminiai klausimai, į kuriuos turi atsakyti teismas, priimdamas sprendimą dėl pranešimo perdavimo tinkamumo, yra pranešimo perdavimo kitai šaliai tinkamumas bendrąja prasme ir pranešimo kitai šaliai turinio tinkamumas (turi būti pranešta apie arbitro paskyrimą ir arbitražinį nagrinėjimą). Kadangi pranešimo apie arbitro paskyrimą turinys nėra detalizuotas, manytina, kad bendrąja prasme čia keliamas reikalavimas informuoti apie patį arbitro paskyrimo faktą, tačiau galutinis pranešimo apie arbitro paskyrimą tinkamumo vertinimas yra paliktas teismo vertinimo prerogatyvai. Kitas su pranešimo turiniu susijęs reikalavimas – pranešti apie arbitražinį nagrinėjimą. Konkretumo, kaip ir pranešimo apie arbitro paskyrimą atveju, nėra daug, tačiau neabejotina, kad pirmiausia omenyje turima informacija apie inicijuotą arbitražą ir jo pradžią, nors praktikoje gali pasitaikyti atveju, kai šiuo pagrindu bandoma pasinaudoti teigiant kad nebuvo pranešta ne tik apie arbitražo proceso pradžią, bet ir apie kitus ArT proceso etapus, įvykius. Pastebėtina, kad pranešimo perdavimo forma, lygiai kaip ir pranešimo perdavimo momentas laiko atžvilgiu, nėra nustatyta, taigi šie klausimai taip pat palikti teismo vertinimui. Šis konkretus ArT sprendimo panaikinimo pagrindas gali būti „aktyvuotas“ ir tais atvejais, kai įrodoma, jog šaliai nebuvo leista, sudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimus. Šis reikalavimas traktuotinas siaurinančiai, t.y. turėtų būti įrodoma, kad šalis tikrai faktiškai negalėjo dalyvauti procese ir pateikti savo paaiškinimų. Be kita ko pastebėtina, kad netgi tais atvejais, kai šalies pateikti įrodymai formaliai atitinka šio konkretaus arbitražo sprendimo naikinimo pagrindo kriterijus, manytina, kad tai turėtų būti nepakankamas pagrindas ArT sprendimo panaikinimui, kadangi turėtų būti atsižvelgta ir į tai ar įrodytas ne tik pats pažeidimo faktas, bet ir tai, ar ArT sprendimas būtų buvęs kitoks, jei tokio pažeidimo nebūtų buvę.

Apibendrinant pažymėtina, kad vertinant šio galimo ArT sprendimo panaikinimo pagrindo aktualumą konkrečiu atveju, t.y. pranešimo perdavimo kitai šaliai tinkamumą bendrąja prasme, svarbu, kad būtų nustatyta, ne pranešimo atitikimas formaliesiems kriterijams, o faktinė situacija, t.y. kokia informacija šalims buvo žinoma ir koks buvo šalių elgesys realizuojant savo teises ir

---

⁵⁴ LAT 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-510/2014.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6: 50 straipsnis 3 dalies 2 punktas.

pareigas arbitražinio proceso metu. Kitaip tariant, turi būti užtikrinta, kad arbitražo sprendimą ginčijančios šalies neveikimas arba netinkamas veikimas savo interesų gynimo prasme nebuvo sąlygotas informacijos apie vystantį arbitražo procesą trūkumo.

Trečias iš keturių galimų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų, kuriuo gali remtis šalis, siekianti ArT sprendimo panaikinimo ir kurio Lietuvos apeliacinis teismas netikrina *ex officio*, yra tie atvejai, kai ArT sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui⁵⁶. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad šiuo pagrindu numatyta galimybė naikinti ne visą arbitražo sprendimą, o tik tą ArT sprendimo dalį, jeigu ji gali būti atskirta, kuri nepatenka į arbitražinio susitarimo apimtį. Pažymėtina, kad tai vienintelė 1958 metų Niujorko konvencijos nuostata, kuri tiesiogiai numato dalies ArT pripažinimą, o kitaip tariant ne viso, o tik dalies ArT sprendimo panaikinimą.

Akivaizdu, kad kalbant apie ArT sprendimus dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui, kabame apie atvejus, kai arbitražas viršija savo kompetenciją, jurisdikciją. Kaip esminiai arbitražo kompetencijos viršijimo atvejai galėtų būti išskirti tokie atvejai, kai arbitrai išnagrinėja ginčą, kurio neapima arbitražinis susitarimas, kai arbitrai išnagrinėja ginčą ar atskirą klausimą, kurio šalys neprašė spręsti (lot. *ultra petita*, arba *extra petita*), taip pat tie atvejai, kai, priešingai šalių prašymui, arbitrai neišnagrinėjo jiems nagrinėti perduoto ginčo ar atskiro klausimo (lot. *infra petita*).⁵⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad nors formaliai vertinant *infra petita* taip pat galėtų būti priskirtinas arbitrų kompetencijos viršijimo atvejams, tačiau tiek kai kurių autorių įžvalgos⁵⁸, tiek naujausia tarptautinio arbitražo praktikos apžvalga⁵⁹ leidžia pagrįstai teigti, kad šis ArT sprendimo panaikinimo pagrindas, t.y. motyvuojant arbitrų kompetencijos viršijimu, neapima *infra petita* atvejų. Toks vieno iš galimų arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas, be to, kad neatitiktų Niujorko konvencijos dvasios, netaikytinas vien tik todėl, kad šis ArT sprendimo panaikinimo pagrindas numato panaikinimą tais atvejais, kai priimtas sprendimas viršija arbitražinio susitarimo apimtį, tačiau nieko nekalba apie tuos atvejus, kai ArT sprendimas apima tik dalį visų arbitražui nagrinėti perduotų klausimų, t.y. dalis klausimų lieka neišnagrinėtų.⁶⁰

Kaip žinia, arbitražo susitarimas galioja tokį susitarimą pasirašiusiems šalims, todėl akivaizdu, kad ir tokio susitarimo pagrindu priimtas ArT sprendimas įpareigoja tik tas atitinkamas šalis ir negali būti taikomas asmenims, kurie nėra arbitražinio susitarimo šalys. Nuosekliai sekant tokia nuostata, aptariamam arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindu galėtų būti panaikinti

⁵⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6: 50 straipsnis 3 dalies 3 punktas.

⁵⁷ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7: 177-178.

⁵⁸ *Ibid.*, 178.

⁵⁹ UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) 2016 Edition.

⁶⁰ 1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, *supra note*, 4: 5 (1) (c).

ir tokie ArT sprendimai ar atskiros sprendimų dalys, kai tokiuose ArT priimtuose sprendimuose ar atskirose dalyse yra nustatytos pareigos ir teisės asmenims, kuriems ArT sprendimas nėra ir negali būti taikomas.

Apibendrinant svarbu pažymėti, kad vertinant ArT sprendimo panaikinimo pagrindas atitinka Niujorko konvencijos nuostatas, svarbu įvertinti ne tai ar kokia apimtimi tas klausimas reguliuojamas pagrindinėje sutartyje, o ar priimtas sprendimas atitinka šalių arbitražinio susitarimo apimtis, o svarbiausia, jų neviršija. Be to, svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad nuosekliai aiškinant Niujorko konvencijos V skyriaus nuostatas, teigtina, jog teisę remtis nagrinėtu ArT sprendimo panaikinimo pagrindu turi ta šalis, prieš kurią yra nukreiptas ArT sprendimas. Tokią poziciją patvirtina ir nuosekli užsienio teismų sprendimų, dėl arbitražo teismų sprendimų pripažinimo, praktika. Bet kuriuo atveju, šis ArT sprendimo panaikinimo pagrindas aiškintinas siaurinančiai, t.y. užtikrinant, kad ArT sprendimo esmė nebus peržiūrima, nes taip būtų iškraipyta ir pažeista Niujorko konvencijos esmė ir dvasia.⁶¹

Ketvirtas ir paskutinis iš galimų KAI įtvirtintame baigtiniame sąraše numatytų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų, kuriuo gali remtis šalis, siekianti ArT sprendimo panaikinimo ir kurio Lietuvos apeliacinis netikrina *ex officio*, yra tie atvejai, kai ArT sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko šalių susitarimo ir (arba) imperatyvių KAI nuostatų⁶². Yra vertinančių, kad KAI įtvirtinta siauresnė ArT sprendimo panaikinimo apimtis, t.y. kitaip nei UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme ar Niujorko konvencijoje, vertinamas ne apskritai prieštaravimas bet kurioms ArT vietos įstatymo normoms, o tik prieštaravimas imperatyvioms KAI normoms.⁶³ Autoriaus nuomone, toks vertinimas dėl siaurinančio traktavimo yra ne visiškai tikslus, kadangi pagal Niujorko konvencijos nuostatas, ginčo šalims yra palikta diskrecijos teisė dėl ArT sudėties ir arbitražo proceso pasirinkimo, o ArT sudėties ir arbitražo proceso atitikimas ArT vietos valstybės įstatymo normoms (ne tik imperatyvioms įstatymo normoms) yra paliktas tik antrinis vaidmuo, t.y. atitikimo įstatymo normoms vertinimas atliekamas tik tada, jei šalys nebuvo susitarusios dėl tokio proceso. Tuo tarpu pagal įtvirtintas KAI nuostatas, atitikimas imperatyvioms KAI normoms tikrinamas nepaisant šalių susitarimo, t.y. vertinamas atitikimas ir šalių susitarimui, ir atitikimas imperatyvioms ArT vietos valstybės įstatymams (šiuo atveju KAI imperatyvioms normoms). Manytina, kad tokia KAI nuostatos formuluotė ir taikymas iš dalies prieštarauja Niujorko konvencijos dvasiai, kuri išplaukia iš pačios formuluotės, numatančios šalių susitarimo prioritetą ArT vietos valstybės įstatymų (įskaitant ir imperatyviųjų) atžvilgiu. Tokį vertinimą patvirtina ir Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriaus ataskaitoje išsakyta mintis, kad šalių susitarimo prioritetą ArT vietos valstybės

⁶¹ UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Award, *supra note*, 59: 204 – 205.

⁶² Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6: 50 straipsnis 3 dalies 4 punktą

⁶³ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7: 179

įstatymų atžvilgiu, pasirenkant arbitražinio nagrinėjimo procedūrą, turėtų būti ribojamas tik tiek, kiek tai susiję su viso ArT sprendimo atitikimu viešajai tvarkai pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą, t.y. pagal kurį, ArT sprendimas gali būti panaikintas, jei prieštarauja tos valstybės įstatymams.⁶⁴

Apibendrinant, manytina, kad, nors aptartas ArT sprendimo panaikinimo pagrindas ir nenumato konkrečių procesinių pažeidimų, galinčių tapti lemiamais priimant sprendimus dėl sprendimo panaikinimo, manytina, kad tokie pažeidimai turėtų būti esminiai, negana to, tie pažeidimai turi turėti lemiamos įtakos priimto ir ginčijamo ArT sprendimo esmei.⁶⁵

2.2.2. Teismo iniciatyva nagrinėtini arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindai

Kaip jau buvo paminėta, antrai sąlyginei ArT sprendimo panaikinimo pagrindų, numatytų KAI, grupei yra priskiriami KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 ir 6 punktuose įtvirtinti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai. Esminis pirmai grupei priskirtinų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų skirtumas nuo antrai grupei priskirtinų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų yra tas, kad ArT sprendimo (ne) prieštaravimo pastarajai grupei priskirtiniams pagrindams patikrinimo pareiga tiesiogiai nustatyta teismui, t.y. ArT sprendimą teismas privalo tikrinti *ex officio* (pagal pareigas). Pažymėtina, kad Niujorko konvencijoje V straipsnio 2 dalies formuluotėje nėra tiesioginės nuorodos į tai, kad valstybės teismas ArT sprendimą privalo tikrinti *ex officio*, tačiau tokia išvada darytina remiantis minėto straipsnio formuluotėje įtvirtinta nuostata, kad ArT sprendimas gali būti panaikintas, jei „teismas nustato, kad...“. Kitaip tariant, tokia formuluotė nustato ir įtvirtina situaciją, kad valstybės teismas, net ir nesant šalies, prašančios panaikinti arbitražo sprendimą, atitinkamo prašymo, savo iniciatyva turi patikrinti ar arbitražo sprendimas neprieštarauja šiai grupei priskirtiems pagrindams. Konkrečiai, teismas turi pareigą patikrinti, ar ArT sprendimas nėra priimtas klausimais, kurie pagal ArT vietos valstybės įstatymus, negali būti arbitražinio susitarimo dalyku (ginčo dalykas negali būti perduotas arbitražiniam nagrinėjimui), o taip pat, ar ArT sprendimas neprieštarauja ArT vietos valstybės viešajai tvarkai. Galima pamanyti, kad tarp aukščiau nurodytų abiejų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų nėra esminio skirtumo, t.y., kad aplinkybė, jog išspręstas klausimas negalėjo būti arbitražinio nagrinėjimo dalyku, taip pat priskirtinas prieštaravimo viešajai tvarkai atvejui. Tačiau taip atrodo tik iš pirmo žvilgsnio.

---

⁶⁴ Report of the Secretary-General: Study on the Application and Interpretation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/168, in X Yearbook of the United Nations Commission on International Trade Law (1979), 131.

⁶⁵ Christian Borris, Rudolf Henneke, *Article V (1)(d)*, in: New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958—Commentary 329, 344 (R. Wolff ed., 2012).

Vertinant ar šalių ginčas galėjo būti arbitražinio nagrinėjimo dalyku, turi būti vertinama ne tai, ar ginčas patenka į šalių arbitražinio susitarimo apimtį, o tai, ar tokio ginčo nagrinėjimas arbitražu nėra draudžiamas ArT vietos valstybės imperatyviomis įstatymo normomis. Kompleksiškai aiškinant Niujorko konvencijos nuostatas bei atitikimo viešajai tvarkai skirtingose valstybėse supratimą⁶⁶, manytina, kad draudimas perduoti tam tikrą ginčą nagrinėti arbitražu ir prieštaravimas viešajai tvarkai nėra tapatūs dalykai, nors tam tikrais atvejais ir gali sutapti. Ir tokia išvada, visų pirmiausia, darytina dėl tos aplinkybės, kad skirtingose valstybėse apribojimais atveju, kurie gali būti sprendžiami arbitražu, gali būti skirtingi. Tokiu atveju, kai ArT valstybėje būtų pripažįstama, kad ArT sprendimas priimtas klausimais, kurie pagal tos valstybės įstatymus negali būti perduoti arbitražiniam nagrinėjimui, teismas turėtų teisę panaikinti arbitražo tesimo sprendimą remiantis abiem pagrindais, t.y. motyvuojant ir dėl tuo, kad išnagrinėtas ginčas negalėjo būti perduotas arbitražui ir, atitinkamai, tuo, kad toks ArT sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai. Tačiau, akivaizdu, kad tai nereiškia, jog toks ArT sprendimas apskritai negali būti priimtas ir įvykdytas remiantis Niujorko konvencija, jei arbitražinio sprendimo įvykdymo šalyje draudimas tokių klausimų nagrinėjimui arbitražu nenumatytas. Atsižvelgiant į tai, kad Niujorko konvencijoje nėra pateiktas atveju, kai ginčas negali būti nagrinėjamas arbitraže, o skirtingose valstybėse gali būti numatytas skirtingas arbitruotinumų reglamentavimas, galimi būti du skirtingi aptariamų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų taikymo variantai. Tose šalyse, kuriose įstatymuose aiškiai apibrėžti ginčų, kurių nagrinėjimas išimtinai priklauso valstybės teismų jurisdikcijai (ginčas negali būti nagrinėjamas arbitraže), sprendžiant ArT sprendimo panaikinimo klausimą vertinama, ar ArT išnagrinėtas klausimas nepateko į jurisdikcijos išimtis. Tuo tarpu tose šalyse, kuriose nėra numatytų konkrečių ginčų, kurie negali būti perduoti nagrinėjimui arbitražu, atvejų sąrašo, sprendžiant ArT sprendimo panaikinimo klausimą vertinama, ar to konkretaus ginčo nagrinėjimas arbitraže neprieštarauja tos valstybės viešajai tvarkai bendrąja prasme.

Iš aukščiau išdėstyto, akivaizdu, kad vienu iš esminių klausimų ir vertinimo kriterijų sprendžiant klausimus dėl ArT sprendimo panaikinimo viešosios tvarkos pagrindu, yra tai, kaip konkrečiu atveju yra apibrėžiama ir aiškinama viešosios tvarkos sąvoka. Nekyla prieštaravimo nuomonei tų, kurie mano, kad tam tikros imperatyvios įstatymo normos yra ir gali būti tapatinamos su viešąja tvarka, kartu kritiškai vertinant tam tikrų sričių, tokių kaip bankrotas, užimtumo užtikrinimas ir vartotojų teisių gynimas, eksporto draudimas, valiutos reguliavimas ir palūkanų normos, priskyrimą išimtinai viešajai tvarkai⁶⁷. Apibrėžiant viešosios tvarkos sąvoką sutiktina su LAT nuomone, kad „<...> viešojo tvarka turi būti suprantama siauriau nei nacionalinė viešojo tvarka ir turi būti aiškinama atsižvelgiant į tarptautinį Niujorko konvencijos pobūdį bei jos siekiamus

⁶⁶ UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Award, *supra note*, 59: 256 - 257.

⁶⁷ *Ibid.*, 59: 274.

tikslus, taip pat ji turi apimti tokius principus, kurie pasižymėtų universalumu ir, nepriklausomai nuo skirtingų nacionalinių tesimų sistemų ir jose galiojančio teisinio reglamentavimo, apgintų svarbiausias vertybes“. ⁶⁸ Ir, žinoma, neabejotinai sutiktina su nuomone, kad prieštaraujančiais viešajai tvarkai laikytini tokie arbitražo tesimo sprendimai, kai „<...> iš paties sprendimo akivaizdu, kad šalys sudarė sutartį ir veikė neteisėtais tikslais <...>“. ⁶⁹

Nepaisant KAI įtvirtintų skirtingų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų tikrinimo procedūrų, pritartina tiems autoriams, kurie teigia, kad iš esmės visus ArT panaikinimo pagrindus galima suskirstyti į keturias pagrindines grupes: arbitražo sprendimo formos ydos, jurisdikcinės ydos, procesinės ydos ir viešosios tvarkos motyvai. ⁷⁰ Todėl manytina, kad kiekvienas iš Niujorko konvencijoje, UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme ar KAI numatytas konkretus ArT sprendimo panaikinimo pagrindas gali būti priskirtas vienai iš šių keturių grupių.

Apibendrinant, svarbu pažymėti, jog net teismui net ir nustačius tai, kad ArT sprendimas prieštarauja ArT vietos valstybės viešajai tvarkai ar toks ginčas pagal tos valstybės įstatymus negalėjo būti perduotas arbitražiniam nagrinėjimui, teismas turi teisę, bet ne pareigą panaikinti tokį arbitražo sprendimą.

---

⁶⁸ LAT 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-566/2011.

⁶⁹ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7: 184.

⁷⁰ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 254-255.

3. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ PANAIKINIMO INSTITUTO PRAKTINIS TAIKYMAS LIETUVOJE

Atsižvelgiant į tai, kad dėl KAI įtvirtintų skirtingų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų patikrinimo procesinių taisyklių, teismas, spręsdamas ginčą dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, turi nustatyti, į kurio konkrečiai iš KAI 50 straipsnio 3 dalies 1–6 punktuose įtvirtintų ArT sprendimo galimų panaikinimo pagrindų taikymo sritį patenka konkrečios ginčijamos aplinkybės ir šalių pateikiami argumentai. Tinkamas reikalavimo kvalifikavimas, be jokios abejonės, daro įtaką teismo procese taikytinų atitinkamų procesinių patikrinimo taisyklių pasirinkimui ir taikymui. Todėl šiame skyriuje teismų praktikos analizė pateikiama detalizuojant pagal konkrečius KAI 50 straipsnio 3 dalies 1–6 punktuose įtvirtintus ArT sprendimo panaikinimo pagrindus.

3.1. Ginčo šalies iniciatyvai priskirtinų arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas

Pirmiausia paminėtina, kad vienas iš šiai panaikinimo pagrindų grupei priskirtinų arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo pagrindų yra susijęs su arbitražo, kaip alternatyvaus ginčo nagrinėjimo būdo esminiu principu – šalių laisva valia išreikšto atsisakymo ginčus nagrinėti valstybės teisme, vietoj to pasirenkant privatų ginčų nagrinėjimą arbitraže. Atsižvelgiant į tai, jog šalys tokį savo pasirinkimą, manytina, išreiškia turėdamos pagrįstą lūkesčių pasinaudoti arbitražinio nagrinėjimo privalumais, lyginant su valstybės teismais, būtų logiška manyti, kad šiuo pagrindu šalys, siekdamos ArT sprendimo panaikinimo, turėtų remtis ypač retai. Kitaip tariant, būtų pagrįsta tikėtis, kad tas „ypač retai“ apsiribotų tik tais retais atvejais, **kai arbitražinis susitarimas yra negaliojantis** arba dėl to, kad bent viena iš šalių, pasirašiusių arbitražinį susitarimą, pasirašymo metu buvo neveiksni, arba dėl to, kad arbitražinis susitarimas negalioja pagal tų pačių šalių pasirinktus įstatymus. Taigi, teismas, spręsdamas dėl galimo ArT panaikinimo remiantis šiuo ArT panaikinimo pagrindu, **turi iš esmės įsitikinti ar arbitražinis susitarimas yra galiojantis**, ir galiojantis tiek tą susitarimą pasirašiusių šalių veiksnio pasirašymo metu prasme, tiek neprieštaravimo šalių pasirinktai taikytinai teisei prasme.

Aukščiau pateiktos prielaidos, kad, dėl arbitražinio susitarimo savanoriškos prigimties, arbitražiniai susitarimai negaliojančiais turėtų būti pripažįstami labai retai, patvirtina ir Lietuvos teismų praktika. Nagrinėjamu 2012 – 2017 metų laikotarpiu aptikti vos keli atvejai, kai skunduose, pateiktuose dėl ArT sprendimo panaikinimo, buvo motyvuojama arbitražinio susitarimo negaliojimu, o tokiu pagrindu per minėtą laikotarpį nebuvo panaikintas nei vienas ArT sprendimas.

Viename iš tų retų atvejų⁷¹, kai buvo bandoma skundą grįsti arbitražinio susitarimo negaliojimu, šalis, pati būdama profesionaliu teisininku, įrodinėjo, kad sprendimas naikintinas, motyvuojant tuo, kad advokatai tarpusavio ginčiuose negali būti laikomi ūkio subjektais, jų ginčas negali būti laikomas komerciniu ginču ir toks ginčas apskritai negali būti nagrinėjamas arbitražo teisme. Apeliacinis teismas, konstatavęs, kad išnagrinėtas ginčas nepatenka į KAI (iki 2012-06-30 galiojusi redakcija) 11 straipsnyje numatytas išimtis, nesutiko su pareiškėjo argumentais, kad ginčas nearbitruotinas vien tik todėl, kad šalis vykdo advokato veiklą ir pareiškėjo skundą atmetė. Kitu atveju⁷² apeliacinis teismas, nors ir pripažino, kad arbitražinė išlyga formaliai neatitinka imperatyvaus CMR konvencijos reglamentavimo - CMR konvencijoje yra nurodyta, kad šalių susitarimas dėl ginčų sprendimo arbitraže yra galiojantis tik tuo atveju, kai šiuo susitarimu šalių pasirinktas arbitražas sprendamas ginčą bus įpareigotas vadovautis CMR konvencijos nuostatomis, paliko galioti ArT sprendimą. Tokį savo sprendimą, patvirtindamas palankumą arbitražui, motyvavo tuo, kad i) arbitražas turi teisę spręsti dėl savo kompetencijos spręsti ginčą, įskaitant atvejus, kai kyla abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo arba jo galiojimo, ir tokia teise pasinaudojo bei ii) sisteminiu sutarties aiškinimu, leidžiančiu, teismo manymu, spręsti, kad ArT buvo įpareigotas vadovautis CMR konvencijos nuostatomis, faktiškai jomis vadovavosi, todėl CMR konvencijos 33 straipsnio tikslas, kad arbitražas vadovautųsi šia konvencija, iš esmės buvo pasiektas. Teismas, be kita ko, rėmėsi ir kasacinio teismo praktika⁷³, kai, sprendžiant dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, buvo akcentuotas ne formalus atitikimas CMR konvencijos nuostatomis, numatančioms, jog arbitražiniame susitarime turi būti numatyta, jog ArT vadovausis CMR konvencija, tačiau faktas, kad ginčo sprendimas arbitražo teisme priimtas remiantis CMR konvencijos nuostatomis.

Paskutinis iš tų vienetinių atvejų⁷⁴, kai skunde, be kitų argumentų buvo remiamasi ir KAI 50 straipsnio 3 dalies 1 punkte įteisintais pagrindais, buvo susijęs su bandymu kvestionuoti arbitražinio susitarimo galiojimą dėl neva negauto išankstinio valstybės ar išankstinio savivaldybės sutikimo (arbitruotinumus *ratione personae*) tokiam susitarimui, kaip tai numatyta KAI 11 straipsnio 2 dalyje (iki 2012-06-29 galiojusi redakcija). Šiuo konkrečiu atveju, Apeliacinis teismas, patvirtindamas nuoseklią Lietuvos teismų praktiką⁷⁵, remdamasis tuo, kad UAB „Šakių vandenys“ yra ribotos civilinės atsakomybės privatus juridinis asmuo, jos teisinė forma yra uždaroji akcinė bendrovė, jos pavadinime nėra teisinę formą nusakančių žodžių (pavyzdžiui „valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga ar organizacija“), priėmė sprendimą, kad tokių kriterijų neatitinkanti

⁷¹ LApT 2014 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-607/2014.

⁷² LApT 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1258/2013.

⁷³ LAT Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 28 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-181/2013.

⁷⁴ LApT 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-283/2013.

⁷⁵ LApT 2017 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-644-370/2017 .

įmonė nėra laikytina valstybės ar savivaldybės įmone KAĮ prasme ir kad atitinkamai neturi būti laikomasi KAĮ 11 straipsnio 2 dalyje (iki 2012-06-29 galiojusi redakcija) numatyto reikalavimo dėl išankstinio steigėjo sutikimo dėl arbitražinės išlygos.

Kitas ArT panaikinimo pagrindas, kuriuo gali remtis šalis, siekiant ArT sprendimo panaikinimo – arbitražo proceso procesinės ydos. Kitaip nei aukščiau aptartu atveju, kai ArT sprendimo panaikinimas buvo grindžiamas tuo, kad ArT sprendimas, priimtas remiantis negaliojančiu arbitražiniu susitarimu, taip pat yra negaliojantis, šiuo arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindu remiamasi tada, kai dėl arbitražinio susitarimo teisėtumo ir galiojimo klausimų nėra. Priešingai, šis ArT sprendimo panaikinimo pagrindas yra kaip logiška tąsa, kitas apsaugos elementas po to, kai arbitražinio susitarimo egzistavimas patvirtintas ir dėl jo galiojimo jokių abejonių nebekyla. Tuo kitu apsaugos elementu, užtikrinant teisėtus lūkesčius laisva valia pasirinktame privačiame ginčo nagrinėjimo procese, yra paprastas procesinis reikalavimas – neturi būti jokių abejonių dėl to, kad buvo užtikrinta galimybė abiem proceso šalims ArT pateikti savo paaiškinimus. Tai jokių būdu nereiškia, kad šalis privalo teikti paaiškinimus ir jokių būdu nereiškia, kad šaliai savo apsisprendimu nepateikus paaiškinimų, ArT negali priimti sprendimo arba tas sprendimas, jį apskundus, bus būtinai panaikintas. Bet tai tikrai reiškia, kad bus patikrinta, ar šalis, norėjusi dalyvauti procese ir teikti paaiškinimus ArT, turėjo tokias galimybes visuose arbitražinio nagrinėjimo proceso etapuose, t.y. nuo ieškinio arba pranešimo apie arbitražą pateikimo atsakovui momento iki ArT sprendimo priėmimo. Autoriaus nuomone, pats šalių tinkamo informavimo reikalavimas nėra savitikslis, o yra skirtas vėlgi tos pačios teisės – turėti galimybę realizuoti savo teisę teikti paaiškinimus – įgyvendinimo užtikrinimas. Tokia išvada darytina iš KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 2 punkto formuluotės, kurioje numatyta, kad ArT sprendimas gali būti panaikintas, jei nebuvo tinkamai informuota apie arbitro paskyrimą, arbitražinį nagrinėjimą „<...> **arba kitaip nebuvo sudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimus;**“⁷⁶ Kitaip tariant, visi įrodymai dėl aplinkybių, patvirtinančių, kad galimybės teikti paaiškinimus buvo vienaip ar kitaip apribotos, galėtų būti ArT sprendimo panaikinimo priežastimi ir pagrindu.

Taigi, ArT sprendimų priežiūrą atliekančiam teismui tenka esminė užduotis – įsitikinti ar šaliai nebuvo kokių nors dirbtinių ribojimų tinkamai atstovauti savo interesus ir teikti paaiškinimus. Šioje vietoje labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad nagrinėjamas ArT panaikinimo pagrindas, vienintelis iš visų kitų KAĮ (atitinkamai ir Niujorko konvencijoje) įtvirtintų galimų ArT panaikinimo pagrindų išsiskiria tuo, kad retrospektyviai saugojama ir tikrinama ne abiejų ginčo šalių turėta galimybė teikti paaiškinimus, o tik vienos – tos, „<...> prieš kurią norima remtis arbitražo teismo sprendimu <...>“⁷⁷, t.y., logiška būtų manyti, tos, kurios atžvilgiu priimtas

⁷⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo, *supra note*, 6: 50 straipsnio 3 dalies 2 punkto.

⁷⁷ *Ibid.*

neigiamas sprendimas. Autoriaus nuomone, formuluotė iš dalies kontraversiška, nes pasikeitus prašančiojo subjektui (iš prašančiojo pripažinti ir leisti vykdyti priimtą arbitražo sprendimą į prašantįjį panaikinti ArT sprendimą) bei prašančiojo santykiui su priimtu ArT sprendimu (prašančiojo pripažinti ir leisti vykdyti ArT sprendimą santykis su sprendimu pozityvus, o prašančiojo panaikinti priimtą ArT sprendimą negatyvus), įstatymo leidėjas, neatsižvelgdamas į pasikeitusį subjektą ir jo santykį su ArT sprendimu, KAI 50 straipsnio 3 dalies 2 punkto pirmosios dalies formuluotę ne kūrybiškai adaptavo naujai situacijai, o tiesiogiai perrašė iš Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (b) dalies. Jeigu prašymo dėl ArT sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti atveju Niujorko konvencijos V straipsnio 1 (b) dalies formuluotė „<...> šaliai, prieš kurią norima remtis arbitražo teismo sprendimu, nebuvo reikiamai pranešta <...>“ atrodo visiškai logiška ir suprantama, tai skundo dėl ArT sprendimo panaikinimo atveju, tokia formuluotė kelia abejonių dėl jos aiškumo ir logiškumo. Viena vertus, gali kilti klausimas, ar šalis pateikusi skundą dėl ArT sprendimo, be kita ko, turi įrodyti ir tai, kad prieš ją norima ir bus remiamasi ArT sprendimu, kita vertus formuluotės konstrukcijoje panaudota laiko dedamoji (kuri prašymo pripažinti ir leisti vykdyti ArT sprendimą yra pagrįsta ir logiška), kuri, manytina, tik dar labiau komplikuoja situaciją – esamuoju laiku įrodinėjami praeityje buvę įvykiai, tačiau kurie taikomi tik su sąlyga, jei tų įvykių pasekmėmis prieš prašymą pateikusią šalį bus remiamasi ateityje.

Pažymėtina, kad bendrąja prasme Lietuvos teismai laikosi nuoseklios praktikos⁷⁸, kad kiekvienai iš šalių turi būti sudarytos vienodos galimybės pagrįsti savo reikalavimus ar prieštaravimus, kad šalys turi turėti lygiavertes ir tinkamas galimybes pačios arba per savo pasirinktus atstovus pateikti savo paaiškinimus, pristatyti savo argumentus, suprasti, išbandyti ir atsikirsti į kitos šalies poziciją. Tokių principų laikymasis atitinka ir UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 18 straipsnio nuostatas, nustatančias, kad šalys turi turėti lygias teises ir kiekvienai jų turi būti suteikta galimybė visiškai pristatyti savo bylą. Pagal minėtą straipsnį reikalaujama, kad ArT visoms šalims ir jų atstovams sudarytų panašias galimybes viso proceso metu. Tai reiškia vienodas galimybes tiek teikti įrodymus, tiek paaiškinimus faktų ar teisės klausimais. Kad kontrolės funkciją atliekantys teismai šį ArT sprendimo panaikinimo pagrindą traktuoja siaurai ir priimdami sprendimus dėl ArT sprendimo vertina ne formalius nukrypimus nuo įtvirtintos normos, o atsižvelgia į konkrečias faktines aplinkybes, šalių elgesį ir pastangas taisant nukrypimus, atsispindi ir teismų praktikoje. Vienu iš nedažnų atvejų⁷⁹, kai prašymas dėl ArT sprendimo panaikinimo buvo argumentuojamas KAI 50 straipsnio 3 dalies 2 punktu, pareiškėja įrodinėjo (atsakovas), kad buvo pažeistos jos teisės į teisingą teismą, nes nebuvo informuota apie bylos nagrinėjimo formą ir dėl to negalėjo imtis papildomų veiksmų. Jau iš pačios skundo esmės yra akivaizdu, kad pareiškėja

⁷⁸ LAT Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015.

⁷⁹ LApT 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-339-370/2017.

plečiamai traktuoja šio ArT sprendimo panaikinimo pagrindą, nes įrodinėja ne tai, kad apskritai nebuvo informuota apie arbitražinį nagrinėjimą, tik apie jo formą. Teismas, nesutikdamas su pareiškėjos deklaruojamu nežinojimu apie paskirtą teismo posėdį, teisės į teisingą teismą principo pažeidimu bei atmesdamas pareiškėjos skundą, be kita ko, atkreipė dėmesį ir į pačios pareiškėjos veiksmus. Teismas konstatavo tai, kad byloje apskritai nebuvo duomenų apie tai, ar pareiškėja prašė žodinio nagrinėjimo, kad ArT net du kartus tenkino pareiškėjos prašymus pratęsti terminą atsiliepimui į ieškinį pateikti, atsiliepimus teismui teikė, o tai vienareikšmiškai patvirtina tai, kad pareiškėja buvo tinkamai informuota apie arbitražinio nagrinėjimo procesą ir turėjo visas galimybes tinkamai teikti savo paaiškinimus. Dar daugiau, ArT vertino net ir tuos pareiškėjos pateiktus dokumentus, kurie ArT pateikti pažeidžiant nustatytus terminus. Nuosekliai formuojamos praktikos, kad asmenys gali būti laikomi praradusiais teisę pateikti paaiškinimus tik esant tokiems pažeidimams, dėl kurių jie apskritai netenka galimybės pateikti savo paaiškinimus, laikymasis patvirtintas ir kitu atveju⁸⁰, kai LApT atmetė pareiškėjo skundą motyvuodamas ir tuo, kad pareiškėjas savo prieštaravimą grindžia ne aplinkybe, kad jam apskritai nebuvo sudaryta galimybė pateikti savo paaiškinimus, o aplinkybe, kad ArT pakeitė ieškovo nurodytą ieškinio pagrindą ir ieškinį patenkino kitu pagrindu. Tokius pareiškėjo argumentus teismas vertino kaip nepagrįstus ir atmestinus. Turbūt labiausiai išsiskiriantis ir nuo nuoseklios teismų praktikos nukrypęs atvejis – civilinė byla⁸¹, kurioje nagrinėtas prašymas dėl Vilniaus komercinio arbitražo teismo sprendimo arbitražo byloje tarp pareiškėjo UAB „Agrokonzernas“ ir Rusijos Federacijoje registruotos įmonės panaikinimo, remiantis Komercinio arbitražo įstatymo 50 straipsnio 3 dalies 2 punkte numatytu ArT sprendimo panaikinimo pagrindu. Autoriaus nuomone, atvejis neįprastas dviem aspektais. Pirmia, pareiškėjas, remdamasis KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 2 punkte įtvirtintais pagrindais, skundu prašo panaikinti **jam pačiam palankų** ArT sprendimą. Antra, tame pačiame skunde pareiškėjas, remdamasis KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto nuostatomis, prašo naikinamojo sprendimo priėmimą sustabdyti iki arbitražinio teismo sprendimo trūkumai bus pašalinti, susiejant tai su tikslingumu. Kitaip tariant, pareiškėjas prašo priimti nutartį dėl bylos dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo sustabdymo su sąlyga, kad LApT tokį veiksma atlikti matys esant tikslingu.

Iš nutartyje išdėstytų teismo nustatytų bylos aplinkybių, teisinių argumentų ir išvadų matyti, kad ApT nesustabdė bylos dėl ArT sprendimo panaikinimo ir tuo klausimu nutartyje apskritai nepasisakė. Pareiškėjo skundo dalį, kuria pareiškėjas ArT sprendimą prašo panaikinti, LApT tenkino, formaliai remdamasis pareiškėjo byloje pateiktais Rusijos Federacijos tesimų (dviejų instancijų) nutartimis, kuriose konstatuota, kad arbitražo byloje **nebuvo laikytasi dokumentų atsakovui įteikimo tvarkos**. LApT savo sprendimą panaikinti arbitražo sprendimą

---

⁸⁰ LApT 2015 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-240-370/2015.

⁸¹ LApT 2013 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-804/2013.

motyvavo tuo, kad „<...> minėti Rusijos Federacijos sprendimai yra pakankamas įrodymas konstatuoti, kad atsakovui OOO „Avtotor Agro“ nebuvo tinkamai pranešta apie bylos nagrinėjimą (CPK 185 str.) <...>“. Ignoruodamas arbitražo byloje buvusius faktus, patvirtinančiais tinkamą atsakovo informavimą apie ginčo perdavimą arbitražiniam teismui ir ieškinį, posėdžio vietą, laiką ir datą, byloje užfiksuotą ir pakartotinio pranešimo atsakovui išsiuntimo bei užfiksuoto minėto pranešimo įteikimo atsakovui faktą, priimdamas ArT sprendimą panaikinančią nutartį LAPt, autoriaus nuomone, nukrypo ne tik nuo Lietuvos teismų praktikoje suformuotos pozicijos, bet ir neatitinka Niujorko konvencijos dvasios dėl ArT sprendimų panaikinimo išimtinumo. Vienintelis logiškas tokio LAPt sprendimo priėmimo paaiškinimas yra teismo noras „padėti“ pareiškėjui situacijoje, kurioje jis atsidūrė, kad po to, kai teisėtas Vilniaus komercinio arbitražo teismo sprendimas negali būti efektyviai įvykdytas, nes sprendimo įvykdymo šalyje (Rusijos Federacijoje) nebuvo pripažintas, teismams nusprendus, kad atsakovas OOO „Avtotor-Agro“ nebuvo tinkamai informuotas apie arbitražinį procesą. Kaip ir nurodo pareiškėjas, jis galėtų pakartotinai kreiptis į Vilniaus komercinio arbitražo teismą, tačiau kol yra galiojantis arbitražo sprendimas, kurio nėra galimybės efektyviai įvykdyti ir kuriuo jau išspręstas šalių ginčas dėl tarpusavio skolos, jis to padaryti negali. Taigi, akivaizdu, kad tikrasis pareiškėjo motyvas panaikinti priimtą ArT sprendimą yra ne pasibaigusio arbitražo proceso neatitikimas nustatytoms normoms, darančioms tą sprendimą naikintinu, o pakartotinio arbitražinio proceso pakartotinis organizavimas, prieš tai pasinaudojant jau priimto ArT sprendimo panaikinimo institutu.

Jeigu, kaip jau buvo paminėta, remiantis KAI 50 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktuose įtvirtintais galimais ArT sprendimo panaikinimo pagrindais iš esmės teismas turi patikrinti ar arbitražinis susitarimas buvo galiojantis ir ar buvo sudarytos tinkamos galimybės teikti savo paaiškinimus, tai KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte teismas, gavęs skundą ir pateikus atitinkamus įrodymus, turi patikrinti ar „<...> arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui. <...>“⁸². Kitaip tariant, teismas turi įsitikinti ar ArT neviršijo jam ginčo šalių suteiktų įgaliojimų tiek išnagrinėdami ginčą, kurio pats arbitražinis susitarimas neapima, tiek išnagrinėdami ginčą, kurio šalys spręsti neprašė (lot. *ultra petita*). Šioje vietoje tinkama pastebėti, kad visuotinai pripažįstama⁸³, kad atvejai, kai ginčas ar atskiri jo klausimai nebuvo išnagrinėti, nors to ir buvo prašoma (lot. *infra petita*), nėra laikomi arbitražo įgaliojimų viršijimu ir todėl nepatenka į nagrinėjamo ArT panaikinimo pagrindų apimtį. Kokios pozicijos šiuo klausimu laikosi Lietuvos teismai nėra žinoma, kadangi per 2012 - 2017 nebuvo nei vieno atvejo, kai prašymas panaikinti ArT sprendimą būtų buvęs argumentuojamas būtent tokiu nagrinėjamo pagrindo aspektu.

⁸² Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo, *supra note*, 6: 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte.

⁸³ UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Award, *supra note*, 59: 195.

Pažymėtina, kad praktiškai visais atvejais (išskyrus vieną atvejį, kuris vėliau bus išnagrinėtas atskirai), kai prašyme panaikinti ArT sprendimą buvo remiamasi KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte numatytais pagrindais, LApT bei LAT visais atvejais patvirtino didesnio palankumo arbitražui režimo taikymą, siauro ArT panaikinimo pagrindų taikymą, t.y. skundus dėl ArT panaikinimo atmetė ir paliko galioti priimtus ArT sprendimus. Pastebėtina, kad prašymuose panaikinti arbitražo sprendimą, įrodinėjant arbitrų įgaliojimų viršijimą, dažniausiai pasitaikė atvejų, kai šalis, pateikusi skundą įrodinėjo, jog arbitražinis susitarimas negaliojo arba dėl to, kad sutarties, kurioje buvo arbitražinė išlyga, galiojimo laikas buvo pasibaigęs, arba ta sutartis šalies, dėl kurios teisių ir pareigų pasisakyta ArT sprendime, sutarties net nebuvo pasirašiusi.

Ginče, kilusiame tarp Seišelių Respublikos įmonės East China Automobile Association Ltd ir AB ECAA Europe, buvo nagrinėjamas situacija, kai sutartyje (kurioje numatyta ir arbitražinė išlyga) buvo aptarti trečiojo asmens ir atsakovės bei trečiojo asmens ir ieškovės tarpusavio santykiai, tačiau nebuvo nustatyta, kokia tvarka ir terminais atsakovė turėtų atsiskaityti su ieškove. LApT teisėjų kolegija, nors ir sutiko su ArT išvada dėl arbitražinės išlygos plataus taikymo (t. y. šalys neapibrėžė konkrečių ginčų, sprendžiamų arbitraže), tačiau pažymėjo, kad arbitražinė išlyga negali būti vertinama atsietai nuo pačios Sutarties ir todėl neapima ieškovės ir atsakovės tarpusavio santykių ir ginčų sprendimo. LApT, panaikindamas arbitražinio teismo sprendimą, be kita ko, pažymėjo, kad „<...> arbitražo teismo atliktas šalių santykių kvalifikavimas ne pagal Sutarties nuostatas negali kartu lemti Sutartyje įtvirtintos arbitražinės išlygos praplėtimo, kurioje aiškiai įtvirtinta, kad tik tie ginčai, kurie kyla iš Sutarties arba su ja susiję, nagrinėtini arbitražo teisme <...>“⁸⁴. Kitaip aukščiau aprašytą situaciją įvertino LAT. Pirmiausia LAT atkreipė dėmesį į tai, kad LApT aptariamą klausimą nepagrįstai kvalifikavo kaip ginčo arbitruotinum klausimą, kadangi ginčas arbitruotinas tiek ir subjektiškai, tiek ir objektiškai aspektais.⁸⁵ Nutartyje, be to, kad panaikino LApT nutartį ir paliko galioti priimtą ArT sprendimą, teisėjų kolegija pateikė keletą arbitražui labai svarbių įžvalgų. Konkrečiai, teismo kolegija dar kartą patvirtino nuoseklią teismų poziciją, kad „<...> kilus abejonių dėl arbitražinio susitarimo buvimo ir jo galiojimo, abejonės aiškinamos arbitražinio susitarimo galiojimo naudai, t. y. taikomas principas *in favor contractus* <...>“⁸⁶. Taip pat buvo pažymėta, kad „<...> ginčo sutarties dalyko ir arbitražinio susitarimo ribų sutapatinimas <...> tam tikrais atvejais (kaip buvo ir nagrinėjama atveju) gali būti klaidingas. Teisėjų kolegija taip pat pasisakė, kad tais atvejais, kai arbitražinio susitarime naudojamas „<...> terminas „bet kokie“ kartu su formuluote „dėl sutarties“ arba „susiję su ja“, tokia „<...> arbitražinio susitarimo konstrukcija apima visus įmanomus ginčus, kokie realiai ar potencialiai gali kilti tarp arbitražinį susitarimą pasirašiusių <...> bendrovių, susijusių su ginčo sutartimi.“ Tokiais atvejais, teismo

⁸⁴ LApT 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-59-370/2016 .

⁸⁵ LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-365-969/2016.

⁸⁶ LAT 2013 m. spalio 2 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-431/2013 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką.

manymu, susitariama dėl platesnio ginčų, nagrinėtinų arbitraže, spektro, t.y. ir dėl tų ginčų, kurių esmė atitinka sutarties dalyką ir dėl tų ginčų, kurie susiję su sutartimi nagrinėjimo arbitraže, „<...> jeigu sutarties ir ginčo teisinis ryšys yra pakankamai glaudus (t. y. nėra pernelyg nutolęs).“ Buvo pažymėta ir tai, kad aiškinant arbitražinius susitarimus bei jų ribas, turi būti vertinamos ir arbitražinį susitarimą sudariusių šalių ypatybės, nes taip galima nustatyti, kokie buvo tikrieji šalių siekiami tikslai.

Darbe analizuotu laikotarpiu buvo ir dar keletu atveju, kai sprendžiant klausimus, susijusius su arbitražinio susitarimo galiojimu, LApT priėmė palankius arbitražui teismo sprendimus. Vienu iš tų atvejų buvo atvejis⁸⁷, kai šalių sutartį, kurioje buvo arbitražinė išlyga, ArT pripažino įvykdyta, o kitų galiojančių sutarčių šalys nebuvo pasirašiusios. LApT sutiko su ArT argumentais (įskaitant ir tai, kad atsakovas neginčija, kad ieškovas jam yra permokėjęs), kad jurisdikcijos nustatymo tikslais tikslinga nagrinėti šalių santykius kompleksiskai. Kitu atveju **ArT sprendimas paliktas galioti, net ir nepaneigus įrodinėjamo fakto, kad ginčas negalėjo būti nagrinėjamas arbitražo teisme, nes sutartis iš kurios kilo ginčas buvo nustojusi galioti.**⁸⁸ Tokiam sprendimui priimti teismui pakako fakto, kad atsakovui pateiktame atsiliepime į ieškinį, arbitražo jurisdikcija nebuvo ginčijama. Teismo nuomone, tokios aplinkybės laikytinos arbitražinį susitarimą pripažintinomis sudarytu bei galiojančiu, o tuo pačiu sutikimu su ArT jurisdikcija, taigi **leidžiančiomis konstatuoti nesant pagrindo ArT sprendimo panaikinimui pagal KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą.** Kartu teismas nurodė, kad arbitražinė išlyga, įrašyta sutartyje, nėra susieta su sutarties pabaiga, nebent yra priešingas vienareikšmis šalių susitarimas. Kitaip tariant, ginčo arbitruotinumą prezumpcija gali būti paneigta, jeigu šalys nustato aiškią sąlygą dėl arbitražinės išlygos galiojimo termino, arba pateikiami įrodymai, kad ginčas nėra susijęs su pasibaigusios sutarties pagrindu tarp šalių kilusiais teisiniais santykiais.

Dar vienoje byloje⁸⁹, LApT padarė išvadą, kad tam tikrais atvejais, t.y. kai „<...> iš byloje esančių įrodymų visumos matyti, kad šalių sutartiniai santykiai nėra vienkartiniai, o formuoja vieningą teisinių santykių schemą, leidžiančią nustatyti šioms šalims įprastą sutartinių teisių ir pareigų turinį, ribas, o iš jų savo ruožtu yra matyti, kad šalys formuoja vieningą tarpusavio ginčų sprendimo tvarką <...>“, nors šalių ginčas ir nepatenka į sutarties apimtį, o sutarties plečiamai aiškinti negalima, **arbitražinės išlygos egzistavimas gali būti vertintinas kaip numanomas.** Tokią išvadą teismas padarė motyvuodamas tuo, kad šalys pasirašydamos dvi sutartis, kuriose arbitražinės išlygos, o vėliau, nors ir nepasirašiusios sutarties, konkludentiniais veiksmais (el. laišku ir pan.) sulygdamos dėl panašaus pobūdžio konsultacinių paslaugų, sukūrė (suformavo) taip vadinamą vieningą teisinių santykių schemą, kuri leidžia nustatyti šioms šalims įprastą sutartinių

⁸⁷ LApT nutartis, *supra note*, 80.

⁸⁸ LApT 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1225/2013.

⁸⁹ LApT 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-547/2014.

teisių ir pareigų turinį, ribas, o taip pat ir padaryti išvadą apie šalių formuojamą vieningą tarpusavio ginčų sprendimo tvarką (šiuo konkrečiu atveju – arbitražą). ApT taip pat pažymėjo, kad „<...> Progresyvioiose Europos valstybių teisinėse sistemose besiformuojančios tendencijos, susijusios su arbitražinių susitarimų aiškinimo, objektyviojo bei subjektyviojo arbitruotinum problema, rodo, jog teismai, nagrinėjantys aptariamo pobūdžio klausimus, įstatymą aiškina lanksčiai ir neformaliai, akcentuoja tikrąją šalių valią, bet ne formalius kriterijus <...>“. Dar daugiau, pratęsdamas, teismas nurodė, kad vis rečiau taikomos formalios ir į lingvistinį aiškinimą orientuotos arbitražinių susitarimų interpretavimo taisyklės, jas vis dažniau pakeičiant platesniu arbitražinių susitarimų ribų aiškinimu, apie arbitražinio susitarimo egzistavimą ir galiojimą sprendžiant remiantis bendra šalių valia. Arbitražinės išlygos galiojimo, sutarties nepasirašiusiai šaliai klausimas buvo sprendžiamas ir civilinėje byloje Nr. e2A-57-241/2016⁹⁰. Šioje byloje teismas konstatavo, kad, nors rangos sutartis tarp pareiškėjos ir ieškovo tiesiogiai nesudaryta (todėl pareiškėjos manymu pareiškėjos atžvilgiu arbitražinis susitarimas negalioja), vien tos aplinkybės, kad pareiškėja ir kitas atsakovas konkurse dalyvavo Jungtinės veiklos sutarties pagrindu, jungtinėje sutartyje nurodyta, kad rangos sutartį pasirašys kitas atsakovas abiejų vardu, pakanka tam, kad būtų sutartis ir atitinkamai arbitražinė išlyga būtų pripažinta galiojanti ir pareiškėjo atžvilgiu. Apibendrinant aukščiau aptartus atvejus, galima drąsiai teigti, kad Lietuvos teismų praktikoje arbitražinio susitarimo išplėtimo jo nepasirašiusiems asmenims doktrina yra pripažįstama.

Šiek tiek kitoks aspektas aptartas byloje Nr. 2A-350/2012⁹¹. Pareiškėjas bandė įrodyti, kad vien tai, kad, iš vienos pusės ArT atmetė atsakovo priešieškinį kaip nearbitruotiną, o iš kitos pusės, sprendime nurodė, kad atsakovo priešieškinys dėl nuostolių priteisimo atsakovo naudai atmetamas, leidžia manyti, kad „atmestas“ priešieškinys buvo nagrinėjamas. Teismas nesutiko su tokiais pareiškėjo argumentais, kadangi, jo įsitikinimu, ArT priešieškinio pagrįstumą vertino „<...> tik tuo aspektu, kiek jame reiškiami reikalavimai grindžiami ieškovo veiksmais ar neveikimu <...>“ vykdamt sutartį, iš kurios kilęs ginčas nagrinėjamoje arbitražo byloje. Be to teismas atkreipė dėmesį į tai, kad netgi tuo atveju, jei ArT būtų išsprendęs nearbitruotiną klausimą, tai nebūtų kliūtis reikšti materialiuosius teisinius reikalavimus civiline tvarka, kadangi „<...> arbitražo teismo sprendimas ta apimtimi, kiek jis viršijo savo įgaliojimus, negali jos šalims sukelti teisinių padarinių, o teisė į teisminę gynybą procesine prasme yra absoliuti (Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 str. 1 d., CPK 5 str. 1 d.).“

Įdomus, teisiniu požiūriu, atvejis išnagrinėtas byloje⁹², kurioje ArT sprendimas apskūstas dėl to, kad ArT *ex officio* išsprendė klausimą dėl arbitražinio susitarimo galiojimo. Byloje keliamas principinis klausimas, ar ArT turi teisę klausimą dėl arbitražinio susitarimo galiojimo spręsti *ex*

⁹⁰ LApT 2016 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-57-241/2016.

⁹¹ LApT 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-350/2012.

⁹² LApT 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-150-823/2016.

officio, juo labiau, kad tas klausimas jau anksčiau išspręstas Vilniaus miesto apylinkės teismo įsiteisėjusia nutartimi. Pareiškėjos nuomone, be to, kad ArT išsprendė jam neperduotą spręsti klausimą, jis dar pažeidė ir įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo privalomumo principą. Teismas nurodė, kad „<...>Spręsdamas ieškinio priėmimo klausimą, teismas sprendžia dėl savo, o ne arbitražo teismo, kompetencijos. Teismų praktikoje pažymima, kad teismo procesiniu sprendimu priverstinė arbitražo kompetencija negali būti sukuriama <...>., Be to, teismas atkreipė dėmesį, kad „Nors arbitražo prigimtis yra sutartinė, arbitražo teismo įgaliojimų spręsti dėl savo kompetencijos pagrindas nėra nei arbitražinis susitarimas, nei sutarties privalomumo principas – ši arbitražo teismo teisė kyla tiesiogiai iš įstatymo.“ Teismas taip pat pažymėjo, kad KAI „<...> straipsnio nuostata, numatanti išimtinę arbitražo teismo teisę spręsti dėl savo kompetencijos, yra imperatyvi, ir šalių susitarimu negali būti keičiama. Susitardamos dėl arbitražinės išlygos, šalys kartu pripažįsta ir arbitražo teismo iš imperatyvios įstatymo nuostatos kylančią teisę spręsti dėl savo kompetencijos, todėl ta aplinkybė, kad ArT sprendė dėl arbitražinės išlygos galiojimo *ex officio*, nesant nei vienos iš bylos šalių prašymo šiuo klausimu, nesudaro arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindo pagal KAI 37 straipsnio 3 dalies 3 ir/ar 4 punktą.“ (cituojamoje nutartyje teismas dėl, manytina, redakcinės klaidos nurodo ankstesnės redakcijos KAI straipsnius. Autoriaus pastaba).

Deja, teismų praktikoje vertinant ArT sprendimus priimta ir keistų, galima sakyti „siurprizinių“, nuo nuoseklios pozicijos, kad ArT gali būti panaikintas tik išimtiniais atvejais, nukrypstančių bei abejones dėl teigiamos ir palankios arbitražui praktikos formavimo sukeliančių, sprendimų. Kadangi atvejis teisine prasme labai įdomus, ši byla⁹³ verta detalesnio panagrinėjimo. Minėtoje byloje ginčas kilo dėl arbitražinio susitarimo, kuriuo nustatytas sutartinis mišraus ginčų sprendimo būdas, padalijant ginčų sprendimo kompetenciją tarp arbitražo ir teismo, įgyvendinimo teisinių pasekmių, kai tokio susitarimo šalys, besiremamos dispozityvumo principu, pateikia susijusius reikalavimus dėl savo teisių ir interesų gynimo skirtingoms ginčų nagrinėjimo institucijoms. Pareiškėjas (atsakovas arbitražinėje byloje) skunde dėl jurisdikcijos rėmėsi KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte išdėstytais pagrindais, įrodinėdamas, kad ieškovo pareikšti reikalavimai negali būti nagrinėjami arbitraže dėl to, kad, jos nuomone, pareikšti reikalavimai yra neturiniai arba išvestiniai ir priklausantys nuo neturtinių, o arbitražiniame susitarime numatyta, kad arbitražas numatytas tik turtiniams ginčams, viršijantiems 50 mln. Lt ribą. LApT eksplicitiškai atmetė šiuos pareiškėjo argumentus. Nurodydamas, kad „<...> skundo argumentai, kad pagal sudarytą susitarimą dėl ginčų sprendimo būdo pasirinkimo arbitražo teismas negali nagrinėti neturtinių reikalavimų [...] yra nepagrįsti <...>“, teismas konstatavo, kad „<...> pareikštas arbitražo teisme ieškiny, atsižvelgiant į šalių susitarimą dėl ginčų sprendimo būdų (sutarties 11.2 punktas) bei AB „ORLEN Lietuva“ pareikštų reikalavimų pobūdį, galėtų būti priskirti arbitražo teismo jurisdikcijai. <...>“.

⁹³ LApT 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-61-381/2017.

Tačiau net ir konstatavęs tai, kad ieškovo arbitražinėje byloje reikalavimai patenka į šalių arbitražinio susitarimo ribas, bei nenustatęs kitų KAI 50 straipsnio 3 dalyje numatytų teisinių pagrindų, kuriems esant gali būti naikinami arbitražo teismų sprendimai ir kuriais buvo remiamasi skunde dėl jurisdikcijos (t.y. 50 straipsnio 3 dalies 4 punkte ir 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte), buvimą, LApT vis tiek priėmė skundžiamą nutartį dėl dalinio ArT sprendimo panaikinimo pritaikydamas KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą **pagal analogiją**. Kitaip tariant, LApT pritaikė vieną iš arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų (kurių baigtinis sąrašas įtvirtintas KAI 50 straipsnio 3 dalyje) tokiai faktinei situacijai, kuri neatitinka KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte įtvirtintos normos dispozicijos. Iš esmės vienintelis LApT motyvas priimant skundžiamą nutartį buvo tas, kad atsakovas arbitražinėje byloje dar prieš arbitražo bylos inicijavimą pradėjo priešpriešinę teisminę procesą (ginčą) Vilniaus apygardos teisme. Anot teismo, esant tokiai situacijai, kai iš tos pačios sutarties kylantys priešpriešiniai šalių reikalavimai buvo vienos iš šalių anksčiau pareikšti teismuose, o kitos pareikšti vėliau arbitraže, tai ArT privalėjo taikyti CPK normas, reglamentuojančias ką turi daryti teismai, gavę ieškinius, jeigu yra įsiteisėjęs teismo ar arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu (CPK 137 str. 2 d. 4 p., 279 str. 4 d.), arba CPK normas, taikytinas teismams tais atvejais, kai yra nagrinėjamas tapatus ginčas arbitražo teisme, ir atsisakyti priimti ieškinį arba atsisakyti savo jurisdikcijos KAI 19 straipsnio 1 dalies pagrindu, taikydamas principą „**pirmas laike, pirmas teisėje**“. Būtent dėl to, t.y. ArT daliniu sprendimu to nepadarius, LApT nuomone, pripažintina, kad ArT neturėjo jurisdikcijos ir jo sprendimas naikintinas KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkto pagrindu (ir nepaisant to, jog pats teismas skundžiamoje nutartyje pripažino, kad ieškovo reikalavimai arbitražinėje byloje patenka į arbitražinio susitarimo ribas!), **pritaikant šį punktą pagal analogiją**.

Apibendrinant, pažymėtina, kad, autoriaus nuomone, šios painios ir beprecedentės LApT išvados ne tik nukrypo nuo LAT suformuotos teisės taikymo ir aiškinimo praktikos, bet ir, galimai, sukūrė absurdišką situaciją, kai šalis su savo ieškinio reikalavimais negali kreiptis nei į arbitražą, nes tariamai tapatūs reikalavimai jau yra nagrinėjami teismuose pagal kitos šalies ieškinius, nei į teismą, nes, vieną vertus, reikalavimai pagal sutartyje įtvirtintą arbitražinį susitarimą yra priskirtini arbitražui (KAI 11 straipsnio 1 dalis, CPK 137 straipsnio 1 dalies 6 punktas), kita vertus, jei jie yra tapatūs reikalavimams jau nagrinėjamiems teisme, tai teismas ir be arbitražinės išlygos privalėtų atsisakyti juos nagrinėti (CPK 137 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Pirma, LApT net pripažinęs, kad nėra nustatyta teisinių pagrindų naikinti ArT sprendimų, arbitražo sprendimus **panaikino pagal analogiją pritaikydamas KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą**, tokiu būdu nepagrįstai išplėtė KAI 50 str. 3 d. numatytą baigtinį arbitražo sprendimų panaikinimo pagrindų sąrašą ir sukūrė itin ydingą ir ginčų sprendimui arbitražu Lietuvoje grėsmę keliantį precedentą (CPK 346 straipsnio 2 dalis 1

punktas). Antra, LAPT, konstatuodamas arbitražo teismų pareigas tokiose situacijose remtis CPK normomis pagal analogiją, netinkami aiškino KAI 19 straipsnio 1 dalies ir CPK 3 straipsnio 6 dalies nuostatas, tokiu būdu sukūrė ydingą precedentą, įpareigojantį arbitražo teismus spręsti bylas ne tik pagal šalių susitarimu parinktas taisykles, tačiau taip pat privalomai vadovautis ir CPK normomis, net kai to nenumato nei šalių susitarimas, nei taikomos arbitražo proceso taisyklės, nei KAI. Trečia, LAPT nukrypo nuo kasacinio teismo suformuotos praktikos dėl teismui ir arbitražui priskirtinų reikalavimų atribojimo (CPK 346 straipsnio 2 dalies 2 punktas; Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 straipsnio. 4 dalis).

ArT sudėties ar arbitražo proceso neatitikimas tam, dėl ko šalys buvo susitarusios arba tam, kas imperatyviai nustatyta KAI – tai paskutinis iš keturių galimų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų, kurių teismas netikrina *ex officio*. Kitaip tariant, šalis, prašanti panaikinti ArT sprendimą šiuo pagrindu, teigiamo teismo sprendimo gali pagrįstai tikėtis jei, pirma, ArT sudėtis ir (ar) ArT procesas neatitiko šalių susitartų taisyklių (reglamento), antra, ArT sudėtis ir (ar) ArT procesas neatitiko KAI įtvirtintų imperatyviųjų nuostatų. Tokiu būdu, šalis, prašanti arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo, teigiamo sprendimo gali tikėtis net ir tuo atveju, kai tiek ArT sudėtis, tiek pats ArT procesas atitiko ginčo šalių susitarimus, tačiau buvo nukrypta nuo KAI imperatyvių nuostatų. Akivaizdu, kad, kalbant apie galimus nukrypimus nuo KAI imperatyvių nuostatų, neišvengiamai iškyla ir atitikties viešajai tvarkai vertinimo klausimas. LAT civilinės bylos Nr. e3K-3-471-916/2016 nutartyje nurodė, kad „Arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo trūkumas gali patekti į kelių ArT sprendimo panaikinimo (nepripažinimo) pagrindų taikymo sritį: a) KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto (UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies a punkto iv papunktis; Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies d punktas), nes šališkas arbitražas gali būti sudarytas pažeidžiant šalių susitarimą arba imperatyviasias teisės normas; b) KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto (UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 straipsnio 2 dalies b punkto ii papunktis; Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas), nes arbitražo sprendimas gali pažeisti procesinę viešąją tvarką. <...>“. Taigi, praktikoje tiek skundus dėl ArT panaikinimo teikiantiems subjektams, tiek tokius skundus nagrinėjantiems teismams kyla, dažnai nelengva, užduotis tinkamai identifikuoti ir atskirti galimus ArT sprendimo panaikinimo pagrindus, kadangi kvalifikavimas lemia teismo procese taikytinas atitinkamas procesines patikrinimo taisykles. Gana aiškius ArT panaikinimo pagrindų kvalifikavimo kriterijus jau aukščiau paminėtoje nutartyje⁹⁴ pateikė Lietuvos Aukščiausiojo teismas, kuris išaiškino, kad „<...> tais atvejais, kai nešališkumo ir nepriklausomumo pareigos pažeidimas yra šiurkštus ir akivaizdus, jis tikrinamas taikant viešosios tvarkos taisykles. Visais kitais atvejais aktualios KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto nuostatos.“ Be kita ko, toje pačioje nutartyje teisėjų kolegija nurodė, kad „Nešališkumo reikalavimai taikomi ne tik arbitrams,

---

⁹⁴ LAT nutartis, *supra note*, 50.

bet ir arbitražo institucijoms bei jų pirmininkams.“ Pavyzdžiui, vien ta aplinkybė, kad nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas arbitražo bylos nagrinėjimo metu savo iniciatyva įsitraukė į arbitražo bylos šalių teisminį ginčą dėl arbitrų skyrimo, o pateikto atsiliepimo turinys, kolegijos vertinimu, buvo akivaizdžiai personalizuotas ir išreiškiantis neigiamą subjektyvią poziciją atsakovės atstovo atžvilgiu, teismui leido konstatuoti, kad toks atsiliepimo pateikimas objektyviam stebėtojiui gali sukelti abejonių ir todėl laikytina, kad pirmininkas atsakovės atžvilgiu yra ir bus šališkas, juo labiau, kad, vadovaujantis tos institucijos reglamentu, yra įgaliotas priimti nutarimus dėl arbitro nušalinimų.⁹⁵ Nors ir turint gana aiškų išaiškinimą dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymo (priskyrimo KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 arba 6 punktui) kriterijams, visgi teismo formuojama praktika, autoriaus nuomone, nėra vieninga. Štai LApT civilinėje byloje 2A-573-407/2015⁹⁶ nusprendęs, kad faktinės aplinkybės leidžia abejoti vieno iš arbitrų nešališkumu, nes į paskutinį posėdį arbitras atvyko ir išvyko su ieškovo advokatu tuo pačiu automobiliu, priėmė sprendimą panaikinti remiantis tik KAI 50 str. 3 dalies 4 punkte nurodytais pagrindais, nesiejęs to su prieštaravimu viešajai tvarkai, o štai civilinėje byloje Nr. e2A-410-823/2017 abejonės dėl arbitrų ir ArT pirmininko nešališkumo tapo ArT sprendimo panaikinimo priežastimi, nurodant, kad sprendimas naikinamas KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6 punktuose nurodytais pagrindais, t.y. šališkumą priskiriant abiem pagrindams tuo pačiu metu.⁹⁷

Bylose, kuriose prašymai panaikinti ArT sprendimus buvo argumentuojami šiame skyriuje aptariamais ArT sprendimo panaikinimo pagrindais, teismai, remdamiesi Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimais, pasisakė ir dėl subjektyviojo bei objektyviojo teismo ir teisėjų nešališkumo vertinimo. Konstatuota, kad „Subjektyvusis teismo ir teisėjo nešališkumas reiškia tai, kad nė vienas teisėjas neturi išankstinio nusistatymo ar nėra tendencingas <...>“, o „<...> Asmeninis nešališkumas yra preziumuojamas, jeigu nėra tam prieštaraujančių įrodymų.“ O štai objektyviųjų teismo ir teisėjo nešališkumo aspektų vertinimo atveju, teismas nurodo, kad turi būti „<...> taikomas objektyvaus stebėtojo vertinimo standartas – vertinama, ar susiklosčiusi situacija objektyviam stebėtojiui keltų pagrįstų abejonių dėl galimos nešališkumo ir nepriklausomumo stokos <...>“. Be to, nutartimi teismas praktikoje patvirtino teisės doktrinoje formuojamą nuostatą⁹⁸, kad Lietuvoje (kaip ir kitose teisinėse sistemose, kuriose arbitražo teisinis reglamentavimas sukurtas UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo pagrindu) klausimai dėl arbitro nešališkumo ar nepriklausomumo trūkumo gali ir turi būti keliami nelaukiant ArT sprendimo priėmimo. Teismo kolegija nurodė, kad „<...> Jeigu šalis neginčija arbitro nešališkumo ir nepriklausomumo naudodamasi įstatyme arba arbitražo taisyklėse nustatytais mechanizmais, nepaisant pranešimo arbitrai apie faktines aplinkybes, sudarančias

⁹⁵ LApT 2016 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-410-823/2017.

⁹⁶ LApT 2015 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-573-407/2015.

⁹⁷ LApT nutartis, *supra note*, 95.

⁹⁸ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International, 2009), 2651.

nušalinimo pagrindą, laikoma, kad šalis prarado teisę siekti arbitražo sprendimo panaikinimo tais pagrindais <...>“. Panašios pozicijos teismas laikėsi ir kitoje byloje⁹⁹, kurioje, atmesdamas pareiškėjo argumentus dėl ArT sudėties neatitikimo šalių susitarimui, teismas pažymėjo, jog aplinkybė, kad teismo posėdžio metu tiek ieškovas, tiek atsakovas patvirtino neturį prieštaravimų dėl savo procesinių teisių pažeidimo ir tinkamo arbitražo proceso, laikytina atsisakymu reikšti prieštaravimus dėl tinkamo proceso pažeidimo ir atitinkamai dėl ArT sprendimo panaikinimo šiuo pagrindu.

Kita, ArT sprendimo panaikinimo KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto pagrindu, dedamoji yra arbitražinio proceso neatitikimas šalių susitarimui. Neatitikimas gali būti fiksuojamas dviem aspektais, t.y. kai yra kvestionuojamas konkrečių taisyklių (reglamento) pasirinkimo teisėtumas (atitikimas šalių susitarimui), arba kai ginčo dėl pasirinktų taisyklių (reglamento) teisėtumo nekyla, tačiau yra keliamas arbitražiniame nagrinėjime taikytų procedūrų atitikimas pasirinktoms taisyklėms (reglamentui) klausimas. Vienas iš įdomesnių pirmai sąlyginei grupei priskirtinų atvejų buvo nagrinėjamas civilinėje byloje Nr. e3K-3-471-916/2016¹⁰⁰. Šioje byloje, kiek tai susiję su nagrinėjamu aspektu, buvo analizuojama ar arbitražinio nagrinėjime taikytinų taisyklių (reglamento) privalomumas kyla iš tam tikro subjekto patvirtinimo, ar iš šalių valios laikytis pasirinktų taisyklių. Šalis, nesutinkanti su ArT sprendimu, įrodinėjo, kad arbitražo institucijos funkcijas vykdžiusio subjekto (VŠĮ Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio komercinio arbitražo) patvirtintas „<...> arbitražo procedūros reglamentas negalėjo būti taikomas nagrinėjant tarp šalių kilusį ginčą, nes neatitinka šiam dokumentui keliamų imperatyvių įstatymo reikalavimų (jis patvirtintas ne nuolatinės arbitražo institucijos, bet Lietuvos arbitražo asociacijos visuotinio narių susirinkimo 2013 m. birželio 7 d. sprendimu Nr. 1/13-08). <...>“, o tokį reglamentą pritaikius buvo pažeista KAI 5 straipsnio 4 dalies, kurioje įtvirtinti privalomi reikalavimai dėl arbitražo procedūros reglamento, imperatyviosios nuostatos, nuo kurių, organizuojant ir administruojant ginčus, nukrypti draudžiama. Teismo kolegija, pasisakydama už tai, kad teisės aiškinimas negali akivaizdžiai neatitikti arbitražo esmės ir poreikių, sistemiškai aiškindama KAI 3 straipsnio 6 dalį, 5 straipsnio 4 dalį su atitinkamai 4 straipsnio 1, 2, 3, 4 ir 7 dalimis, sprendė, kad „<...> KAI nustatytas arbitražo taisyklių patvirtinimo reikalavimas pats savaime neturi esminės reikšmės sprendžiant dėl arbitražo proceso tinkamumo.“ Teismas padarė ir dar vieną, autoriaus manymu, ArT sprendimų panaikinimo taikymo ribojimui, svarbią išvadą. Teismo kolegija konstatavo, kad be to, jog turi būti nustatoma ne tik tai, ar buvo pažeistos šalių teisės taikant atitinkamas arbitražo taisykles, labai svarbu kad būtų „<...> nustatoma, kad šalių teisių pažeidimas įvyko būtent dėl atitinkamų arbitražo taisyklių taikymo, bet ne dėl kitų priežasčių.“

---

⁹⁹ LApT 2013 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-248/2013.

¹⁰⁰ LAT nutartis, *supra note*, 50.

Įdomi ir svarbią reikšmę arbitražo praktikoje turinti taisyklė formuojama ir su arbitražo procedūros reglamento taikymu susijusiais klausimais. Viena vertus pripažįstama, arbitražiniame susitarime (išlygoje) nurodžius, kad ginčai bus nagrinėjami atitinkamoje nuolatinėje arbitražinėje institucijoje, šalys kartu pripažįsta ir tai, kad, jei kitaip nesusitarta, turi būti taikomas tos pasirinktos arbitražinės institucijos patvirtintas reglamentas¹⁰¹. Kita vertus teismas nurodė¹⁰², kad tai, jog šalys tam tikros nuolatinės arbitražo institucijos procedūros reglamentą taiko *de facto*, savaime nereiškia, kad tas reglamentas turi susitarimo tarp šalių teisinę galią KAI 5 straipsnio 4 punkto prasme, jei šalių arbitražiniame susitarime nėra konkrečiai sutarta dėl jo taikymo. Tai, kad lemiamą reikšmę priimant sprendimą dėl to ar arbitražo procesas atitiko šalių susitarimą, turi šalių arbitražiniame susitarime įtvirtintas arbitražinis reglamentas, net ir tada, kai pasirinktas reglamentas yra ne šalių pasirinktos arbitražo institucijos patvirtintas reglamentas, patvirtinta ir LAPT nutartyje¹⁰³, kurioje nurodyta, kad, nuolatinei arbitražo institucijai arbitražą administruojant ne pagal šalių sutartą reglamentą, o savo pačios patvirtintas arbitražo taisykles, tokio pobūdžio pažeidimas pats savaime galėtų būti pagrindas arbitražo sprendimo panaikinimui. Tačiau, toje pačioje nutartyje teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad, nors situacijos, kai arbitražo institucijoms administruoti arbitražo procesą pagal kitos arbitražo institucijos, nei ta, kurioje vyksta arbitražo procesas, arbitražo procedūros taisykles, nėra draudžiamos KAI *per se*, tačiau “<...> toks pasirinkimas yra rizikingas ir, nesant papildomo šalių susitarimo dėl jų pasirinktose arbitražo procedūros taisyklėse įtvirtintų sąlygų specialaus interpretavimo, galėtų būti sunkiai įgyvendinamas. <...>“.

Nagrinėdamas skundus dėl ArT sprendimo panaikinimo KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkto pagrindu, teismas pasisakė ir dėl terminų, numatytų šalių susitartuose taikyti arbitražo reglamentuose, laikymosi svarbos ir reikšmės. Teismas nurodė¹⁰⁴, kad toks procesinis pažeidimas, kai yra pažeidžiama arbitražo proceso trukmės terminai, laikytini mažareikšmis ir nesudarančiais pagrindo teismui naikinti arbitražo sprendimo. Be to, teismo įsitikinimu, arbitražo proceso trukmės termino pažeidimas nereiškia ir imperatyvių KAI nuostatų pažeidimo.

Vienoje iš bylų, kurioje buvo nagrinėjamas ginčo šalies prašymas panaikinti Vilniaus komercinio arbitražo teismo sprendimą, motyvuojant tuo, kad arbitražo procesas neatitiko imperatyvių LR komercinio arbitražo nuostatų, nes priteisdamas kompensacines ir procesines palūkanas netaikė mokėjimų, atliekamų pagal komercinius sandorius, vėlavimo prevencijos įstatymo, LAPT arbitražo teismo sprendimo dalies dėl išlaidų paskirstymo apskritai nemotyvavo¹⁰⁵. LAPT kolegija sprendė, kad ArT sprendimo dalis, kuria išspręstas palūkanų klausimas, skunde nurodytais argumentais negali būti panaikinta pagal KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punktą, nes

¹⁰¹ LAPT nutartis, *supra note*, 74.

¹⁰² LAPT nutartis, *supra note*, 96.

¹⁰³ LAPT 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014.

¹⁰⁴ LAPT nutartis, *supra note*, 96.

¹⁰⁵ LAPT 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2A-231-407/2016.

pareiškėjas nesutikimą grindžia ne netinkamu arbitražo procesu, o netinkamu materialinės normos taikymu.

3.2. Teismo iniciatyvai priskirtinų arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas

Kaip žinia, ne visi šalių ginčai gali būti perduoti nagrinėti arbitražu. Todėl visais atvejais, kai šalis, nepatenkinta ArT sprendimu pateikia skundą teismui dėl tokio priimto sprendimo panaikinimo, teismas, nepriklausomai nuo skunde išdėstytų ArT sprendimo pagrindų, visada *ex officio* privalo patikrinti ir tai, ar skundžiamas ArT sprendimas nėra priimtas dėl ginčo, kuris pagal LR įstatymus negali būti perduotas arbitražui (KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 5 punktas). Nors apskritai praktikoje skundų dėl ArT sprendimo panaikinimo yra nemažai, tačiau atvejų, kai šalys savo skunde remiasi nagrinėjamu ArT panaikinimo pagrindu, yra nedaug, o atvejų, kai teismai pripažįsta egzistuojant tokius pagrindus, pasitaiko tik išimtiniais atvejais. Pažymėtina, kad beveik visais atvejais (autorius pasirinktu nagrinėjamu laikotarpiu), kai teismo nutartyse pasisakoma dėl ArT sprendimo atitikimo KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 5 punkto nuostatomis, tokį klausimą kėlė pats pareiškėjas. Ir priešingai, kai pareiškėjas ArT sprendimo atitikimo aptariamam ArT sprendimo panaikinimo pagrindui nekėlė, absoliučia dauguma atvejų teismai priimtų nutarčių motyvuojamose dalyse šiuo klausimu konkrečiau ir nepasisako.

Analizuojant teismų praktiką sprendžiant ArT sprendimo panaikinimo klausimus, ypač remiantis KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte įtvirtintais pagrindais, svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad KAĮ yra specialusis įstatymas, todėl, vadovaujantis *lex specialis derogate lex generalis* principu, bet kurie klausimai, sureguliuoti KAĮ, turi pirmenybę prieš kitus įstatymus. Toks suvokimas ypač svarbus analizuojant praktines situacijas, susijusias su KAĮ 12 straipsnyje įtvirtintų nuostatų taikymu.

Aptariant tą nedidelį teismo praktikoje pasitaikiusių atvejų, kai skundą pateikusi šalis, be kita ko, ArT sprendimą siekė panaikinti remiantis ir KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte nurodytais pagrindais (ginčas negalėjo būti perduotas arbitražui, t.y. nearbitruotinas), pastebėtina, kad teismams teko spręsti tiek su subjektiniu arbitruotinumumu (arba arbitruotinumumas *ratione personae*), tiek su objektiniu arbitruotinumumu (arba arbitruotinumumas *ratione materiae*) susijusius atvejus.¹⁰⁶ Kadangi dėl subjekcinio ir objekcinio arbitruotinumų esmės skirtumų, jų taikymo praktikoje aspektai skiriasi, todėl dėl jų analizė toliau pateikiama atskirai.

Nors sutiktina, kad, vadovaujantis KAĮ 12 straipsnio 3 dalimi, nearbitruotiniams ginčams bendrąja prasme priskirtini ir tie atvejai, kai viena iš ginčo šalių yra valstybės ar savivaldybės įmonė

¹⁰⁶ LAT 2015 m. liepos 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-450-469/2015.

ir nėra gautas išankstinis jos steigėjo sutikimas, tačiau vertinant tokių atvejų priskirtinumo vienam iš KAI 50 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų, atsakymas nėra toks paprastas ir akivaizdus. Pritartina autoriams¹⁰⁷, kurie laikosi nuomonės, kad nagrinėjant subjektinio arbitruotinumą kategorijai priskirtinus atvejus, turėtų būti vertinama tokių atvejų atitikimas ne KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte nurodytiems pagrindams, o KAI 50 straipsnio 3 dalies 1 punkte nurodytiems pagrindams. Kad su sunkumais kvalifikuojant ginčo situacijas ir jų priskirtinumą atitinkamam KAI 50 straipsnio 3 dalies punktui susiduria ne tik skundas dėl ArT sprendimo panaikinimo teikiančios šalys, arbitražo teismai, bet ir LApT, patvirtina ir LAT nutartis¹⁰⁸. Minėtoje nutartyje, teisėjų kolegija nurodė, kad „<...> Nepaisant to, kad ginčo klausimas arbitražo sprendime ir Apeliacinio teismo nutartyje įvardytas kaip arbitruotinumą klausimas, kasatorės skunde išdėstyti argumentai savo esme ir turiniu yra susiję su arbitražinio susitarimo aiškinimo bei jo ribų nustatymo klausimais.“ Kitoje byloje¹⁰⁹ teismas iš esmės nusprendęs, kad „<...> arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui. <...>“ nutartyje nurodė, kad „<...> arbitražo teismas netinkamai išsprendė ginčo arbitruotinumą klausimą, todėl arbitražo sprendimas naikintinas KAI 50 str. 3 d. 3 p. pagrindu kaip priimtas dėl nearbitruotino ginčo.“ Iš pateiktų pavyzdžių galima daryti išvadą, kad sąvoka „arbitruotinumą“ skirtingais atvejais yra traktuojama skirtingai – tam tikrais atvejais bendram situacijos, kai ginčas bendrąja prasme negalėjo būti sprendžiamas arbitraže nedetalizuojant priežasčių, apibūdinimui, o tam tikrais atvejais - konkrečiam KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte nurodytų pagrindų taikymo apibūdinimui. Pastebėtina, kad tais atvejais kai skundas dėl ArT sprendimo panaikinimo yra argumentuojamas KAI 12 straipsnio 3 dalyje įtvirtintų nuostatų pagrindais, LApT situacijos atitikimo KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte nurodytiems pagrindams klausimo nevertino, o tik analizavo ginčo faktinės situacijos atitikimą KAI 12 straipsnio 3 dalyje įtvirtintiems pagrindams, t.y. pateiktus įrodymus bei argumentus analizavo tik tiek, kiek tai leido įsitikinti ar ginčo šalis gali būti laikoma valstybės ar savivaldybės įmonė (taip pat įstaiga ar organizacija) KAI taikymo prasme ir, jei taip, tai ar buvo gautas tos įmonės (taip pat įstaigos ar organizacijos) steigėjo išankstinis sutikimas dėl arbitražinio susitarimo. Visgi, jei pagal KAI 50 straipsnio 3 dalies nuostatas netikslumų nustatant ArT sprendimo panaikinimo pagrindus pasitaikė, tai vertinant subjektinio arbitruotinumą kategorijai priskirtinus atvejus teismai laikėsi arbitražui palankios pozicijos ir KAI 12 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą normą aiškino siaurai. Tokia išvada darytina remiantis keletu aspektų. Pirma, teismai minėtame straipsnyje įtvirtintą sąvoką „valstybės ar savivaldybės įmonė, įstaiga ar organizacija“ susiejo su Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių

---

¹⁰⁷ Valentinus Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7, 180-181.

¹⁰⁸ LAT nutartis, *supra note*, 85.

¹⁰⁹ LApT nutartis, *supra note*, 84.

įstatymo¹¹⁰ 2 straipsnyje įtvirtinta savivaldybės įmonės samprata ir aiškino¹¹¹ kaip apimančią tik tokius subjektus, kurių teisinės formos pavadinime yra vartojami žodžiai „valstybė“ ar „savivaldybė“. Antra, teismai reikalavimą gauti išankstinį steigėjo sutikimą vertino ne formaliai ir laikė, kad „<...> toks sutikimas gali būti žodinis, rašytinis arba išreikštas konkludentiniais veiksmais. <...>“¹¹², o „<...> rašytinio sutikimo byloje nebuvimas, priešingai nei teigia pareiškėja (atsakovė), nebūtinai lemia jo nebuvimą.“¹¹³ Pavyzdžiui, LApT 2013 m. balandžio 26 d. civilinės bylos Nr. 2A-283/2013 nutartyje sprendė, kad išankstinio sutikimo pakankamu patvirtinimu laikytina vien ta aplinkybė, kad pirkimo dokumentus, kuriuose įtvirtinta ir arbitražinė išlyga, konkursui parengė ir rangovą viešo konkurso nugalėtoju patvirtino perkančiosios organizacijos funkcijas vykdžiusi Šiaulių rajono savivaldybės administracija. Dar daugiau, civilinės bylos Nr. 2A-57-241/2016 nutartyje¹¹⁴ kaip viena iš išankstinio sutikimo patvirtinimo išraiškų įvardinta aplinkybė, kad Švenčionių rajono savivaldybės taryba, kaip steigėjas, jokia forma neišreiškė prieštaravimo arbitražinės išlygos įtraukimui į sudarytą rangos sutartį. Trečia, teismai laikėsi griežtos pozicijos ir skundus dėl ArT panaikinimo laikė nepagrįstais, kai subjektinio arbitruotumo klausimas buvo keliamas pavėluotai, t.y. nebuvo keliamas arbitražinio nagrinėjimo metu, o tik arbitražui jau pasibaigus ir ArT priėmus sprendimą.¹¹⁵ Labai įdomią įžvalgą, susijusią su subjekciniu arbitruotinu LAT padarė civilinėje byloje Nr. 3K-3-450-469/2015, kurioje nurodė, kad „<subjektų galimybės sudaryti arbitražinius susitarimus gali priklausyti ir nuo tarptautinio elemento egzistavimo atitinkamame teisiniame santykiyje – remtis draudimu sudaryti arbitražinius susitarimus galima tik tais atvejais, kai teisinis santykis yra nacionalinis, bet ne tarptautinis. Šiuo atveju laikoma, kad tokio pobūdžio ribojimai yra nacionalinės, o ne tarptautinės viešosios tvarkos elementas >“¹¹⁶

Kalbant apie objekcinį arbitruotinumą ir konkrečiai atvejus, kai ginčas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti perduotas arbitražui, reikia pažymėti, jog KAI numatyta, kad, išskyrus minėto straipsnio 2 dalyje numatytus atvejus, arbitražu gali būti sprendžiami bet kokie ginčai. Atsižvelgiant į tai, jog, kaip jau buvo minėta, KAI yra specialusis įstatymas ir kad vadovaujantis *lex specialis derogate lex generalis* principu bet kurie klausimai, sureguliuoti KAI, turi pirmenybę prieš kitus įstatymus, logiška ir pagrįsta būtų manyti, kad visi nearbitruotini atvejai yra išdėstyti KAI 12 straipsnio 2 dalyje, o joje įtvirtintas išimčių sąrašas yra baigtinis Tačiau praktikoje teismų pozicija nėra tokia aiški ir juo labiau vienareikšmė. Iš vienos pusės, teismai

---

¹¹⁰ „Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas.“ *Valstybės žinios* 102, 2049 (1994).

¹¹¹ LApT nutartis, *supra note*, 79.

¹¹² LApT nutartis, *supra note*, 74.

¹¹³ LApT nutartis, *supra note*, 79.

¹¹⁴ LApT nutartis, *supra note*, 90.

¹¹⁵ LApT nutartis, *supra note*, 79.

¹¹⁶ LAT nutartis, *supra note*, 106.

deklaravo, kad KAI „<...> nustatytas nearbitruotinių ginčų sąrašas yra baigtinis, o nearbitruotinių ginčų teisinių santykių sritys negali būti aiškinamos plečiamai. <...>“¹¹⁷. Kita vertus, nors praktikoje teismai ir deklaravo, kad ginčai, neįtvirtinti KAI 12 straipsnio 2 dalyse šio įstatymo prasme, nelaikytini nearbitruotiniais, tuo pačiu metu konstatavo ir tai, kad toks aiškinimas „<...> *per se* nereiškia, kad ginčai, kurie negali būti arbitražo ginčo dalykas, turi būti įtvirtinti viename teisės akte <...>“.¹¹⁸ Praktinio įgyvendinimo prasme tokia teismo plėtojama praktika reiškia, kad nearbitruotiniais objektine prasme buvo pripažįstami ir tokie ginčai, kurie KAI *expressis verbis* nėra įtvirtinti kaip nearbitruotini. Vienas iš ryškiausių tokių ginčų, kurie KAI *expressis verbis* nėra įtvirtinti kaip nearbitruotini, tačiau prie nearbitruotinių priskirti teismų praktikos dėka, pavyzdžių - ginčai susiję su viešuoju pirkimu. Tokio KAI 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto baigtinis išimčių sąrašo plečiamąjį aiškinimą teismų praktikoje pradžia laikytina LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011. Kad ginčų dėl viešųjų pirkimų įtraukimo į nearbitruotinių ginčų sąrašą teismų praktikos formavimo pradžia laikytina būtent minėta byla, *ekspresis verbis* patvirtinta ir pati nutartis, kurioje nurodyta, kad „<...> teismų praktika dėl viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumą nesuformuota. Kasacinis teismas šioje byloje pasisako dėl ginčo, kurio objektas – viešojo pirkimo sutarties kainos pakeitimas, arbitruotinumą (CPK 353 straipsnio 1 dalis).“ Minėtoje byloje LAT padarė išvadą, kad „<...> šalių ginčas dėl viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo – nearbitruotinas ginčas, tokio pobūdžio nesutarimai sprendžiami tik teisme. <...>“. Nors, kaip nurodyta kasacinio teismo nutartyje, teismas nagrinėjo ir išvadą dėl nearbitruotinumą padarė ne apskritai dėl viešojo pirkimo sutarties, kaip tokios, keitimo, o konkrečiai dėl viešojo pirkimo kainos keitimo, nutartyje kasacinis teismas pateikė ir bendrųjų įžvalgų, susijusių su ginčų dėl viešojo pirkimo sutarties pakeitimo arbitruotinumą. Kasacinis teismas, motyvuodamas tuo, kad Viešojo pirkimo įstatymas¹¹⁹ yra *lex specialis*, nurodė, kad sprendžiant dėl ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, arbitruotinumą, pirmiausia reikia atsižvelgti į Viešojo pirkimo įstatymo, kaip specialiojo įstatymo, nuostatas.“¹²⁰, o kitų (suprask ir KAI) teisės aktų teisės normų aiškinimas ir taikymas negali prieštarauti Viešojo pirkimo įstatymo nuostatų taikymui. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad kasacinis teismas ginčų, susijusių su viešojo pirkimo sutarties keitimu, nearbitruotinumą susiejo su įstatymo leidėjo siekiu Viešojo pirkimo įstatymu pasiekti ypatingus tikslus, kurie, kasacinio teismo nuomone, nebūtų pasiekti, jei ginčai dėl viešojo pirkimo sutarties keitimo būtų arbitruotini. Tokią išvadą kasacinis teismas grindė manymu, kad „<...> arbitražinio teismo įgaliojimai tiek pagal nacionalinę teisę, tiek pagal Europos

¹¹⁷ LAT nutartis, *supra note*, 86.

¹¹⁸ LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-304/2011; LAT Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio mėn. 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2012; LAPt 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-360/2012.

¹¹⁹ „Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996).

¹²⁰ LAT nutartis, *supra note*, 118.

Sąjungos teisę neprilygsta teismo įgaliojimams, arbitražinio teismo veikla nukreipta tik į teisinių santykių šalių nesutarimų sprendimą, todėl galėtų lemti tai, kad bus nevisiškai pasiekti įstatymo leidėjo VPĮ įtvirtinti tikslai, visuomenės suinteresuotumas šiais santykiais būtų pernelyg apribotas (pvz., dėl arbitražinio teismo sprendimo konfidencialumo), o tiekėjų teisių apsauga būtų neveiksminga *de minimis* dėl negalimumo prejudicinio sprendimo kreiptis į Teisingumo Teismą.¹²¹ Nors teismų nuomonė dėl viešojo pirkimo kainos keitimo nearbitruotinumui neapasisėmė (ginčas nearbitruotinas) ir įsitvirtino galutinai, tačiau vėlesnėje teismų praktikoje ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, arbitruotinumui bendraja prasme buvo „reabilituotas“. Štai civilinės bylos Nr. 3K-3-450-469/2015¹²² nutartyje nurodyta, kad „Kasacinio teismo praktikoje laikomasi pozicijos, kad nearbitruotini ginčai, susiję su viešųjų pirkimų sutartiniais teisiniais santykiais, kurie patenka į Viešųjų pirkimų įstatymo reguliavimo sritį, pvz., ginčai dėl viešojo pirkimo sutarties kainos (ar kitų esminių sąlygų) keitimo, <...>“, tuo tarpu „<...> ginčai dėl viešojo pirkimo sutarties vykdymo santykių, kuriems Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos netaikytinos, *inter alia*, dėl atsakomybės už sutartinių prievolių nevykdymą, nekvalifikuotini kaip sutarties keitimas, todėl arbitruotini <...>“. Kitu atveju¹²³ nurodyta, kad nearbitruotini tik tokie su viešojo pirkimo procedūromis susiję ginčai, kurie patenka į specialiąją viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo sritį ir konkrečiai tik tokie, kurie susiję su esminių sąlygų, „<...> ypač tų, kurios, jei būtų viešojo pirkimo kvietime, būtų leidusios tiekėjams pateikti iš esmės kitus pasiūlymus <...>“, keitimu, o „<...> Vien formalus nurodymas, kad ginčas patenka į VPĮ reguliavimo sritį, nėra pakankamas pagrindas pripažinti ginčą nearbitruotiniu <...>“. ¹²⁴ Dar liberalesnė pozicija ir ginčų, susijusių su viešaisiais pirkimais, įskaitant ir pirkimo kainos pakeitimą, arbitruotinumą „apginanti“ pozicija išdėstyta civilinės bylos Nr. 2A-469/2014 nutartyje, kurioje teismo kolegija nurodė, kad „<...>, jog įstatymų leidėjas, atlikęs aptariamus įstatymo pakeitimus, siekė, jog visi ginčai, įskaitant ir tuos, kurie yra susiję su sutarčių, sudarytų viešųjų pirkimų pagrindu, kainos padidinimu, galėtų būti sprendžiami arbitražu. <...>“, o tokią poziciją motyvavo tuo „<...> jog senosios ir naujosios KAI redakcijų lyginamosios analizės pagrindu darytina išvada, jog bankroto teisiniai santykiai naujojoje įstatymo redakcijoje *expressis verbis* nėra priskirti prie nearbitruotinių ginčų sąrašo. Atsižvelgiant į bankroto teisinių santykių reikšmę valstybės ekonomikai ir verslui, ši aplinkybė neabejotinai rodo įstatymų leidėjo valią liberalizuoti teisinį reglamentavimą objektinio arbitruotinumui srityje, suteikti asmenims daugiau ginčų sprendimo būdų pasirinkimo laisvės net ir situacijose, susijusiose su viešojo intereso apsauga.“¹²⁵ Tačiau tokia pozicija yra greičiau išimtis nei nuoseklus teismų

¹²¹ LAT nutartis, *supra note*, 118.

¹²² LAT nutartis, *supra note*, 106.

¹²³ LAT nutartis, *supra note*, 54.

¹²⁴ *Ibid.*

¹²⁵ LApT 20164 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-469/2014.

praktikos patvirtinimas. Apibendrinant pažymėtina, kad darbe analizuojamo laikotarpio teismo praktikoje¹²⁶ visgi buvo laikomasi aiškios pozicijos, kad ginčai, susiję su viešaisiais pirkimais, nearbitruotini tik tais atvejais, kai ginčo klausimas susijęs su viešojo pirkimo kainos keitimu, o visi kiti su viešuoju pirkimu susiję ginčai yra arbitruotini.

Tai, kad teismai plečiamai aiškino KAI nuostatas, susijusias su arbitruotinumu (nearbitruotinum), be jokios abejonės, prisidėjo prie didesnio bylų, kuriose keliamas ginčų arbitruotinum arba ArT sprendimo panaikinimo klausimai, augimo, kadangi šalims, norinčioms išvengti arbitražo arba siekiančioms panaikinti jau priimtus arbitražo sprendimus, atsirado papildomų paskatų ginčyti arbitruotinumą ir leidžiančių tikėtis palankaus teismo sprendimo. Pavyzdžiui, nearbitruotinu pripažintas ginčas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo pradėjimo, motyvuojant tuo, kad Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse numatyta imperatyvi juridinio asmens tyrimo procedūra negalima arbitražiniame teisme, nes tai visiškai neatitiktų komercinio arbitražo teisinės prigimties ir arbitro įgaliojimų¹²⁷. Nors ir nesėkmingai, tačiau buvo siekiama, kad nearbitruotinu būtų laikomas ir ginčas, kilęs iš civilinių teisinių santykių, susijusių su aviacijos saugumu, motyvuojant tuo, kad „<...> valstybė turi pareigą užtikrinti aviacijos saugumą, o tai yra viešojo intereso dalis, dėl ko ginčas negali būti nagrinėjamas arbitraže <...>“¹²⁸. Arbitruotinumą bandyta kvestionuoti argumentuojant ir tuo, kad ginčas patenka į viešosios teisės imperatyviųjų normų reguliavimo sritį, kurioje keliami ginčai privalomai nagrinėjami ikiteisminio nagrinėjimo tvarka Valstybinėje kainų ir energetikos komisijoje, tačiau teismui arbitruotinum klausimu pasisakyti neteko tik todėl, jog ArT pats nusprendė, kad arbitražui pateiktas ginčas neapima ir „<...> ginčo dėl balansavimo elektros energijos kainos taikymo Elektros energetikos įstatymo 78 str. 4 d.“¹²⁹

Kad teismų praktikoje pasitaikantis požiūris plečiamai aiškinti KAI nuostatas yra neatsitiktinis, patvirtina ir viena naujausių LApT nutarčių. Civilinėje byloje Nr. e2A-101-370/2018 teismas, motyvuodamas tuo, kad „<...> ginčas, kylantis iš kliento ir advokatų profesinės bendrijos sudarytos teisinių paslaugų sutarties ir apmokėjimo už jas, teisėjų kolegijos vertinimu, negali būti nagrinėjamas arbitraže, nebent arbitražinis susitarimas būtų sudarytas po kilusio ginčo (KAI 3 str. 6 d., KAI 12 str. 2 d.) <...>“¹³⁰, ArT sprendimą panaikino KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 punkte įtvirtintu pagrindu. Teismas, be kita ko, savo sprendimą grindė ir tuo, kad toks „<...> aiškinimas atitinka ir įstatymų leidėjo valią – minėtą Advokatūros įstatymo 51 straipsnio 1 dalies normą, pagal

¹²⁶ LApT 2016 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-57-241/2016.

¹²⁷ LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2012.

¹²⁸ LAT nutartis, *supra note*, 86.

¹²⁹ LApT 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-211-236/2015.

¹³⁰ LApT 2018 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-101-370/2018.

kurią ginčų tarp advokatų ir klientų sprendimas priskirtas teismo arba Lietuvos advokatūros kompetencijai.“¹³¹

Apibendrinant būtina pažymėti, kad, autoriaus nuomone, daugiausia žalos arbitražo palankios aplinkos kūrimui ir palaikymui padarė ne pats faktas, kad ginčai dėl vieno ar kito ginčo, pavyzdžiui viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo, pripažinti nearbitruotiniais, nors ir nepatenka į LR Komerciniame arbitražo įstatyme *expressis verbis* įtvirtintų nearbitruotinų ginčų sąrašą, o tai, jog įsitvirtino nuostata, kad KAI nėra vienintelis teisės aktas, kuriame įtvirtintas baigtinis ginčų, negalinčių būti arbitražo ginčo dalyku, sąrašas ir kad konkretaus atvejo arbitruotinumą vertintinas atsižvelgiant į tai ar ginčas yra susijęs su viešojo intereso apsauga ir, kas dar blogiau, atsižvelgiant į tai, ar ginčo objektas nekvalifikuotinas kaip patenkantis į *lex specialis* (atitinkamo įstatymo) reguliavimo sritį, numatančio išimtinai tik specialaus ginčo nagrinėjimo subjekto – teismo.

ArT sprendimo panaikinimas, remiantis tokio sprendimo prieštaravimu Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai – tai paskutinis iš šešių galimų KAI įtvirtintų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų ir nagrinėjamu laikotarpiu skunduose dėl ArT sprendimo panaikinimo dažniausiai pasitaikiusių argumentų. Nors, autoriaus nuomone, visi ir kiekvienas iš KAI 50 straipsnio 3 dalyje (o taip pat ir Niujorko konvencijos V straipsnyje) įtvirtintų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų yra alternatyvūs, tačiau remiantis tiek šalių, nepatenkintų ArT sprendimais, skundų argumentų, tiek teismų nutartyse pateikti motyvų analize, galima pagrįstai teigti, kad labai dažnai KAI 50 straipsnio 3 dalies 1-5 punktuose įtvirtinti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai yra suprantami kaip nebaigtinis viešosios tvarkos pažeidimų sąrašas ir vertinami tik kaip viešosios tvarkos sudedamosios dalys, o KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtinti pagrindai – kaip „<...> bendro pobūdžio „visa apimanti“ galimų kitų viešosios tvarkos pažeidimų nuostata.“¹³² Pavyzdžiui, civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015 teismas konstatavo, „<...> kad arbitražo teismo sprendimo prieštaravimas viešajai tvarkai proceso aspektu gali iš dalies būti susipynęs su kitu arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindu – šaliai nebuvo suteikta galimybė pateikti savo paaiškinimus, todėl galimai buvo paneigta šalies teisė į teisingą bylos nagrinėjimą (KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punktas, UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 34 (2) (a) (ii) straipsnis, Niujorko konvencijos V (1) (b) straipsnis) <...>“¹³³. Kitoje byloje ArT sprendimo panaikinimo pagrindai taip pat persipynę - pareiškėjui argumentuojant, kad „<...> Arbitro šališkumas, atsakovo teigimu, sudaro pagrindą panaikinti arbitražo teismo sprendimą KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6 punktuose įtvirtintais arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindais.“¹³⁴, teismas tokiam ArT sprendimo panaikinimo pagrindų naudojimui pritarė ir nusprendė, kad „Nustačius realius faktus, kurie kelia abejonių dėl

¹³¹ LApT nutartis, *supra note*, 130.

¹³² Gediminas Dominas, „Viešosios tvarkos samprata arbitražo teisėje.“ *Arbitražas. Teorija ir praktika* (2016): 18.

¹³³ LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹³⁴ LApT nutartis, *supra note*, 96.

arbitro G. D. nešališkumo, laikytina, kad pats arbitražinio teismo sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtinai procesinei viešajai tvarkai, nes pažeidžia pamatinius sąžiningo arbitražo proceso principus (KAĮ 8 str. 1 d.; 14 str. 7 d.; 15 str. 2 d.). Ši situacija sudaro pagrindą panaikinti skundžiamą arbitražinio teismo sprendimą KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6 punktuose nurodytais pagrindais.¹³⁵ Analogiška situacija, kai ArT sprendimo panaikinimas viešosios tvarkos pagrindu yra grindžiamas kitu KAĮ įtvirtinto ArT sprendimo panaikinimo pagrindu, užfiksuotas civilinėje byloje Nr. 2A-547/2014¹³⁶. Minėtoje byloje apeliantas įrodinėjo, kad ArT priėmė sprendimą dėl ginčo, kurio neapėmė arbitražinis susitarimas, todėl „<...> apelianto manymu, jis prieštarauja viešajai tvarkai ir šiuo pagrindu turi būti panaikintas.“, o teisėjų kolegija nusprendė, kad „<...> nenustačius, jog Arbitražo teismas būtų išnagrinėjęs ginčą, neperduotą nagrinėti arbitražui, nėra pagrindo ir konstatuoti Arbitražo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai <...>“.

Kitoks požiūris užfiksuotas civilinėje byloje 2A-804/2013 pareiškėjui prašant panaikinti arbitražo sprendimą ir „<...> Komercinio arbitražo įstatymo 37 straipsnio 3 dalies 2 punkto pagrindu (kai padavusi prašymą šalis pateikia įrodymus, kad šalis nebuvo tinkamai informuota apie arbitro paskyrimą ar arbitražinį nagrinėjimą arba dėl kitų svarbių priežasčių ji negalėjo pateikti arbitražiniam teismui savo paaiškinimų) ir minėto įstatymo 37 straipsnio 5 dalies 2 punkto (kai arbitražinio teismo sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos įstatymų įtvirtintai viešajai tvarkai) pagrindu.“, teismas, nors ir pripažindamas, kad ArT sprendimas gali būti naikintinas abiem skunde išdėstytais pagrindais, sprendė, kad „<...> neinformavimas apie arbitražinį nagrinėjimą sudaro savarankišką pagrindą panaikinti arbitražo sprendimą pagal KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punktą, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo dėl atsakovo netinkamo informavimo apie arbitražinį procesą, skundžiamą sprendimą panaikinti ir KAĮ 37 straipsnio 5 dalies 2 punkto pagrindu.“¹³⁷

Kaip problema, trukdanti formuotis aiškiai ir nuosekliai teismų praktikai, įvardintina ir tai, kad teismų praktikoje vis dar nėra galutinio ir vienareikšmiško bei visuotinai pripažįstamo sutarimo, kas laikytina prieštaravimu Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai ir, kas ypač svarbu, kaip ji vertintina ArT sprendimų kontekste. Tokia neaiški situacija aiškiai atsispindi ir teismų praktikoje. Jeigu vienoje byloje teismai laikosi nuomonės, kad „<...> sąvoka „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus <...>“¹³⁸, kad „<...> viešoji tvarka tokiaame procese turi būti

¹³⁵ LApT nutartis, *supra note*, 96.

¹³⁶ LApT nutartis, *supra note*, 89.

¹³⁷ LApT nutartis, *supra note*, 81.

¹³⁸ LApT nutartis, *supra note*, 129.

suprantama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka <...>¹³⁹, tai kitose bylose, priešingai, teismas akcentavo tai, kad „<...> sprendžiant, ar nacionalinio arbitražo teismo sprendimas neprieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai, vertintina jo atitikties Lietuvos įstatymų pagrindiniams principams, t. y. bendriausioms ir universaliausioms imperatyviosioms normoms, nustatančioms subjektų tarpusavio santykių pagrindus.“¹⁴⁰, „<...> Teismo procese dėl arbitražo sprendimo panaikinimo *mutatis mutandis* gali būti vadovaujama teismų praktika dėl Niujorko konvencijos V straipsnio aiškinimo ir taikymo tiek kiek tai nesusiaurina Lietuvos viešosios tvarkos turinio <...>“.¹⁴¹ Analizuojant ArT sprendimų panaikinimą remiantis viešosios tvarkos pažeidimu, svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad ArT sprendimai gali būti pripažinti pažeidžiantys tiek viešąją tvarką materialinės viešosios tvarkos prasme, tiek procesinės viešosios tvarkos prasme. Detaliau gilinantis į galimų materialinės viešosios tvarkos pažeidimo aspektus, svarbu atkreipti dėmesį, kad aptariamas klausimas yra susijęs ne tik su ArT sprendimo atitikimo viešajai tvarkai vertinimu, bet taip pat ir su doktrinoje ir teismų praktikoje nusistovėjusiu požiūriu dėl galimybės ArT sprendimus peržiūrėti tų sprendimų turinio atžvilgiu. Civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015 teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad „<...> draudimas peržiūrėti arbitražo teismo sprendimo turinį yra vienas pagrindinių (tarptautinio) arbitražo principų. <...>“¹⁴². Minėtoje byloje teisėjų kolegija taip pat nurodė, viešosios tvarkos pažeidimu nelaikytini atvejai, kai arbitražo teismai, įskaitant ir neteisingų teisės normų taikymo atveju, padaro kitokias išvadas, nei būtų padarę teismai ir išreiškė nuomonę, kad „<...> prieštaraujančiu viešajai tvarkai neturėtų būti pripažįstamas toks arbitražo teismo sprendimas, kuriame galimai yra faktų vertinimo ar teisės taikymo klaidų, tačiau kurio rezultatas neprieštarauja fundamentalioms valstybės vertybėms.“¹⁴³ Tokia doktrinos ir teismų praktika sąlygojo tai, kad arbitražo teismai nebuvo pripažinti prieštaraujančiais viešajai tvarkai, kai galimai i) ArT neteisingai nustatė faktines aplinkybes¹⁴⁴, ii) kai neteisingai aiškino ir taikė CMR konvenciją¹⁴⁵, iii) kai neteisingai aiškino ir taikė ES direktyvas¹⁴⁶, iv) kai rėmėsi teisme ginčijamu teisės aktu¹⁴⁷, v) kai sprendimas prieštaravo CK įtvirtintoms imperatyvioms teisės normoms¹⁴⁸, vi) kai netenkinus atsakovo reikalavimo pripažinti sutarties punktą negaliojančiu buvo nepagrįstai įtvirtinta neprotinga atsakovo pareiga¹⁴⁹, vii) kai netenkino prašymo dėl senaties taikymo¹⁵⁰, viii)

¹³⁹ LAT Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 13 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-370/2012.

¹⁴⁰ LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹⁴¹ LAT nutartis, *supra note*, 50.

¹⁴² LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹⁴³ *Ibid.*

¹⁴⁴ LApT 2013 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-904/2013, LApT 2014 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-168-117/2014.

¹⁴⁵ LApT nutartis, *supra note*, 72.

¹⁴⁶ LApT 2014 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1156/2014.

¹⁴⁷ *Ibid.*

¹⁴⁸ LAT nutartis, *supra note*, 139, LApT nutartis, *supra note*, 91.

¹⁴⁹ LApT 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-360/2012.

¹⁵⁰ LApT 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-51/2013.

kai, šalies manymu, ArT buvo akivaizdžiai neteisingas¹⁵¹, ix) kai ArT nenustatė objektyvios tiesos¹⁵², x) kai ArT atmetė prašymą panaikinti sutartyje įteisintą nekonkuravimo nuostatą¹⁵³, xi) kai ArT neteisingai taikė netesybų, kaip minimalių nuostolių, institutą ir priteisė neprotingo dydžio delspinigius¹⁵⁴, xii) kai teismas netinkamai paskirstė bylinėjimosi išlaidas¹⁵⁵. Tačiau kartu su aukščiau išdėstyta teismų pozicija dėl faktų vertinimo ar teisės taikymo klaidų, teismas pažymėjo ir tai, kad „<...> materialiosios teisės pažeidimas gali lemti viešosios tvarkos pažeidimą, jeigu arbitražinio teismo sprendimu materialiosios teisės normos taikomos ar aiškinamos nepaisant jų tikslų ir taip iš esmės paneigiant tą teisinį rezultatą, kurio siekė įstatymų leidėjas konkrečia teisės norma.“¹⁵⁶ Aukščiau išdėstytas aplinkybes gerai atspindi civilinės bylos Nr. e2A-211-236/2015 nutartyje teismo išsakyta nuostata, kad „Nacionalinių materialiosios teisės normų taikymo tinkamumas paprastai nepatenka į LApT jurisdikciją, sprendžiant dėl arbitražo sprendimo atitikties viešajai tvarkai, nebent šių normų netinkamu taikymu būtų ne tik iš esmės neteisingai išspręsta byla, bet ir nepaisyta visuotinai žinomų ir pripažintų taisyklių. LApT turi tik patikrinti, ar arbitražo teismo sprendimas atitinka tarptautinę viešąją tvarką <...>“.¹⁵⁷

ArT sprendimas, kaip buvo paminėta, prieštaraujančiu Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai gali būti pripažįstamas ne tik materialinės viešosios tvarkos prasme, bet taip pat ir procesinės viešosios tvarkos prasme. Kaip esminiai, autoriaus nuomone, išskirtini atvejai, kai buvo įrodinėjamas ArT sprendimo prieštaravimas procesinei viešajai tvarkai, susiję su arbitrų ir / ar nuolatinų arbitražų institucijų nepriklausomumu ir šališkumu. Štai civilinėje byloje Nr. e3K-3-387-421/2016 situaciją, kai arbitražinį nagrinėjimą organizavo ir administravo vienos iš ginčo šalių įsteigta nuolatinė arbitražo institucija, o arbitrą vienašališkai skyrė vienos iš ginčo šalių atstovų kontroliuojamos arbitražo institucijos pirmininkas, kasacinis teismas įvertino kaip neatitinkančią nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimų, todėl neužtikrinančią tinkamo proceso ir pažeidžiančią viešąją tvarką. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismo išvados nepakeitė ir tai, kad, šiuo konkrečiu atveju, neegzistavo interesų konfliktas, nurodytas Tarptautinės advokatų asociacijos 2014 m. gegužės 22 d. gairių interesų konflikto tarptautiniame arbitraže Raudonajame ir Oranžiniame sąrašuose. Teismas laikė, kad gairės yra nepakankamas kriterijus nepriklausomumo patikrinimui, todėl minėtas sąrašas turi būti naudojamas ne kaip vienintelis, o kaip papildomas šaltinis sistemiškai vertinant su kitais nešališkumo ir nepriklausomumo vertinimo kriterijais.¹⁵⁸ Viešąją tvarką, o kartu ir fundamentalius sąžiningo proceso principus bei imperatyvias teisės

¹⁵¹ LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹⁵² LApT nutartis, *supra note*, 79.

¹⁵³ LApT nutartis, *supra note*, 105, LApT nutartis, *supra note*, 71.

¹⁵⁴ LAT nutartis, *supra note*, 50, LApT 2014 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2A-72/2014.

¹⁵⁵ LApT nutartis, *supra note*, 125.

¹⁵⁶ LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹⁵⁷ LApT nutartis, *supra note*, 129.

¹⁵⁸ LAT Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 1 d. nutartis byloje Nr.e3K-3-387-421/2016.

normas pažeidžiančiu atveju pripažintas ir atvejis, kai vienas iš arbitrų į paskutinį posėdį arbitras atvyko ir išvyko su ieškovo advokatu tuo pačiu automobiliu, o pareiškus abejonę arbitro nešališkumu, tiek ArT pirmininkas, tiek kiti du arbitrai sprendė, kad pagrindų nušalinti arbitrą nėra. Teismo sprendimui įtakos padarė ne tik tai, kad faktinės aplinkybės sudarė pagrindą suabejoti arbitro nešališkumu, tačiau ir tai, kad priimtas arbitražo sprendimas buvo palankus ieškovui.¹⁵⁹

Labai svarbūs ir didelės praktinės reikšmės arbitražo teismų sprendimų panaikinimo kontekste turintys sprendimai, autoriaus manymu, priimti civilinėje byloje Nr. e2A-128-370/2017.¹⁶⁰ Šioje byloje išnagrinėta unikali situacija, kai ArT pakartotinai išnagrinėjo šalių ginčą, kuris kartą jau buvo išnagrinėtas, o jo priimtą sprendimą, kilus abejonėms dėl vieno iš arbitrų šališkumo, buvo panaikinęs LApT.¹⁶¹ Tokią situaciją teismas vienareikšmiškai įvertintino kaip viešosios tvarkos pažeidimą ir priimtą ArT sprendimą panaikino kaip prieštaraujantį Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai. Labai svarbi ir teisėjų kolegijos nutartyje išdėstyta nuomonė, kad aukščiau nurodytu atveju, t.y. teismo sprendimu panaikinus ArT sprendimą, pati arbitražo išlyga nėra panaikinama, „<...> tačiau dėl taikomos arbitražo teismų sprendimų priežiūros formos - anuliavimo – esmės, šalims, siekiančioms ginčo išsprendimo, tuo atveju, kai arbitražo teismo sprendimas yra panaikintas, neužkirsta teisė kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą pagal CPK įtvirtintas ginčo teisingumo taisyklės.“¹⁶²

Ne mažiau aktualus bei prieštaraujančiu viešajai tvarkai pripažintas atvejis išnagrinėtas ir civilinėje byloje Nr. e2A-518-823/2017, kurioje praktiškai realizuota teismų praktikoje suformuota nuostata (civilinė byla Nr. e3K-3-471-916/2016), kad tam tikrais išskirtiniais atvejais teismas gali įtraukti į savo vertinimą ir tokius faktus, kurių nevertino arbitražas, priimdamas sprendimą, ir tirti įrodymus, kurių jis netyrė. Tokia išskirtinė teisine situacija teismas pripažino atvejį, kai „<...> pareiškėjos teismui pateiktas skundas iš esmės buvo grindžiamas ne paties kilusio ginčo arbitražinio nagrinėjimo negalimumu ar bylą nagrinėjusio arbitro veiksmiais, o galimu neteisėtu šalių susitarimu, pasinaudojant arbitražo proceso ypatumais (ribota ArT sprendimo peržiūros galimybe), patvirtinti neginčijamą ypač didelės sumos suinteresuoto asmens kreditorinį reikalavimą ŽŪB „Kraštovaizdis“, esant jau pradėtam šios bendrovės bankroto procesui.“¹⁶³ Be kita ko, teismas nurodė, kad „<...> vien ta aplinkybė, kad, esant tokiems ženkliais įrodymų, pagrindžiančių įsiskolinimo suinteresuotam asmeniui dydį, neatitikimams, ginčijamas arbitražo teismo sprendimas priimtas iš esmės nevertinus įrodymų, pagrindžiančių skolos faktą ir dydį, vien dėl pasyvios

¹⁵⁹ LApT nutartis, *supra note*, 96.

¹⁶⁰ LApT 2017 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-128-370/2017.

¹⁶¹ nutartis, *supra note*, 96.

¹⁶² LApT nutartis, *supra note*, 160.

¹⁶³ LApT 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr.e2A-518-823/2017.

procesinės ŽŪB „Kraštovaizdis“, atstovaujamos buvusio vadovo, pozicijos, leidžia teigti esant kitų ŽŪB „Kraštovaizdis“ kreditorių, o tuo pačiu ir viešosios tvarkos, pažeidimą.“¹⁶⁴

Be aukščiau paminėtų atvejų, kai ArT sprendimai buvo pripažinti prieštaraujančiais viešajai tvarkai, paminėti ir atvejai, kai bandymai panaikinti ArT sprendimus, remiantis prieštaravimu procesinei viešajai tvarkai, baigėsi nesėkmingai, t.y. ArT sprendimai palikti galioti. Štai civilinėje byloje Nr. 2A-150-823/2016¹⁶⁵ pareiškėjas savo skundą motyvavo tuo, kad po to, kai jos ieškinį Vilniaus miesto apylinkės teismas nurodydamas, kad ieškinys nagrinėtinas Vilniaus komerciniame arbitražo teisme, paliko nenagrinėtą, o Vilniaus komercinio arbitražo teismas priėmė dalinį sprendimą, kad jis neturi kompetencijos nagrinėti tokio ginčo, sukurta situacija, kuri yra nesuderinama su fundamentaliais teisingumo principais ir pažeidžia viešąją tvarką. Teismas, išnagrinėjęs bylą pažymėjo, kad „<...> ginčijamas VKAT dalinis sprendimas nepažeidžia įsiteisėjusio teismo procesinio sprendimo, taigi nelaikytinas pažeidžiančiu viešąją tvarką ir šiuo aspektu.“, o „<...> arbitražo teismo negatyvus sprendimas dėl kompetencijos *per se* nėra ir negali būti laikomas pažeidžiančiu viešąją tvarką.“ Teismas taip pat konstatavo, kad valstybės teismui palikus ieškinį nenagrinėtą (nukreipiant šalis į arbitražą), o ArT atsisakius savo kompetencijos, nėra sukuriama situacija, kai nei teismas, nei arbitražas nebegali šalių ginčo nagrinėti iš esmės. Teismas nurodė, kad vadovaudamasis CPK 137 straipsnio 4 dalimi, ieškovas, nepaisant ankstesnio teismo atsisakymo priimti ieškinį, vėl gali kreiptis į teismą su tuo pačiu ieškiniu, jeigu aplinkybės, dėl kurių ieškinys buvo nepriimtas, išnyko. Be to, teismas atkreipė dėmesį ir į tai, kad „<...> dėl savo kompetencijos nagrinėti ginčą sprendžia tas ArT, į kurį kreipiamasi su ieškiniu. Arbitražo teismo išvados dėl ginčo nearbitruotinumą kituose arbitražuose neturi prejudicinės galios“.¹⁶⁶ Kita, skundo dėl ArT sprendimo panaikinimo atmetimu, pasibaigusi byla - Nr.2A-240-370/2015. Joje išnagrinėtas pareiškėjos įrodinėjamas prieštaravimas viešajai tvarkai grindžiant tuo, kad arbitras, priėmęs sprendimą, tuo metu buvo laikinai išbrauktas iš Vilniaus komercinio arbitražo rekomenduojamų arbitrų sąrašo, todėl neturėjo įgaliojimų priimti sprendimo. Teismas atmesdamas skundą nurodė, kad arbitro įtraukimas į ArT rekomenduojamų arbitrų sąrašą neturi būti tapatinamas su jo įgaliojimais nagrinėti arbitražo bylą ir atkreipė dėmesį, kad paskirto arbitro įgaliojimais pasibaigia tik trim atvejais - kai jis nušalinamas, jam atsistatydinus arba šalims sutarus dėl jo atstatydinimo.¹⁶⁷ Nepažeidžiančiu viešosios tvarkos buvo pripažintas ir atvejis, kai, kaip nurodė pareiškėjas, ArT papildomu sprendimu pakeitė pirminio arbitražo sprendimo esmę, nors kaip išsiaiškino teismas, iš tiesų papildomu ArT sprendimu tik buvo ištaisyta aritmetinė klaida¹⁶⁸. Kartu

¹⁶⁴ LApT nutartis, *supra note*, 163. nutartis, *supra note*, 79

¹⁶⁵ LApT nutartis, *supra note*, 92

¹⁶⁶ *Ibid.*

¹⁶⁷ LApT nutartis, *supra note*, 80.

¹⁶⁸ LApT 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1326/2015.

teismas pažymėjo, kad ArT sprendimas, kaip prieštaraujantis viešajai tvarkai, galėtų būti naikinamas jeigu ArT papildomu sprendimu pakeistų galutinio arbitražo sprendimo esmę. Toks pats, t.y. arbitražui palankus sprendimas priimtas ir LApT nutartyje civilinėje byloje Nr. 2A-856/2013¹⁶⁹, o vėliau ir LAT nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-289/2014¹⁷⁰. Abiejų instancijų teismai vienodai sprendė, kad viešajai tvarkai neprieštaruja situacija, kai neva atsakovams nebuvo užtikrinta teisė į gynybą per advokatą, t.y. nebuvo suteikta pakankamai laiko susirasti naują advokatą po to, kai su tuo metu atstovavusiu atstovu atsakovas sutartį nutraukė likus vos kelioms dienoms iki ArT posėdžio ir neva dėl to negalėjo dalyvauti posėdyje.

Keletas įdomių įžvalgų taikymo prasme padaryta ir žemiau pateiktose civilinėse bylose, kuriose taip pat nagrinėti klausimai, susiję susijusių su ArT sprendimų atitiktimi viešajai tvarkai. Štai civilinėje byloje 2A-469/2014¹⁷¹ (ArT sprendimas paliktas galioti) išnagrinėjo pareiškėjo skundą dėl Vilniaus komercinio arbitražo sprendimo, kuriame jis prašė panaikinti tas sprendimo dalis, kurios, jo manymu, priimtos dėl nearbitruotino ginčo ir todėl prieštaruoja viešajai tvarkai. Teismo kolegija konstatavo, kad tais atvejais, kai neišsprendus šalutinio (ir mažaverčio finansine prasme likusios ginčo dalies atžvilgiu) ir galbūt nearbitruotino klausimo, nebūtų galimybės išspręsti viso ginčo iš esmės, tai ArT sprendimo dalis, priimta dėl to šalutinio klausimo, net ir pripažinus, kad tas klausimas nearbitruotinas, neturėtų būti naikinama. LApT civilinėje byloje Nr. 2A-350/2012 (ArT sprendimas paliktas galioti), nesutikdamas su pareiškėjo pozicija, kad ArT sprendimas naikintinas dėl jo prieštaravimo imperatyviosioms teisės normoms, nurodė, kad „Vien ta aplinkybė, kad kai kuriuos sutartinius teisinius santykius reglamentuoja ir imperatyviosios teisės normos, nesudaro pagrindo manyti, kad yra pažeista viešoji tvarka. Priešingu atveju arbitražine tvarka apskritai nebūtų galima nagrinėti jokių komercinių ginčų, kadangi iš esmės visus sutartinius teisinius santykius reglamentuoja ir imperatyviosios teisės normos.“¹⁷²

Labai keistas ir, be kita ko, KAĮ 50 straipsnio 4 dalies neatitinkantis sprendimas, kuris, manytina, dar ne kartą bus aptariamas nagrinėjant su arbitražu susijusius klausimus, priimtas civilinėje byloje e2A-61-381/2017 (ArT dalinis sprendimas dėl jurisdikcijos panaikintas), kuriame išnagrinėtas AB „Lietuvos geležinkeliai“ skundas dėl Vilniaus komercinio ArT dalinio sprendimo panaikinimo, argumentuojamas tuo, kad ArT negalėjo priimti nagrinėti reikalavimų iš esmės, kadangi dalis ieškinio reikalavimų jau buvo nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme sprendime. AB „Lietuvos geležinkeliai“ skunde argumentavo, kad, jos nuomone, toks priimtas ArT dalinis sprendimas prieštaruoja KAĮ nuostatoms, o tai suponuoja nesuderinamumą su Lietuvos Respublikos viešąja tvarka. Minėtoje civilinėje byloje teismo kolegija nutarė, kad „<...> Teismas,

¹⁶⁹ LApT 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-856/2013.

¹⁷⁰ LAT Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 19 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-289/2014.

¹⁷¹ LApT nutartis, *supra note*, 125.

¹⁷² LApT nutartis, *supra note*, 91.

gavęs tapatų ieškinį, kai, esant anksčiau aptartam šalių sudarytam mišriam susitarimui dėl ginčo sprendimo būdo pasirinkimo, susieto su ginčo sumos dydžiu, jau yra pareikštas kitos šalies tapatus reikalavimas arbitražė, turėtų tokį ieškinį atsisakyti priimti remdamasis CPK 137 straipsnio 2 dalies 6 punktu, o jeigu civilinė byla jau iškelta – ieškinį palikti nenagrinėtą pagal CPK 296 straipsnio 1 dalies 9 punktą (KAĮ 11 straipsnio 1 dalis, 3 straipsnio 6 dalis). Priešingai, arbitražas, analogiškoje situacijoje gavęs tapatų ieškinį, kai tapatus reikalavimas jau yra pareikštas teisme, turėtų atsisakyti savo jurisdikcijos nagrinėti gautą ieškinį (KAĮ 19 straipsnio 1 dalis, 3 straipsnio 6 dalis). Jeigu tokiu atveju ArT savo jurisdikcijos neatsisako ir ginčą išnagrinėja iš esmės, esant skundai dėl tokio arbitražo, neturinčio jurisdikcijos nagrinėti ginčą, sprendimo panaikinimo, arbitražo teismo sprendimas turėtų būti naikinamas pagal analogiją taikant KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą (arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui).“ Toje pat nutartyje teismas suformulavo ir kitą kontraversišką nuostatą, kad, susidarius situacijai, kai ieškovės – arbitražo teisme, o atsakovės – nacionaliniame teisme ieškiniai tapatūs, „<...> nėra galima situacija, kad savo esme tapatūs ginčai tuo pačiu metu būtų nagrinėjami alternatyviose šalių sutartyje numatytose ginčų sprendimo institucijose – arbitražo teisme ir nacionaliniame teisme, nes tai prieštarautų pagrindiniams civilinio proceso principams. Todėl teisėjų kolegija konstatuoja, kad tokioje situacijoje, kokia yra nagrinėjamoje byloje, kai šalys yra pareiškusios savo esme tapačius priešpriešinius reikalavimus skirtingose šalių sutartyje nurodytose ginčus sprendžiančiose institucijose (ieškovė – arbitražo teisme, atsakovė – nacionaliniame teisme) šalių pasirinktos ginčą sprendžiančios institucijos jurisdikcijos turėjimo klausimas turėtų būti sprendžiamas pagal teisės principą „kas pirmas laike, tas pirmas teisėje“, t. y. turėtų būti pripažįstama jurisdikcija tos institucijos, į kurią vienos iš šalių buvo kreiptasi anksčiau.“¹⁷³.

3.3. 2012 – 2017 metais Lietuvoje panaikinti arbitražo teismo sprendimai: apžvalga ir analizė

Nors KAĮ 41 straipsnio komentaruose¹⁷⁴ autoriai vienareikšmiškai konstatuoja, kad minėto straipsnio nuostatos reiškia, kad „<...> arbitražo procese nėra nei apeliacijos nei kasacijos.“, kad „<...> arbitražo sprendimas yra galutinis, t.y. niekam neskundžiamas nei apeliacine, nei kitokia tvarka.“, o tokia pozicija dera su Lietuvos teismų sprendimuose išsakomomis nuostatomis, kad arbitražų sprendimų teisminė priežiūra vykdoma tik anuliavimo forma¹⁷⁵, toks situacijos vertinimas, autoriaus nuomone yra sąlyginis. Sąlyginis ta prasme, kad Lietuvos Respublikos teritorijoje

¹⁷³ LApT nutartis, *supra note*, 93.

¹⁷⁴ Valentinas Mikelėnas, Vytautas Nekrošius, Eglė Zemlytė, *supra note*, 7:139-140.

¹⁷⁵ LApT nutartis, *supra note*, 160, LApT nutartis, *supra note*, 103, LApT nutartis, *supra note*, 129, LApT 2014 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-902/2014, LApT nutartis, *supra note*, 163.

veikiančių arbitražo teismų priimti sprendimai, kaip ir numatyta, CPK III dalies XVI skyriuje bei KAI VIII skyriuje, gali būti skundžiami LApT, siekiant juos panaikinti pateikus skundą dėl ArT sprendimų. Kitaip tariant, minėtuose teisės aktuose nurodyta tvarka ir sąlygomis pareiškėjui LApT pateikus skundą dėl priimto ArT sprendimo, teismas sprendžia tokio skundžiamo arbitražo sprendimo panaikinimo klausimą. Pažymėtina, kad priėmus skundą, galutiniu ir neskundžiamu, o todėl nuo pat priėmimo momento vykdytinu laikytinas arbitražo sprendimo vykdymas gali būti laikinai sustabdytas¹⁷⁶. Dar daugiau, vadovaujantis KAI 50 straipsnio 7 dalies nuostatomis, Lietuvos apeliacinio tesimo nutartis dėl ArT priimto sprendimo panaikinimo arba atsisakymo panaikinti CPK numatyta tvarka gali būti skundžiama Lietuvos Respublikos Aukščiausiajam teismui. Tokiu būdu, dėl teismui suteiktos teisės taikyti arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo institutą, praktikoje ArT gali lengvai tapti pirma ginčo nagrinėjimo nacionaliniame teisme instancija.

Šioje darbo dalyje pateikiama detalesnė LApT ir LAT nagrinėtų skundų dėl ArT sprendimų rezultatų analizė¹⁷⁷. Pateikiama LApT ir LAT nagrinėtų civilinių bylų, susijusių su ArT sprendimų panaikinimu, statistika apima laikotarpį nuo 2012 m. vidurio, kai buvo priimta nauja KAI redakcija, iki 2017 m. pabaigos.

Autoriaus atlikta analizė rodo, kad per pastarąjį laikotarpį, pagal nustatyta tvarka pateiktus skundus dėl ArT sprendimo panaikinimo, LApT buvo išnagrinėtos 38 civilinės bylos, dar 6 civilinės bylos buvo nagrinėjamos LAT. Pažymėtina, kad remiantis, ankstesnio laikotarpio statistika¹⁷⁸, t.y. per laikotarpį nuo 1996 m., kai buvo priimtas pirmasis KAI iki 2012 m. vidurio, LApT išnagrinėjo 18 bylų, iš kurių 9 atvejais LApT sprendimai buvo skundžiami, todėl ginčo nagrinėjimas persikėlė į LAT. Taigi, įvertinus tai, kad per laikotarpį nuo 1996 m. iki 2012 m. vidurio, t.y. per beveik 18 metų buvo išnagrinėta 18 bylų, o per laikotarpį nuo 2012 m. vidurio iki 2017 m. pabaigos, t.y. per nepilnus 6 metus išnagrinėta net 38 bylos, galima konstatuoti drastišką bylų, susijusių su ArT panaikinimu, skaičiaus augimą. Statistiškai per du skirtingus laikotarpius bylų skaičius padidėjo daugiau nei du kartus, tačiau įvertinus tai, kad pirmasis laikotarpis yra daugiau nei tris kartus ilgesnis nei antrasis, tikrasis nagrinėtų bylų, susijusių su ArT sprendimo panaikinimu, mastas yra įspūdingas – lyginant minėtus du laikotarpius tikrasis padidėjimas siekia net šešis kartus.

Žinoma, vien tik pats nagrinėtų bylų, susijusių su ArT sprendimo panaikinimu, skaičiaus pokytis nerodo vienokio ar kitokio nacionalinių teismų požiūrio į arbitražą, kaip alternatyvios

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6: 50 straipsnis 2 dalis.

¹⁷⁷ Analizuojami duomenys surinkti ir apibendrinti darbo autoriaus naudojantis INFOLEX.Praktika duomenų baze (www.teismupraktika.lt) ir Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO viešos sprendimų paieškos duomenų baze (liteko.teismai.lt). Atsižvelgiant į tai, kad tikslūs ir apibendrinti duomenys pagal nagrinėtus pjuvius teismų praktikos duomenų bazėse nėra skelbiami, duomenys gali būti netikslūs.

¹⁷⁸ Giedrė Aukštuolienė, „Skundai dėl arbitražo sprendimų panaikinimo ir prašymai pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus Lietuvos teismuose: statistika ir tendencijos“ *Arbitražas. Teorija ir praktika* (2016):93.

teismams ginčų nagrinėjimo procedūros, pasikeitimo. Priešingai, tai gali liudyti pastaruoju metu išaugusį arbitražo populiarumą Lietuvoje, kuris, kaip neišvengiama pasekmė, didina ir skundų dėl ArT sprendimų panaikinimo skaičių.

Tikroji situacija gali būti atskleista tik išsiaiškinus LApT bei LAT priimtų sprendimų turinį Lietuvoje veikiančių arbitražų priimtų sprendimų atžvilgiu. Kitaip tariant, tikrosios arbitražo, kaip alternatyvios ginčų sprendimo procedūros, pozicijos gali būti įvertintos išanalizavus ir nustačius ar Lietuvos teismai veikė taip, kad būtų užtikrintas arbitražo veiksmingumas ar, priešingai, pasitikėjimas arbitražu Lietuvos teismuose praranda savo pozicijas.

Kaip jau ir minėta, darbe analizuojamu laikotarpiu, t.y. nuo 2012 m. vidurio iki 2017 m. pabaigos Lietuvos teismuose buvo išnagrinėtos 44 bylos – LApT buvo išnagrinėtos 38 civilinės bylos, o LAT išnagrinėtos 6 bylos. Dar dviem atvejais LApT bylos nagrinėjimo iš esmės nepradėjo – vienu atveju¹⁷⁹ skundą pateikusi šalis jį atsiėmė, todėl apeliacinis procesas buvo nutrauktas, o kitu atveju¹⁸⁰ pateiktas prašymas neatitiko CPK 113 straipsnio 3 dalies reikalavimų, todėl pareiškėjui per nurodytą terminą trūkumų nepašalinus, prašymas gražintas jį padavusiam asmeniui.

Analizės rezultatai rodo, kad iš 38 Lietuvos apeliaciniame teisme išnagrinėtų atvejų, 9 atvejais priimtas negatyvus sprendimas, t.y. ArT sprendimai panaikinti, likusiais 29 atvejais skundai dėl ArT panaikinimo atmesti, t.y. ArT sprendimai palikti galioti. Kitaip tariant, buvo panaikinta beveik ketvirtadalis (24 %) visų išnagrinėtų ArT sprendimų. LAT kasacine tvarka išnagrinėjęs LApT priimtas nutartis, keturiais iš šešių atvejų priimtas nutartis pakeitė. Konkrečiai, dviem atvejais¹⁸¹ LApT sprendimai, kuriais skundai dėl ArT panaikinimo buvo atmesti, palikti galioti, dviem atvejais¹⁸² Lietuvos apeliacinis teismo sprendimai buvo panaikinti ir priimti nauji sprendimai – skundai dėl ArT sprendimo panaikinimo atmesti, vienu atveju¹⁸³ LApT nutartis panaikinta ir priimtas naujas sprendimas – ArT sprendimas panaikintas ir dar vienu atveju¹⁸⁴ LApT nutartis panaikinta ir priimtas naujas sprendimas - byla perduota nagrinėti iš naujo pirmosios instancijos teismui. Tokiu būdu, apibendrinus LApT ir LAT nutartis, per analizuojamą laikotarpį iš viso buvo panaikinta apie penktadalis arbitražo teisme priimtų ir Lietuvos nacionaliniuose teismuose teisminės kontrolės metu patikrintų ArT sprendimų.

Kas gi nulėmė tokį pakankami didelę dalį panaikintų arbitražo sprendimų? Prieš atsakant į šį klausimą, reikia paminėti, kad KAĮ nuostatos, susijusios su arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindais, priėmus naujos redakcijos įstatymą (įsigaliojo nuo 2012 m. birželio 30 d.) ArT sprendimų apsaugos atžvilgiu nepablogėjo. Priešingai, įsigaliojus naujos redakcijos KAĮ redakcijai,

¹⁷⁹ LApT 2013 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-356/2013.

¹⁸⁰ LApT 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-964/2012.

¹⁸¹ LAT nutartis, *supra note*, 170 ir LAT nutartis, *supra note*, 78.

¹⁸² LAT nutartis, *supra note*, 139 ir LAT nutartis, *supra note*, 85

¹⁸³ LAT nutartis, *supra note*, 158.

¹⁸⁴ LAT nutartis, *supra note*, 50.

teismams, netgi nustačius absoliučius ArT sprendimo negaliojimo pagrindus – kai ginčas pagal Lietuvos Respublikos įstatymus negali būti perduotas arbitražui ir kai ArT sprendimas prieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai – numatyta ne imperatyvi nuostata, bet galimybė panaikinti arbitražo sprendimą nustačius tokių arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindų egzistavimą.

Paminėtina, kad visas į analizuojamą laikotarpį patekusiais arbitražo bylas, kurios pateko į teisminės kontrolės akiratį, administravo trys nuolatinės komercinio arbitražo institucijos: Vilniaus komercinis arbitražo teismas, Lietuvos arbitražo teismas ir VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ teismas¹⁸⁵. Iš visų per analizuojamą laikotarpį nacionalinės teismų kontrolės filtrą praėjusių ArT sprendimų, 21 arbitražo atveju ginčo sprendimus arbitražu organizavo, administravo bei kitus šalių susitarimu suteiktus įgaliojimus vykdė Vilniaus komercinis arbitražo teismas, 9 atvejais – VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ teismas, 8 – Lietuvos arbitražo teismas. LAPT skundžiamomis nutartimis (įtraukti tie atvejai, kai apie nutarties apskundimą kasacine tvarka nėra informacijos) ir LAT galutinėmis ir neskundžiamomis nutartimis atitinkamai panaikinti 2 Vilniaus komercinio arbitražo teismo sprendimai (10 % nuo visų patikrintų šio teismo priimtų sprendimų), 2 Lietuvos arbitražo teismo sprendimai (25 % nuo visų patikrintų šio teismo priimtų sprendimų) ir 4 VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ teismo sprendimai (44 % nuo visų patikrintų šio teismo priimtų sprendimų)

Į ArT sprendimų panaikinimo priežastis žvelgiant apibendrintai, paminėtina, kad net penkiais atvejais iš aštuonių (62,5 %) arbitražo sprendimo panaikinimą savo nutartyse teismai motyvavo KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtintų pagrindų pažeidimu, o dar vienu atveju¹⁸⁶, kai ArT sprendimas panaikintas priimant nutartį dėl ArT panaikinimo prieštaravimu viešajai tvarkai nesiremta tik todėl, kad „Atsakovo neinformavimas apie arbitražinę nagrinėjamą sudaro savarankišką pagrindą panaikinti arbitražo sprendimą pagal KAI 37 straipsnio 3 dalies 2 punktą, todėl, teisėjų kolegijos vertinimu, nėra pagrindo dėl atsakovo netinkamo informavimo apie arbitražinę procesą, skundžiamą sprendimą panaikinti ir KAI 37 straipsnio 5 dalies 2 punkto pagrindu.“

Likusiais dviem atvejais iš aštuonių, ArT sprendimai panaikinti atitinkamai motyvuojant tuo, kad šaliai, kuriai taikomas ArT sprendimas, nebuvo tinkamai pranešta apie arbitražinę nagrinėjamą bei tuo, kad, teismo kolegijos manymu, yra nustatyti KAI 50 straipsnio 3 dalies 3 punkte numatyti pagrindai.

Toliau šiame skyriuje kiekvienas iš aštuonių atvejų, kai ArT sprendimas buvo panaikintas, bus aptartas detaliau.

---

¹⁸⁵ Vadovaujantis KAI 5 straipsnio nuostatomis, VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ teismas neatitinka nuolatinės arbitražo institucijos teisinio statuso reikalavimų, t.y. VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ nuolatinės arbitražo institucijos statusas nėra atitinkamai registruotas Juridinių asmenų registre.

¹⁸⁶ LAPT nutartis, *supra note*, 81.

Civilinėje byloje Nr. e3K-3-387-421/2016 buvo nagrinėjama, ar nešališkumo ir nepriklausomumo kriterijai, numatyti KAI ir taikytini ArT bei atskiriems arbitrams, turi būti taikomi ir nuolatinei arbitražo institucijai bei jos pirmininkui. Pažymėtina, kad pirmiausia byla pagal pateiktą skundą buvo nagrinėta Lietuvos apeliaciniame teisme. LApT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą pagal ieškovės skundą, 2015 m. gruodžio 23 d. nutartimi¹⁸⁷ ieškovo skundą atmetė, nurodydama, kad ieškovė neįrodė, jog arbitražinis susitarimas sudarytas turint sąmoningą tikslą ginčo sprendimą perduoti savo kontroliuojamam subjektui, kad interesų konflikto, nurodyto Tarptautinės advokatų asociacijos gairių dėl interesų konflikto tarptautiniame arbitraže Raudonajame ir Oranžiniame sąrašuose nėra bei, galiausiai, kad ieškovės nurodomos neva susijusių asmenų sąsajos yra per daug nutolusios, kad būtų galima įžvelgti arbitro ar arbitražo institucijos šališkumą ir su tuo susijusį proceso neskaidrumą. LApT sprendimas buvo apskūstas ir LAT nutartimi¹⁸⁸ panaikintas, priimant naują sprendimą – panaikinti Lietuvos arbitražo teismo priimtą sprendimą. Teismas pažymėjo, kad „<...> arbitražo institucijai ir jos pirmininkui taikomi nepriklausomumo ir nešališkumo reikalavimai. Teisėjų kolegija išaiškina, kad šie reikalavimai *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) atitinka arbitrams keliamus reikalavimus, o juos vertinant taikomi tie patys vertinimo kriterijai.“¹⁸⁹ Teismas taip pat atkreipė dėmesį, kad Tarptautinės advokatų asociacijos gairėse „<...> išdėstyti kriterijai, atsižvelgiant į aplinkybę, kad jos nėra privalomą teisinę galią turintis dokumentas, nėra išimtinio pobūdžio ir turėtų būti vertinami sistemiškai kartu su kitais nešališkumo ir nepriklausomumo vertinimo kriterijais bei tarptautinėje praktikoje įprastais standartais.“¹⁹⁰ Teismas nurodė, kad priimant sprendimą atsižvelgta į aplinkybių visumą, kai vienos advokatų profesinės bendrijos advokatai turi galimybę kontroliuoti (tiesiogiai ar netiesiogiai) arbitražo institucijos, kuri administruoja konkretaus ginčo nagrinėjimą, dalininkus, kurie dalyvauja skiriant arbitražo institucijos pirmininką, kuris savo nutartimis skiria arbitrą byloje, kurioje vieną iš šalių (šiuo konkrečiu atveju užsakovą) atstovauja minėtai advokatų profesinei bendrijai priklausantis advokatas, kuri būtent ir sudarė pagrindą suabejoti tiek arbitro, tiek arbitražo institucijos pirmininko nepriklausomumu ir nešališkumu.

Kitoje byloje¹⁹¹, panaikintoje KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte numatytais pagrindais, buvo nagrinėjamas klausimas, susijęs su, kolegijos vertinimu, išskirtine situacija, kai arbitražo susitarimas tarp ieškovo (kreditoriaus) ir bankrutuojančią bendrovę atstovavusių vadovų buvo galimai neteisėtai sudarytas tik tam, kad, pasinaudojant ribota ArT sprendimo peržiūros galimybe, būtų sukurtos išskirtinės sąlygos vienam iš įmonės, kuriai pradėtas bankroto procesas, kreditorių.

---

¹⁸⁷ LApT nutartis, *supra note*, 175.

¹⁸⁸ LAT nutartis, *supra note*, 158.

¹⁸⁹ *Ibid.*

¹⁹⁰ *Ibid.*

¹⁹¹ LApT nutartis, *supra note*, 163.

Teismas, motyvuodamas savo sprendimą, rėmėsi teismų praktika¹⁹², kuri numato, kad „<...> tuo atveju, jei viešosios tvarkos pažeidimas negali būti visapusiškai įvertintas vien susipažinus su arbitražo sprendimo turiniu ir šį pažeidimą lemia arbitražo neanalizuotos aplinkybės bei jo netirti įrodymai, sprendimo pripažinimą atliekantis teismas gali įtraukti į savo vertinimą faktus, kurių nevertino arbitražas, priimdamas sprendimą, ir tirti įrodymus, kurių jis netyrė (pvz., siekdamas nustatyti šalių arba arbitrų neteisėtą elgesį, sudarantį viešosios tvarkos pažeidimo sudėtį <...>“. Nors teismas pats papildomų faktų ir įrodymų netyrė, dar daugiau, naujų įrodymų, susijusių su pareiškėjos skolos suinteresuotam asmeniui faktų ir dydžiu iš suinteresuoto asmens nepriėmė (nurodęs, kad ArT sprendimų tikrinimas fakto ir materialiosios teisės taikymo aspektu neleidžiamas), tačiau konstatavo, kad ArT klausimų su suinteresuoto asmens reikalavimo dyžiu iš esmės nenagrinėjo, o „<...> iš teismui pateiktų duomenų matyti, kad pareiškėjos skolos suinteresuotam asmeniui dydis galimai gali būti gerokai mažesnis, nei priteista ginčijamu arbitražo sprendimu.“ Kolegija sutiko su pareiškėja, kad, „<...> atsižvelgiant į tai, jog pareiškėja yra bankrutuojanti bendrovė, suinteresuotam asmeniui ginčijamu arbitražo sprendimu priteistos sumos dydis teismo gali vertinamas viešosios tvarkos aspektu, kadangi šiuo atveju ginčijamas arbitražo sprendimas yra susijęs ne tik su arbitražo proceso šalių, bet ir su visų ŽŪB „Kraštovaizdis“ kreditorių teisėmis ir interesais. Viešasis interesas reikalauja, kad nebūtų patvirtintas nepagrįstas kreditoriaus reikalavimas, nes tokio reikalavimo patvirtinimas sumažina likusių kreditorių galimybes sulaukti, kad jų reikalavimas bus patenkintas <...>“. Apibendrinamas teismas sprendė, kad atsižvelgiant į aplinkybių visumą, galima „<...> manyti, jog teise pasirinkti alternatyvų ginčo sprendimo būdą šiuo atveju buvo naudojamosi siekiant išvengti suinteresuoto asmens reikalavimo ginčijimo, ŽŪB „Kraštovaizdis“ valdymą parėmus bankroto administratoriui. Toks naudojimosi teise būdas neatitinka Lietuvos įstatymų pagrindinių principų, nustatančių teisės subjektų tarpusavio santykių pagrindus, t. y. teisingumo ir sąžiningumo principų bei draudimo įgyvendinti savo teisę trečiųjų asmenų teises ir teisėtus interesus pažeidžiančiu būdu. Tuo pačiu situacija, kai, pasinaudojant arbitražo proceso ypatumais, jau prasidėjus įmonės bankroto procesui iš esmės ne ginčo tvarka patvirtinamas ypač didelis kreditorinis reikalavimas bankrutuojančiai įmonei, dėl kurio pagrįstumo kyla abejonių, laikytina pažeidžiančia viešąją tvarką KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punkto prasme.“

Trečiasis atvejis, kai ArT sprendimas buvo panaikintas vien tik KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte numatytais pagrindais, buvo užfiksuotas civilinėje byloje Nr. e2A-128-370/2017¹⁹³. Šioje byloje LApT priimta nutartis, autoriaus nuomone, svarbi tuo aspektu, kad tai vienintelė teismo praktikoje sutikta byla, kurioje yra pateiktas situacijos, susijusios su pakartotiniu ArT sprendimo

¹⁹² LAT Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014.

¹⁹³ LApT nutartis, *supra note*, 160.

priėmimu sprendžiant tą patį šalių ginčą po to, kai pirmąjį ArT sprendimą savo nutartimi¹⁹⁴ KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6 punktuose nurodytais pagrindais (esant abejonėms dėl vieno iš arbitrų nešališkumo) panaikino LApT, vertinimas. Kaip nurodyta nutartyje, ieškovas su patikslintu ieškiniu kreipėsi į arbitražo teismą, kuris paskyrė naują arbitražo kolegiją ir įgaliojo pradėti naują (pakartotinę) bylos nagrinėjimo procedūrą. Nors atsakovė teigia ne kartą ginčijusi pakartotinį to paties ginčo nagrinėjimą, ieškovas su tokia pozicija nesutiko, teigdamas kad ginčas nėra išspręstas, o tam tikrais pagrindais panaikintas ArT sprendimas nedaro arbitražinės išlygos negaliojančios. Ieškovo poziciją palaikė ir ArT, nuroydamas, kad „<...> arbitražo teismo įgaliojimai pasibaigia tik priėmus galutinį arbitražo teismo sprendimą, nutraukus arbitražo bylą ar palikus prašymą dėl arbitražo pradžios arba ieškinį nenagrinėtą (KAĮ 49 str. 10 d.), o arbitražinė išlyga lieka galioti net ir panaikinus ar pripažinus negaliojančia pačią sutartį (KAĮ 19 str.).“ ArT pagal ieškovės patikslintą ieškinį pakartotinai išnagrinėjus šalių ginčą ir priėmus atitinkamą sprendimą, atsakovas dar kartą pateikė skundą dėl priimto naujo ArT sprendimo, motyvuodamas, kad toks pakartotinis arbitražo procesas buvo negalimas, o priimtas sprendimas turi būti panaikintas KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 2, 4, 6 punktuose įtvirtintais ArT sprendimo panaikinimo pagrindais. Tešimas nurodė, kad nei KAĮ, nei kituose teisės aktuose nėra tiesiogiai reglamentuojama situacija dėl galimybės šalių ginčą spręsti arbitraže po to, kai jau priimtas ArT sprendimas yra panaikinamas LApT nutartimi. Kaip nurodė tešimas, tokios situacijos išaiškinimo nėra Lietuvos teismų praktikoje. Tešimas konstatavo, kad „Dėl anuliavimo, kaip arbitražo sprendimų priežiūros formos, specifikos galimybė apskųsti arbitražo sprendimą bendrosios kompetencijos teismui dėl KAĮ įtvirtintų apskundimo pagrindų nelaikytina visaverčiu arbitražinio teismo sprendimo peržiūrėjimu <...>“. Tešimas taip pat pažymėjo, kad „Doktrinoje anuliavimas taip pat suprantamas kaip visiškas arbitražo sprendimo panaikinimas, teisme nesprendžiant ginčo, neatnaujinant jo nagrinėjimo iš esmės. Kadangi anuliavimas labiausiai atitinka arbitražo sprendimo panaikinimo sąvoką, todėl jis, teisėjų kolegijos vertinimu, negali būti suprantamas kaip bylos grąžinimas nagrinėti iš naujo, kaip pavyzdžiui, remisijos atveju, kai tešimas savo nuožiūra automatiškai sprendimo nepanaikina, bet nurodo arbitražo padarytas klaidas, kurias, atnaujinus arbitražą, galima ištaisyti.“ Galiausiai tešimas padarė išvadą, kad „<...> sisteminis esamo tešinio reguliavimo, pagal kurį priėmus sprendimą arbitražinis procesas laikomas baigtu, o arbitražas praranda savo įgaliojimus (KAĮ 49 straipsnio 10 d.), ir Lietuvoje pasirinktos arbitražinės sprendimų tešminės priežiūros formos – anuliavimo – esmę, laikytina, kad ArT 2015 m. vasario 9 d. sprendimu išnagrinėjus šalių ginčą pagal arbitražinį susitarimą (nagrinėjamu atveju – rangos sutarties 13.5 p.) ir LApT, kaip Lietuvoje veikiančių arbitražų teismų priežiūros funkciją vykdančiai institucijai (CK 301 str. 5 d.), arbitražo sprendimą

---

¹⁹⁴ LApT nutartis, *supra note*, 96.

2015 m. spalio 20 d. įsiteisėjusia nutartimi panaikinus vienu iš KAĮ 50 straipsnio 3 dalyje nurodytų pagrindų, pakartotinis to paties ginčo nagrinėjimas arbitražo teisme pagal arbitražinę išlygą negalimas, nes toks nagrinėjimas neatitiktų anuliavimo, kaip teisminės priežiūros formos, esmės.“ Be kita ko teisėjų kolegija pažymėjo, kad tokiais atvejais, kai ArT sprendimas panaikinamas ir ginčas pakartotinai nebegali būti nagrinėjamas arbitraže, šalys dėl ginčo išsprendimo turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismus.

Dar du atvejai, kai ArT sprendimai buvo panaikinti viešosios tvarkos, kartu nustačius pažeidimus paskiriant ArT sudėtis ar arbitražo procese, pagrindu buvo išnagrinėti Lietuvos apeliaciniame teisme civilinėse bylose Nr. e2A-410-823/2017 ir 2A-573-407/2015. Abiem atvejais arbitražo bylos buvo administruojamos nuolatinėje arbitražo institucijoje VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis arbitražas“.

Pirmuoju atveju (civilinė byla Nr. e2A-410-823/2017) nagrinėta situacija susijusi su aplinkybėmis, kai arbitražo bylą administruojančios arbitražo institucijos pirmininkas trečią arbitrą paskyrė nepasibaigus šalių sutartame arbitražo proceso reglamente numatytam terminui. Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad, nors nuolatinės arbitražo institucijos pirmininkas ir teigė, kad trečią arbitrą bendru sutarimu paskyrė kiti du šalių paskirti arbitrai, jokių įrodymų, patvirtinančių tokius arbitražo institucijos pirmininko teiginius, bylos nagrinėjimo metu nenustatyta. Priešingai, kaip teigia teismas, nustatyta, kad „<...> kad VTNKA pirmininko nutartis dėl arbitražo teismo kolegijos patvirtinimo priimta tą pačią dieną, kai šalių paskirti arbitrai pirmą kartą susisiekiė el. paštu ir pradėjo diskusiją dėl trečiojo arbitro paskyrimo, Reglamento 18.5 punkte nurodytam 20 dienų terminui tik įpusėjęs.“ Atsižvelgiant į tai, teismas darė išvadą, kad „Kadangi 2014 m. gruodžio 30 d. VTNKA pirmininko nutartis dėl arbitrų kolegijos patvirtinimo priimta nepasibaigus Reglamento 18.5 punkte nurodytam 20 dienų terminui, t.y. tuo metu, kai VTNKA pirmininkas neturėjo teisės savo nuožiūra skirti trečiojo arbitro, darytina išvada, kad šį asmenį arbitru paskyrė subjektas, neturėjęs teisės skirti arbitro.“ Be to, kolegija atkreipė dėmesį ir į kitą labai svarbų aspektą, t.y. į tai, kad šalims kilusios abejonės dėl paskirtų arbitrų legitimumo nebuvo laiku šalinamos, o toks nuolatinės arbitražo institucijos neveikimas arba netinkamas veikimas, kolegijos manymu, vertintinas kaip atsakovės teisių į tinkamą procesą pažeidimas, o todėl ir laikytinas pakankamu pagrindu panaikinti ArT KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6 punktuose nurodytais pagrindais.

Antru atveju (civilinė byla Nr. 2A-573-407/2015) nagrinėta situacija, susijusi su aplinkybėmis, kai buvo pagrįstai suabejota vieno iš arbitrų nešališkumu, todėl, kad jis į paskutinį teismo posėdį tuo pačiu automobiliu atvyko ir iš jo išvyko kartu su ieškovo byloje atstovu ir vienu liudytoju. Kadangi byloje prieštaravimo dėl pačio atvykimo kartu fakto nebuvo, teisėjų kolegija tokį faktą vertino kaip arbitro ir ieškovo atstovo tiesioginio ryšio tarp jų buvimą ir, atitinkamai, pagrįsto pagrindo tokios sudėties arbitražo priimto sprendimo panaikinimo KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 4 ir 6

punktuose nurodytais pagrindais egzistavimą. Kaip svarbų aspektą šių aplinkybių kontekste teismas paminėjo ir tai, kad ArT sprendimas buvo palankus ieškovui.

Dar vienu atveju, po teisminės kontrolės patikrinimo pasibaigusiu ArT sprendimo panaikinimu, yra civilinė byla Nr. 2A-1226/2014. Šioje byloje LApT nutartimi¹⁹⁵ ArT sprendimas buvo panaikintas teismui nustatčius, kad savo kompetenciją daliniu sprendimu patvirtinęs ArT neturi įgaliojimų administruoti arbitražo proceso. Kitaip tariant byloje buvo nagrinėjamas ieškovo ir atsakovo sudarytos arbitražinės išlygos turinio aiškinimo klausimas. Byloje pateiktos aplinkybės rodo, kad ginčo šalys sutartyje numatė arbitražinę išlygą, tačiau kurioje nenurodė konkrečios arbitražo procesą administruosiančios institucijos, o tik nurodė, kad ginčas, jeigu toks kiltų, bus nagrinėjamas pagal Tarptautinių prekybos rėmų arbitražo taisykles. Kilus ginčui, šalių pozicijos dėl to, kuris teismas turi administruoti arbitražo procesą išsiskyrė – atsakovas buvo įsitikinęs, kad ginčą turi nagrinėti *ad hoc* arbitražas, o ieškovas, būdamas įsitikinęs, kad šalys iš esmės sutarė ginčą nagrinėti bet kuriame tarptautiniame arbitraže ir kad, VŠĮ „Vilniaus tarptautinio ir nacionalinio arbitražo“ teismas atitinka tokį reikalavimą, pateikė pareiškimą dėl arbitražo būtent minėtai arbitražo institucijai, kuri daliniu sprendimu galiausiai nusprendė, kad turi kompetenciją nagrinėti šalių ginčą.

Atsižvelgdama į šias aplinkybes, teismas siekė nustatyti tikruosius šalių ketinimus, t.y. kokią arbitražą šalys siekė pasirinkti pasirašydamos arbitražo išlygą – institucinį ar *ad hoc*, o jei institucinį, tai kuriam konkrečiam teismui šalys numatė perduoti nagrinėti iškiliančius tarpusavio ginčus. Teismas konstatavo, kad „Aiškinant sutartį, pirmiausia turi būti nagrinėjami tikrieji sutarties šalių ketinimai, o ne vien remiamasi pažodiniu sutarties teksto aiškinimu. Jeigu šalių tikrų ketinimų negalima nustatyti, tai sutartis turi būti aiškinama atsižvelgiant į tai, kokią prasmę jai tokiomis pat aplinkybėmis būtų suteikę analogiški šalims protingi asmenys (1 dalis). Visos sutarties sąlygos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jų tarpusavio ryšį, sutarties esmę ir tikslą bei jos sudarymo aplinkybes.“ Kadangi sutartyje šalys buvo aiškiai nurodžiusios, kad ginčas turi būti nagrinėjamas pagal Tarptautinių prekybos rėmų arbitražo taisykles, tai teismas pirmiausia siekė išsiaiškinti, ar pagal pasirinktas taisykles gali būti nustatytas sutartas arbitražo procesą administruoti kompetentingas subjektas. Teismas nustatė, kad minėtose taisyklėse numatyta, kad „<...> Tarptautinis arbitražo teismas yra vienintelis subjektas, turintis įgaliojimus administruoti arbitražo procesus pagal Tarptautinių prekybos rėmų arbitražo taisykles, įskaitant pagal minėtas arbitražo taisykles priimtų arbitražo sprendimų patikrinimą (angl. *scrutiny*) ir patvirtinimą (angl. *approval*). Analogiška savo turiniu ir teisinėmis pasekmėmis taisyklė įtvirtinta ir Tarptautinių prekybos rėmų arbitražo taisyklių 6 straipsnyje, reglamentuojančiame arbitražinio susitarimo teisinės pasekmės, kurio 2 dalyje įtvirtinta, kad šalys, susitardamos dėl arbitražo pagal Tarptautinių prekybos rėmų

---

¹⁹⁵ LApT nutartis, *supra note*, 103.

arbitražo taisyklės, priėmė, kad arbitražas bus administruojamas Tarptautinių prekybos rūmų Tarptautinio arbitražo teismo.“ Išanalizavęs visas aplinkybes, teismas sprendė, kad šalių tikroji valia ir ketinimai yra visiškai aiškūs – šalys pasirinko Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo taisyklės, o atsižvelgiant į Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo taisyklių nuostatas, numatančias, kad pagal šias taisyklės ginčo nagrinėjimo procesą administruoti turi teisę išimtinai tik Tarptautinių prekybos rūmų Tarptautinio arbitražo teismas, jos savaime pasirinko (numanoma arbitražinės išlygos sąlyga) ir instituciją, t.y. Tarptautinį arbitražo teismą. Kartu teismas nepaneigė ir to, kad KAI *per se* nedraudžia hibridinių arbitražo išlygų, t.y. situacijų, kai pasirenkamos arbitražo procedūros taisyklės yra kitos arbitražo institucijos nei ginčo proceso administravimui pasirinkta institucija. Tačiau teismas pažymėjo, kad „<...> toks pasirinkimas yra rizikingas ir, nesant papildomo šalių susitarimo dėl jų pasirinktose arbitražo procedūros taisyklėse įtvirtintų sąlygų specialaus interpretavimo, galėtų būti sunkiai įgyvendinamas.“ Galiausiai teismo kolegija atkreipė dėmesį ir į tai, kad, savo kompetenciją ginčo sprendimui neteisėtai pripažinusi VŠĮ „Vilniaus tarptautinis ir nacionalinis komercinis arbitražas“ padarė ir kitą grubų procesinį pažeidimą – formuodama arbitražo tribunolą vadovavosi ne šalių pasirinktomis Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo taisyklių nuostatomis, o savo arbitražo taisyklėmis. Teismo kolegija konstatavo, kad „Tokio pobūdžio pažeidimas pats savaime galėtų būti pagrindas arbitražo sprendimo panaikinimui, net ir tuo atveju, jeigu arbitrus skyrusi institucija turėtų teisę administruoti arbitražą ir (arba) skirti arbitrus.“

Dar vienas atvejis, susijęs su ArT sprendimu dėl jurisdikcijos ir pasibaigęs ArT dalinio sprendimo panaikinimu, išnagrinėtas civilinėje byloje Nr. e2A-61-381/2017. Tarp šalių kilus ginčui, kylančiam iš sutarties, šalys skirtingai interpretavo sutarties arbitražinėje išlygoje įtvirtintas nuostatas, todėl viena šalis (atsakovas arbitražinėje byloje) ieškinius teikė bendros kompetencijos teismams, o kita šalis (ieškovas arbitražinėje byloje) ieškinį pateikė šalių sutartyje numatytam Vilniaus komerciniam arbitražo teismui. Minėtam arbitražo teismui priėmus dalinį sprendimą dėl jurisdikcijos, t.y. nusprendus, kad ginčas arbitruotinas, atsakovas LApT pateikė skundą, kuriame prašė panaikinti priimtą dalinį ArT sprendimą. Nepaisant to, kad LApT atmetė atsakovo skunde nurodytus argumentus dėl ArT sprendimo panaikinimo KAI 50 straipsnio 3 dalies 4 punkte numatytu pagrindu (ArT sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko šalių susitarimo ir (arba) imperatyvių šio įstatymo nuostatų), kaip apskritai nesusijusius su sprendžiamu klausimu dėl ArT jurisdikcijos bei KAI bei 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtintu pagrindu, kadangi nebuvo pateikta įrodymų, jog skundžiamas dalinis arbitražo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai visuotinai pripažįstama tarptautinės viešosios tvarkos prasme, visgi dalinis arbitražo sprendimas buvo panaikintas. Nors sunkiai paaiškinamas ir suprantamas, nors prieštaraujant KAI 50 straipsnio 4 dalies nuostatomis, numatančioms skundžiamo arbitražo patikrinimą *ex officio* tik 50 straipsnio 3

dalis 5 ir 6 punktuose numatytų pagrindų atžvilgiu, tačiau LAPT sprendimas buvo būtent toks: „Atsižvelgiant į nurodytas aplinkybes, teisėjų kolegija sprendžia, kad nustačius, jog arbitražo teismui vėliau buvo pareikšti savo esme tapatūs reikalavimai, kurie pagal šalių sutartas jurisdikcijos taisykles jau yra pareikšti ir nagrinėjami teisme, arbitražo teismas turėjo atsisakyti savo jurisdikcijos nagrinėti gautą ieškinį (KAĮ 19 straipsnio 1 dalis, CPK 3 straipsnio 6 dalis). Kadangi priimdamas skundžiamą pozityvųjį dalinį sprendimą dėl jurisdikcijos arbitražo teismas jurisdikcijos neatsisakė, **ši dalinio sprendimo dalis naikinama, pagal analogiją taikant KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą** (arbitražo teismo sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui).“ (paryškinta autoriaus).

Paskutinė byla, kurią išnaginėjus taip pat buvo priimtas ArT sprendimą panaikinti nutartis¹⁹⁶, nebuvo ypatinga savo sudėtingumu, tačiau išsiskyrė tuo, kad skundą dėl ArT sprendimo panaikinimo pateikė šalis, kurios atžvilgiu ArT priėmė palankų sprendimą, t.y. jos ieškinį tenkino. Tokia situacija susidarė po to, kai Lietuvoje ArT priimtas sprendimas nebuvo pripažintas Rusijos Federacijos teismuose motyvuojant tuo, kad atsakovas buvo netinkamai informuotas apie arbitražo procesą. Kaip teigė ieškovas, jo galimybes pakartotinai kreiptis į arbitražo teismą riboja jau priimtas ir *res judicata* galią turintis ArT sprendimas, todėl ieškovas pateiktu skundu siekia tą arbitražo sprendimą panaikinti, kad vėliau galėtų inicijuoti naują arbitražinį nagrinėjimą. Teisėjų kolegija sprendė, kad ieškovo pateiktas Rusijos Federacijos teismo sprendimas dėl netinkamo atsakovo informavimo apie bylos nagrinėjimą yra pakankamas „<...> pagrindas panaikinti 2006 m. birželio 22 d. arbitražinio teismo sprendimą KAĮ 37 straipsnio 3 dalies 2 punkto pagrindu.“, todėl ieškovo skunde išdėstytą pareiškėjo prašymą panaikinti minėtą arbitražinio teismo sprendimą ir kaip prieštaraujantį viešajai tvarkai, teismas atmetė kaip nepagrįstą.

3.4. Arbitražo teismo sprendimų panaikinimo teisinės pasekmės

Nors atsižvelgiant į tai, kad bet kurio arbitražo pagrindas pirmiausia yra savanoriškas šalių susitarimas, tikimasi, kad priimtas ArT sprendimas bus nedelsiant ir geranoriškai vykdomas, realybėje situacija dažnai yra kitokia. Suprantama, kad, atsisakydamos nacionalinių teismų ir perduodamos tarpusavio ginčą nagrinėti ArT, šalys visų pirma tikisi teisėto ir teisingo sprendimo. Tačiau, turbūt, lygiai taip pat natūraliai vertintinas šalies, ypač tos, kurios atžvilgiu priimtas nepalankus sprendimas, suabejojusios priimto sprendimo teisėtumu ir teisingumu, siekis įsitikinti tokio sprendimo teisėtumu ir teisingumu. Čia svarbu prisiminti, kad nuo ArT sprendimo priėmimo momento ArT praranda šalių jam suteiktus įgaliojimus ir nebegali peržiūrėti savo priimtų sprendimų, nebegali jų taisyti, išskyrus tuos atvejus, kai padarytos akivaizdžios skaičiavimo

¹⁹⁶ LAPT nutartis, *supra note*, 81.

klaidos. Todėl vienintelė šalies, manančios, kad ArT priimtas sprendimas turėtų būti peržiūrėtas, galimybė – kreiptis į valstybės teismus.

Gilinantį į ArT sprendimo panaikinimo pasekmes būtina atkreipti dėmesį į tai, kad KAI yra parengtas remiantis UNICITRAL pavyzdiniu įstatymu¹⁹⁷, kuriame kaip vienintelė ir išimtinė arbitražo sprendimo ginčijimo teisme galimybė yra kreipimasis į nacionalinį teismą su prašymu panaikinti priimtą ArT sprendimą. Todėl nenuostabu, kad analogiška nuostata dėl arbitražo sprendimo ginčijimo teisme galimybių įtvirtinta ir Lietuvoje. Konkrečiai, KAI numatyta, kad ArT priimtas sprendimas, siekiant jo panaikinimo, gali būti apskūstas LApT. Toks teisinis reglamentavimas suponuoja tai, kad, jei skundas teismui gali būti pateiktas tik dėl ArT sprendimo panaikinimo, tai teismų nagrinėjamu klausim galimų priimti sprendimų spektras taip pat yra limituotas – teismai gali tik, arba atmesti skundą ir palikti ArT sprendimą galiojančiu, arba panaikinti ArT sprendimą (arba jo dalį). Tiesa, KAI 50 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta nuostata, kad teismas „<...> **gali motyvuota nutartimi, jeigu to pageidauja ginčo šalis, sustabdyti bylą dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo, kad arbitražo teismas galėtų atnaujinti nagrinėjimą** arba imtis kitų veiksmų, kurie, LApT nuomone, pašalintų arbitražo sprendimo naikinimo pagrindą.“¹⁹⁸ leidžia manyti, kad įstatymo leidėjas lyg ir siekė numatyti galimybę atnaujinti pasibaigusį arbitražinį procesą, kad, ArT ištaisius įmanomas ištaisyti klaidas, ArT sprendimas galėtų būti paliktas galioti, t.y., kad nereikėtų jo panaikinti. Tačiau jeigu įstatymo leidėjas tokį siekį ir turėjo, tai, autoriaus nuomone, jis nėra tinkamai realizuotas, nes sistemiškai aiškinant su arbitražu susijusį teisinį reglamentavimą, klaidų, galinčių nulemti ArT sprendimo panaikinimą, ištaisymo įgyvendinimas sunkiai įgyvendinimas, jei apskritai įmanomas. Tokių galimybių ribotumą, jeigu ne apskritai jų nebuvimą, patvirtina ir darbe analizuojamu laikotarpiu atlikta civilinių bylų analizė – **nebuvo nei vieno atvejo, kai apeliacinis teismas, manydamas, kad klaidos, eliminuojančios ArT sprendimo naikinimo pagrindą, gali būti ištaisytos, priimtų nutartį sustabdyti bylą dėl arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo ir suteiktą galimybę ištaisyti klaidas.** Tiesa, reikia pažymėti, kad ir prašymas sustabdyti bylą dėl ArT sprendimo panaikinimo per visą darbe nagrinėjamą šešių metų laikotarpį buvo vos tik vienas. Tuo vieninteliu atveju skunde pareiškėjas nurodė, kad „Tuo atveju, jei LApT manytų esant tikslinga sustabdyti naikinamojo sprendimo priėmimą, kad arbitražinis teismas galėtų atnaujinti bylos nagrinėjimą ir pašalinti arbitražinio sprendimo naikinimo pagrindą, pareiškėjas prašo naikinamojo sprendimo priėmimą sustabdyti iki arbitražinio teismo sprendimo trūkumai bus pašalinti.“¹⁹⁹ Tačiau netgi tuo vieninteliu atveju teismas

¹⁹⁷ Jungtinių Tautų UNICITRAL 1985 m. pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo, *supra note*, 5.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, *supra note*, 6.

¹⁹⁹ LApT nutartis, *supra note*, 81.

nutartyje dėl tokio pareikšto prašymo nepasisakė, nutarties sustabdyti bylą dėl ArT sprendimo panaikinimo nepriėmė, o ArT sprendimą panaikino.²⁰⁰

Taigi, pažymėtina, kad Lietuvoje ArT sprendimų teisminė priežiūra apsiriboja tik ArT sprendimo atitikimo KAI nustatytiems kriterijams patikrinimu ir atitinkamai panaikinimu, jei ArT sprendimas tokių kriterijų (panaikinimo pagrindų) neatitinka. Tai, kad Lietuvoje arbitražo sprendimų teisminė priežiūros užtikrinimui negali būti taikomos jokios kitokios ArT sprendimo formos, nuolat akcentuojama ir teismų praktikoje. Teismų nutartyse sutartinai nurodoma, kad „<...> teisminė priežiūra, kurios metu sprendžiama dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, vykdoma ne apeliacijos ar remisijos, o anuliavimo forma <...>“²⁰¹. Pastebėtina, kad Lietuvių kalbos žodyne tiek „panaikinimas“, tiek „anuliavimas“ iš esmės reiškia tą patį – nurodoma, kad žodis **panaikinimas** reiškia daryti nebegaliojantį, atšaukti (pvz., įstatymus, potvarkius naikinti), o žodis **anuliuoti** – panaikinti, atšaukti, paskelbti negaliojančiu (pvz. aktą, sutartį, teises).²⁰² Nepaisant šių žodžių lingvistinės prasmės tapatumo, kai kurie autoriai skirtumą tarp šių dviejų sinoniminių žodžių visgi išvelgia ir nurodo, kad „Anuliavimas daugiausiai atitinka arbitražo teismo sprendimo panaikinimo sąvoką. Tačiau arbitražo sprendimas gali būti panaikintas ir kitomis specifiskomis teisminės priežiūros formomis. Svarbu nustatyti, kokia arbitražo sprendimo panaikinimo įtaka pačiam arbitražo procesui ir arbitražiniam susitarimui.“²⁰³ Kokios tos kitokios, nei anuliavimas, galimos ArT sprendimo panaikinimo formos ir kuo jos skiriasi viena nuo kitos pagal panaikinimo įtaką pačiam arbitražo procesui ir arbitražiniam susitarimui, nėra detaliau paaiškinama. Nei KAI, nei kituose teisės aktuose tiesiogiai nėra reglamentuojama tolesnė šalių ginčo sprendimo procedūra tuo atveju, kai arbitražo sprendimas, kuriuo galutinai buvo išspręstas šalių ginčas, yra panaikinamas. Išsamesnis paaiškinimas nėra aptinkama ir Lietuvos teismų praktikoje. Vienoje iš retų bylų, kurioje teismas pasisakė aptariamam klausimui, nutarties motyvuojamoje dalyje nurodoma, kad „<...> nors arbitražo teismo sprendimo panaikinimas nepanaikina pačios arbitražinės išlygos, tačiau dėl taikomos arbitražo teismų sprendimų priežiūros formos - anuliavimo – esmės, šalims, siekiančioms ginčo išsprendimo, tuo atveju, kai arbitražo teismo sprendimas yra panaikintas, neužkiršta teisė kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą pagal CPK įtvirtintas ginčo teisingumo taisyklės.“²⁰⁴ Iš to kas pasakyta, darytina išvada, kad, teismas, išnagrinėjęs bylą, laikėsi nuomonės, kad anuliavimas, kaip panaikinimo forma, nedaro arbitražinio susitarimo negaliojančiu, t.y. jo nepanaikina, tačiau užkerta kelią pakartotiniam ginčui, o kadangi ginčas pakartotinai buvo išnagrinėtas, tai priėmė nutartį panaikinti ArT sprendimą kaip prieštaraujantį viešajai tvarkai, vieninteliu panaikinimą

²⁰⁰ LApT nutartis, *supra note*, 81.

²⁰¹ LApT LApT nutartis, *supra note*, 103; LApT LApT nutartis, *supra note*, 125; LApT LApT nutartis, *supra note*, 160; LApT LApT nutartis, *supra note*, 163.

²⁰² Lietuvių kalbos žodynas, *supra note*, 36.

²⁰³ Gediminas Dominas ir Valentinas Mikelėnas, *supra note*, 2: 250.

²⁰⁴ LApT LApT nutartis, *supra note*, 160.

pagrindžiančiu argumentu nurodydamas ginčo pakartotinumą.²⁰⁵ Vadovaujantis tokia pozicija, esminė arbitražinio teismo sprendimo panaikinimo pasekmė – užkirstas kelias šalių ginčų nagrinėjimui arbitraže net ir esant galiojančiam arbitražiniam susitarimui. Pažymėtina, kad toks teismo sprendimas faktiškai sukūrė dviprasmišką situaciją, kai, iš vienos pusės, galiojant arbitražiniam susitarimui ginčas arbitraže negali būti sprendžiamas, iš kitos pusės, teismuose toks ginčas taip neturėtų būti nagrinėjamas dėl galiojančios arbitražinės išlygos. Tokia teismo pozicija labiausiai kritikuotina už tai, kad neatsižvelgia į ArT sprendimo panaikinimo pagrindus. Juk akivaizdu, kad vienokios išvados turėtų ir galėtų būti padarytos, kai ArT sprendimas panaikintas, nustačius, kad arbitražinis susitarimas yra negaliojantis ir visai kitokios, kai ArT sprendimas panaikinamas, nustačius ArT sudėties ar arbitražo proceso neatitikimo šalių susitarimui atvejus.

Dar „keistesnę“ situaciją ir kontraversiškesnes ArT sprendimo pasekmes lėmė LApT sprendimas civilinėje byloje Nr. e2A-61-381/2017²⁰⁶. Minėtoje byloje, paneigiant visuotinai pripažįstamą kompetencijos-kompetencijos principą, panaikintas dalinis ArT sprendimas, kuriuo ArT buvo patvirtinęs savo kompetenciją spręsti šalių ginčą. Tokį savo sprendimą teismas motyvavo iš esmės vieninteliu argumentu, t.y., kad arbitražinis teismas sprenddamas savo kompetencijos klausimą (teismo nuomone tapataus ginčo, kurio nagrinėjimas vienos šalies iniciatyva jau priimtas nagrinėjimui teisme) nesivadovavo CPK normomis, reglamentuojančiomis ką turi daryti teismai, gavę ieškinius, jeigu yra įsiteisėjęs teismo ar arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu (CPK 137 str. 2 d. 4 p., 279 str. 4 d.) arba CPK normomis, taikytinomis teismams tais atvejais, kai yra nagrinėjamas tapatus ginčas arbitražo teisme, ir neatsisakė savo jurisdikcijos KAĮ 19 straipsnio 1 dalies pagrindu, taikant principą „pirmas laike, pirmas teisėje“. Jeigu pirmuoju aptartu atveju, ArT sprendimo panaikinimo pasekmė – pakartotino ginčo nagrinėjimo draudimas, tai šiuo atveju, teismui neginčijant arbitražinio susitarimo galiojimo, galima dalinio ArT sprendimo panaikinimo pasekmė – absurdiška situacija, kai šalis su savo ieškinio reikalavimais negali kreiptis nei į arbitražą, nes tariamai tapatūs reikalavimai jau yra nagrinėjami teismuose pagal kitos šalies ieškinius, nei į teismą, nes, vieną vertus, reikalavimai pagal šalių sutartyje įtvirtintą arbitražinį susitarimą yra priskirtini arbitražui (KAĮ 11 straipsnio 1 dalis, CPK 137 straipsnio 1 dalies 6 punktas), kita vertus, jei teisme nagrinėjimui priimtas ir arbitražui pateiktas ginčas tapatus, tai teismas ir be arbitražinės išlygos privalėtų atsisakyti juos nagrinėti (CPK 137 straipsnio 1 dalies 5 punktas). Tokia teismo pozicija, autoriaus nuomone, yra kritikuotina ir dėl tos priežasties, kad iškreipia paties arbitražo esmę – atimama teisė pačioms šalims spręsti koks forumas – trečiųjų šalių ar valstybės teismas – turi nagrinėti jų ginčą. Pažymėtina, kad tokiu teismo sprendimu sukurta situacija, autoriaus nuomone, ne tik paneigė vienos iš ginčo šalių teisę į

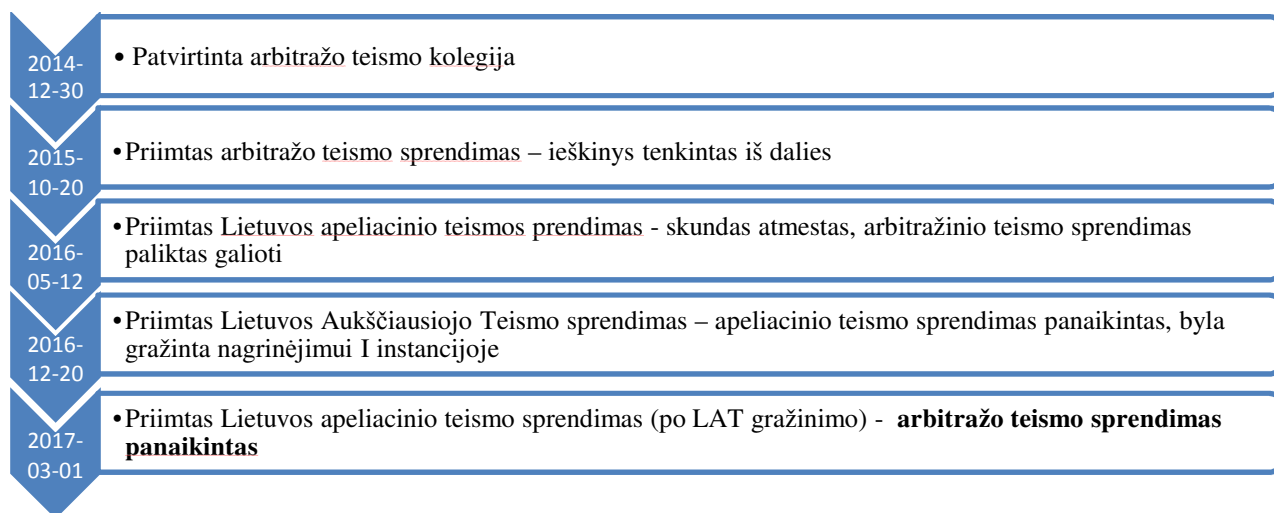
---

²⁰⁵ LApT nutartis, *supra note*, 160.

²⁰⁶ LApT nutartis, *supra note*, 93.

teisminę pažeistų teisių bei teisėtų interesų gynybą, bet ir stipriai pakenkė visam arbitražui palankios aplinkos formavimo procesui.

Kaip dar viena, netiesioginė, tačiau labai svarbi ArT panaikinimo pasekmė (kaip skundo dėl ArT sprendimo nagrinėjimo rezultatas), galėtų būti išskirtas pasitikėjimo arbitražu, kaip ginčo nagrinėjimo forumu, susvyravimas, o galbūt net ir pasitikėjimo ilgesnėje perspektyvoje praradimas. Tokias galimas pasekmes būtų galima paaiškinti jau vien tuo, kad vietoj laukto operatyvaus ginčo išnagrinėjimo arbitražu susiduria su dar ilgesniu ginčo išnagrinėjimo procesu. Atsižvelgiant į tai, kad LAPT priimtas sprendimas dėl ArT sprendimo panaikinimo (arba dėl atsisakymo panaikinti) gali būti apskūstas LAT, tai geriausiu atveju tenka laukti kol skundą dėl ArT sprendimą išnagrinės nacionaliniai teismai (kai tiek LAPT, tiek LAT netenkina skundo reikalavimo panaikinti ArT sprendimą), o blogiausiu atveju ginčas lieka apskritai neišnagrinėtas (kai po skundui „praėjus“ visą galimą skundo nagrinėjimo teismo instancijose kelią, ArT sprendimas galutinai panaikinamas neskundžiama nutartimi). Pastaruoju atveju, siekiant, kad ginčas visgi būtų išnagrinėtas, atsižvelgiant aukščiau šiame skyriuje paminėtas galimas ArT sprendimo panaikinimo teises pasekmes, ginčo nagrinėjimas turi būti inicijuojamas visiškai iš naujo, tik jau valstybės teisme, t.y. institucijoje, kuriai ginčų sprendimo kaip tik ir nenorėta perduoti sudarant arbitražinę išlygą. Kaip neigiamą tokio užsitęsusio proceso, pasibaigusio ArT sprendimo panaikinimu, pavyzdį galima nurodyti ginčą tarp AB „Aukštaitijos vandenys“ ir AB „Ekra“ ir neišspręstu ginču pasibaigusį. Šio ginčo chronologija, gerai iliustruojanti tam tikrus ArT sprendimų teisminės kontrolės ydingus ypatumus, pateikta žemiau pateiktoje supaprastintoje schemeje:

Kaip matyti iš pateiktos ginčo eigos chronologinės schemos, jei ginčo nagrinėjimas iš esmės arbitraže užtruko nepilnus metus, tai po ArT sprendimo priėmimo, ArT sprendimo panaikinimo klausimo svarstymas užtruko dar beveik pusantrų metų, o tokio svarstymo rezultatas – nutarties, kuria ArT sprendimas panaikintas, priėmimas. Kitaip tariant, po daugiau nei dviejų metų ginčo teismo nagrinėjimo, ginčas iš esmės liko neišnagrinėtas. Dar ilgesnis ir painesnis procesas

vis dar stebimas ginče tarp ieškovų UAB „INSTRA“ ir UAB „ELGAMOS GRUPĖ“ ir atsakovo UAB „THE7“ (ieškovų su atsakove UAB „THE7“ tiesioginiai sutartiniai teisiniai santykiai nesieja, o abi ieškovės yra UAB „ELGAMA-ELEKTRONIKA“, kuri ir turi sutartinius santykius su atsakove, akcininkės). Arbitražo procesas Lietuvos arbitražo teisme tarp minėtų šalių prasidėjęs 2015 metų pradžioje, jau 2015 metų balandžio 14 d. galutiniu sprendimu buvo išspręstas. Tačiau ArT sprendimą apskundus, klausimas ir šiandien, t.y. praėjus praktiškai trimis metams dar nėra galutinai išspręstas.

Apibendrinant pastebėtina, kad šalių ginčo nagrinėjimas, po to kai KAĮ numatyta tvarka ir pagrindais pateikiamas skundas dėl ArT sprendimo panaikinimo, iš ginčo šalių kontroliuojamos zonos tam tikra prasme vėl patenka (nors šalys to ir siekė išvengti) valstybės teismų jurisdikcijon su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis, įskaitant ir neprognozuojamą ginčo nagrinėjimo proceso trukmės pailgėjimą. Taigi, atsižvelgiant į nacionalinių teismų priimamų sprendimų reikšmę ir pasekmes, neabejotina, kad bylose dėl ArT sprendimo panaikinimo, teismams tenka ypač atsakinga užduotis ir atsakomybė, kad nebūtų pakenkta Lietuvos, kaip arbitražui palankios valstybės, įvaizžiui.

IŠVADOS

1. Lietuvoje įtvirtintas teisinis reglamentavimas iš esmės numato vienintelę ArT sprendimo priežiūros formą – ArT sprendimo panaikinimą, o ArT sprendimų tikrinimas fakto ir natūraliosios teisės taikymo aspektu neleidžiamas.
2. Nors KAI įtvirtintas liberalus teisinis ArT sprendimo panaikinimo reguliavimas, kuriuo, nepriklausomai nuo to, kad pateikti įrodymai pagrindžia KAI įtvirtintų ArT sprendimo panaikinimo pagrindų egzistavimą, numato **LApT teisę, o ne pareigą** panaikinti tokį ArT sprendimą, teismų praktikoje įsitvirtino tokia teismų diskrecijos teisę paneigianti nuostata – **jeigu KAI įtvirtinti ArT sprendimo negaliojimo pagrindai nustatomi – ArT sprendimas visais atvejais yra panaikinamas.**
3. KAI 50 straipsnio 6 dalyje *de jure* įtvirtinta remisijos galimybė, t.y. nuostata, numatanti Lietuvos apeliacinio tesimo teisę sustabdyti bylos dėl ArT sprendimo panaikinimo nagrinėjimą, taip ArT suteikiant galimybes pašalinti nustatytus ArT sprendimo panaikinimo pagrindus, *de facto* yra neįgyvendinama.
4. Nepaisant skirtingos KAI įtvirtintos ArT sprendimo panaikinimo pagrindų patikrinimo tvarkos (atitinkamai sprendimo suderinamumas su viešosios tvarkos reikalavimais ir ginčo arbitruotinumumas (KAI 50 straipsnio 3 dalies 5 ir 6 punktai) tikrinami *ex officio*, o visi kiti arbitražo sprendimo panaikinimo pagrindai, numatyti KAI 50 straipsnio 3 dalies 1-4 punktuose, analizuojami tik esant tokiam vienos iš šalių reikalavimui), teismų praktikoje visų KAI įtvirtintų **ArT sprendimo panaikinimo pagrindų patikrinimo realizavimas yra vienodas, o šalims tenkanti įrodinėjimo našta - tokia pati.**
5. Lietuvos teismų, nagrinėjančių skundus dėl ArT sprendimų panaikinimo, praktikoje nėra aiškios pozicijos, ar KAI 50 straipsnio 3 dalies 1-6 punktuose įtvirtinti **ArT sprendimo panaikinimo pagrindai turi būti traktuojami kaip baigtinis skirtingų pagrindų sąrašas**, ar priešingai, **KAI 50 straipsnio 3 dalies 1-5 punktuose įtvirtinti ArT sprendimo panaikinimo pagrindai yra tik KAI 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtinto pagrindo sudedamosios dalys.**
6. Nepaisant to, kad KAI *expressis verbis* įtvirtina nearbitruotinių ginčų sąrašą, skundus teikiančių šalių argumentai ir teismų priimtų sprendimų praktika patvirtina, kad **įsitvirtino kritikuotina nuostata, jog KAI nėra laikomas vieninteliu teisės aktu, kuriame įtvirtintas baigtinis ginčų, negalinčių būti arbitražo ginčo dalyku, sąrašas.** Praktikoje laikomasi kritikuotinos pozicijos, kad konkretaus atvejo arbitruotinumumas vertintinas atsižvelgiant ne tik į KAI 12 straipsnyje įtvirtintu baigtiniu nearbitruotinių ginčų sąrašą, bet ir į tai, ar ginčas yra susijęs su viešojo intereso apsauga bei į tai, ar konkretaus ginčo objektas nekvalifikuotinas kaip patenkantis į atitinkamos srities *lex specialis* (atitinkamo įstatymo) reguliavimo sritį, numatančio išimtinai tik specialaus ginčo nagrinėjimo subjekto – teismo.

7. Teismų praktikoje **formuojasi kritikuotina pozicija, kad ArT, priimdamas sprendimus dėl jurisdikcijos nagrinėti ginčą turi tik vadovautis ne tik LR KAĮ numatytais nuostatomis, bet ir pagal teisės principą „kas pirmas laike, tas pirmas teisėje“**, t. y. atsižvelgiant į tai, į kurią instituciją – arbitražo teismą ar valstybės teismą – buvo kreiptasi anksčiau. ArT nesivadovaujant tokiomis nuostatomis, ArT priimti sprendimai yra naikinami pagal analogiją taikant LR KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 3 punktą, t.y. laikant, kad ArT sprendimas buvo priimtas dėl ginčo ar ginčo dalies, kuri nebuvo perduota arbitražui.
8. Teismų praktikoje formuojama kritikuotina ir arbitražo vystymąsi Lietuvoje ribojanti pozicija, kad, nors teismo nutartis dėl ArT sprendimo panaikinimo nepanaikina arbitražinio susitarimo galiojimo, **tačiau užkerta kelią pakartotiniam ginčui arbitraže, nepriklausomai nuo tikrųjų ArT panaikinimo priežasčių**. Tokiais atvejais, sukuriama dviprasmiška situacija, kai net esant galiojančiai arbitražinei išlygai, šalis siekianti ginčo išnagrinėjimo yra priversta kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą pagal CPK įtvirtintas ginčo teisingumo taisykles.
9. Palyginus 1996 – 2012 ir 2012 – 2017 laikotarpius, statistiškai bylų skaičius padidėjo daugiau nei du kartus, o įvertinus tai, kad pirmasis laikotarpis yra daugiau nei tris kartus ilgesnis nei antrasis, tikrasis nagrinėtų bylų, susijusių su ArT sprendimo panaikinimu, skaičiaus padidėjimas siekia net šešis kartus. Nustatyta, kad dažniausiai skunduose dėl ArT sprendimo pasitaikantis argumentu buvo prieštaravimas Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai, o **net 62,5 % visų panaikintų ArT sprendimų panaikina būtent motyvuojant LR KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punkte įtvirtintais pagrindais**, t.y. nurodžius, kad buvo pažeista Lietuvos Respublikos viešoji tvarka.
10. Nėra suformuotos vieningos nuomonės, kas laikytina prieštaravimu Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai. Nors didelėje dalyje teismo nutarčių formaliai ir deklaruojama, kad viešoji tvarka turi būti suprantama, kaip tarptautinė viešoji tvarka, t.y. siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka, tačiau teismo praktikoje **de facto pasitaiko atveju, kai, viešosios tvarkos pažeidimais pripažįstami ir prieštaravimai Lietuvos Respublikos įstatymų imperatyviomis nuostatomis**.
11. Lietuvoje įtvirtinta dviejų pakopų ArT teisminės kontrolės sistema daro neigiamą įtaką ginčų nagrinėjimo operatyvumui.

Išanalizavus ArT sprendimų panaikinimo instituto taikymo Lietuvoje ypatumus ir pasekmes, teigtina, kad esamas ArT sprendimų priežiūros teisinis reglamentavimas Lietuvoje ir šių normų taikymas praktikoje nėra tinkamas ir pakankamas arbitražo, kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo, spartesnio vystymosi Lietuvoje užtikrinimui.

PASIŪLYMAI

1. LR Seimui siūloma papildyti KAĮ 3 straipsnį 14 dalimi ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„**16. Viešoji tvarka - tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus.**“
2. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 9 straipsnio 1 dalį (pakeičiant 2 dalį ir papildant nauja 3 dalimi) ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„2) Lietuvos apeliacinį teismą dėl šio įstatymo 26, 50 ir 51 straipsniuose nurodytų veiksmų atlikimo.
3) Lietuvos Aukščiausiųjį Teismą dėl šio įstatymo 50 straipsnyje nurodytų veiksmų atlikimo.“
3. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„1. Arbitražo teismo sprendimas gali būti panaikintas, pateikus skundą ~~Lietuvos apeliaciniam teismui~~ **Lietuvos Aukščiausiajam Teismui** šiame straipsnyje nustatytais pagrindais.“
4. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 2 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„2. ~~Lietuvos apeliacinis teismas~~ **Lietuvos Aukščiausiasis Teismas**, priėmęs skundą dėl priimto arbitražo teismo sprendimo, gali vienos iš šalių prašymu išimtiniais atvejais sustabdyti arbitražo teismo sprendimo vykdymą.“
5. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 3 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„3. ~~Lietuvos apeliacinis teismas~~ **Lietuvos Aukščiausiasis Teismas** gali panaikinti arbitražo teismo sprendimą, kai padavusi skundą šalis pateikia įrodymus, kad:“
6. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 4 punktą ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„4) arbitražo teismo sudėtis ar arbitražo procesas neatitiko šalių susitarimo ir ~~(arba) imperatyvių šio įstatymo nuostatų, o jei tokio susitarimo nėra, imperatyvių šio įstatymo nuostatų; arba~~“.
7. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 3 dalies 6 punktą ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„6) arbitražo teismo sprendimas ~~prieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai~~ **priimtas pažeidžiant viešąją tvarką ar arbitražo teismo sprendimo pasekmės prieštarauja viešajai tvarkai.**“
8. LR Seimui siūloma pakeisti KAĮ 50 straipsnio 3 dalį - 50 straipsnio 3 dalies 7 punktą laikyti negaliojančiu.
9. LR Seimui siūloma papildyti KAĮ 50 straipsnio 6 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):
„6. ~~Lietuvos apeliacinis teismas~~ **Lietuvos Aukščiausiasis Teismas**, gavęs skundą dėl arbitražo teismo sprendimo, ~~turi gali motyvuota nutartimi~~, jeigu to pageidauja ginčo šalis, **arba, nesant tokio prašymo, savo iniciatyva gali, motyvuota nutartimi** sustabdyti bylą dėl arbitražo teismo

sprendimo panaikinimo, kad arbitražo teismas galėtų atnaujinti nagrinėjimą arba imtis kitų veiksmų, kurie, Lietuvos apeliacinio teismo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, pašalintų arbitražo teismo sprendimo naikinimo pagrindą.“

10. LR Seimui siūloma pakeisti CPK 23 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):

„1. Šalys savo susitarimu gali perduoti spręsti arbitražo tvarka bet kokį ginčą dėl fakto ar (ir) teisės, išskyrus **tik tuos** ginčus, kurie pagal įstatymus negali būti nagrinėjami arbitraže **numatyti Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnyje.**“

11. LR Seimui siūloma pakeisti Advokatūros įstatymo 51 straipsnio 1 dalį ir išdėstyti taip (lyginamasis variantas):

„1. Kai kyla kliento ir advokato ginčas dėl teisinių paslaugų, klientas turi teisę kreiptis į Lietuvos advokatūrą, teismą **ar arbitražą, jei buvo sudarytas atitinkamas arbitražinis susitarimas.**“

12. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui, vykdančiam vienodos bendrosios kompetencijos teismų praktikos formavimo aiškinant ir taikant įstatymus, funkcijas, **siūloma pateikti rekomendacinius išaiškinimus KAI įtvirtintų arbitražo teismo sprendimų panaikinimo pagrindų taikymo klausimais.**

LITERATŪRA

Įstatymai, norminiai aktai bei dokumentai

1. „Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas.“ *Valstybės žinios* 76, 3932 (2012).
2. „Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymas.“ *Valstybės žinios* 84, 2000 (1996).
3. „Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas.“ *Valstybės žinios* 102, 2049 (1994).
4. „1958 m. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo.“
<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/New-York-Convention-E.pdf>.
5. „Jungtinių tautų UNCITRAL 1985 m. pavyzdinis įstatymas dėl tarptautinio komercinio arbitražo.“ http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf.

Specialioji literatūra

6. Born, Gary B.. *International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2009.
7. Born, Gary B.. *International commercial arbitration and forum selections agreements: drafting and enforcing*. Wolters Kluwer, 2010.
8. Born, Gary B.. *International commercial arbitration*. Wolters Kluwer, 2014.
9. BORN, Gary B.. *International arbitration. Law and Practice*. The Hague: Wolters Kluwer, 2016.
10. Daujotas, Rimantas. *Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas*. Vilnius: Eugrimas, 2015.
11. Dominas, Gediminas ir Valentinas Mikelėnas. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius: Justitia, 1995.
12. Gaillard, Emmanuel. *Legal Theory of International Arbitration*. Martinus Nijhoff Publishers, 2010.
13. Lew, Julian D. M., Loukas A. Mistelis and Stefan M. Kroll. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003.

Kiti šaltiniai

14. Abedian, Hossein. „Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration.“ *Journal of International Arbitration*, 6 (2011): 589–626. (Kluwer Law International BV, The Netherlands).
http://arbitration.ir/Uploads/Judicial%20Review%20of%20Arbitral%20Awards_M%20H%20%20Abedian.pdf
15. Aukštuolienė, Giedrė. „Skundai dėl arbitražo sprendimų panaikinimo ir prašymai pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus Lietuvos teismuose: statistika ir tendencijos“.
Arbitražas. Teorija ir praktika (2016):91-100.
16. Baublys, Linas, Darijus Beinoravičius, Andrius Kaluina, ir Paresch Kathrani, ir Giedrė Lastauskienė, ir Kristina Miliauskaitė, ir Ernestas Spruogis, ir Vidas Stankevičius, ir Eglė

- Venckienė, *Teisės teorijos įvadas. 2 Pataisytas ir papildytas leidimas*. Vilnius: Leidykla Mes, 2012.
17. Billiet, Johan. The European Arbitration Review 2017. [©Global Arbitration Review.] (https://globalarbitrationreview.com/request/asset/767200de-08bc-4c56-b028-8c62553f579e?asset_id=6fbd1eb2-7bd3-4a06-8beb-f3fe9c1268c0)
  18. Bommel van der Bend, Kirstin Nijburg and Stefan Derksen. The European Arbitration Review 2018. <https://globalarbitrationreview.com/edition/1001072/the-european-arbitration-review-2018>. [Exclusively for : SIGITAS ŠAKYS | 23-Mar-18, 07:58 PM] ©Global Arbitration Review]
  19. Bublienė, Danguolė ir Eglė Zemlytė. „Arbitražiniai susitarimai (arbitražinė išlyga) vartojimo sutartyse: per se nesąžininga sąlyga?“ *Teisė*, 84 (2012): 7 – 26.
  20. Christian Borris, Rudolf Henneke, Article V (1)(d), в: New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 10 June 1958—Commentary 329, 344 (R. Wolff ed.,2012). http://newyorkconvention1958.org/index.php?lvl=cmspage&pageid=10&menu=624&opac_view=-1
  21. Dominas, Gediminas. „Viešosios tvarkos samprata arbitražo teisėje.“ *Arbitražas. Teorija ir praktika* (2016):16-36.
  22. International Arbitration Dictionary. <https://www.international-arbitration-attorney.com/international-arbitration-dictionary/>[prisijungimo data 2018–02–18].
  23. 2015 International Arbitration Survey: Improvements and Innovations in International Arbitration, Queen Mary, University of London – School of International Arbitration, 2015. <http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164761.pdf>.
  24. Jarusevičius, Justinas. „Civilinių ginčų, susijusių su viešuoju interesu, arbitruotinumai.“ *Teisė*, 91 (2014): 172 – 192.
  25. Kozubovska, Beata. „Ginčų, kylančių iš vartojimo sutarčių, nagrinėjimo arbitraže problematika.“ *Teisė*, 81 (2011): 119 – 128.
  26. Kozubovska, Beata ir Rimantas Daujotas. „Arbitrų atsakomybė ir imunitetas nuo atsakomybės.“ *Teisė*, 92 (2014): 48 – 57.
  27. Kozubovska, Beata ir Rita Griguolaitė. „Su konkurencijos teise susijusių ginčų srėstinumas arbitražu.“ *Jurisprudencija, Mokslo darbai*, 22 (2015): 360 – 381.
  28. *Lietuvių kalbos žodynas* (t. I–XX, 1941–2002): elektroninis variantas. Redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Programuotojai: Evaldas Ožeraitis, Vytautas Zinkevičius. – Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnaujinta versija, 2017). – www.lkz.lt.

29. Mikelėnas Valentinas, Vytautas Nekrošius ir Eglė Zemlytė. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras. Vilnius: Registrų centras, 2016.
  30. Parchaev, Denis, Agnė Kisieliauskaitė, ir Lina. Bajoraitė. „Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste.“ *Teisė*, 98 (2016): 181 -199.
  31. „Recommendation No. R(86)12 „Concerning measures to prevent and reduce the excessive workload in the courts“ adopted by the Committee of Ministers on 16 September 1986. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=606796&SecMode=1&DocId=690980&Usage=2> .
  32. Report of the Secretary-General: Study on the Application and Interpretation of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958), A/CN.9/168, in X Yearbook of the United Nations Commission on International Trade Law (1979).
  33. Tarptautinių prekybos rūmų (International Chamber of commerce, ICC) pateikiama arbitražo sprendžiamų ginčų statistika. <https://iccwbo.org/media-wall/news-speeches/icc-reveals-record-number-new-arbitration-cases-filed-2016> .[prisijungimo data 2017–12–24].
  34. UNCITRAL Secretariat Guide on the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards (New York, 1958) 2016 Edition. http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/NY-conv/2016_Guide_on_the_Convention.pdf
  35. Vaišvila, Alfonsas. *Teisės teorija: vadovėlis*. Vilnius: Justitia, 2004.
  36. Varapnickas, Tadas. „Arbitro nušalinimas ir jo teisiniai padariniai.“ *Teisė*, 99 (2016): 174 – 185. http://newyorkconvention1958.org/index.php?lvl=cmspage&pageid=10&menu=624&opac_view=-1
  37. Zemlytė, Eglė. „Valstybė kaip arbitražinio susitarimo šalis.“ Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2012.
  38. Zemlytė, Eglė. „Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą pagal Lietuvos ir užsienio valstybių teisę.“ *Teisė*, 79 (2011): 172 – 185.
  39. Zemlytė, Eglė. „Valstybės ir viešosios teisės juridinių asmenų teisė sudaryti arbitražinį susitarimą.“ *Teisė*, 80 (2011): 193 – 213.
- Teismų praktika**
40. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-510/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=c879e366-c6cb-4599-a9aa-46aca3852c1d>

41. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-566/2011.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d84468e5-2e92-4048-9440-631143d9f893>
42. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gegužės 8 d. nutartis civilinėje byloje 2A-607/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d23f83c6-1c81-4b66-a105-9af1477f3f00>
43. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje 2A-1258/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=09abc79b-e187-4eff-be70-0902df6a6e26>
44. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 28 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-181/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d1dd2901-1eab-4e81-b7e6-f8f1f17298ce>
45. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje 2A-283/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0d9b28e7-0d7c-4f00-a0dd-b61cc2ba787e>
46. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=abd966b8-2898-403c-998d-b881e89f07b9>
47. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-339-370/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3b14207d-bfdc-48b1-9b54-6e4de3e795c5>
48. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. balandžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-240-370/2015.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9fb9d798-6f24-4eb3-bb88-44594b90a59d>
49. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. rugsėjo 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-804/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e2f99da9-7e66-4077-838f-cc2a51cc5b9d>
50. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-59-370/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=e9397752-764b-4e5a-b786-2e4a724ace1b>
51. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-365-969/2016.“ LITEKO.

- <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=042a4191-ba43-4106-9413-aae15b39d664>
52. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-431/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=90d7dfe4-1361-4da3-9a25-a1d3be0d1870>
53. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. gruodžio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1225/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=067d4567-a1c5-4726-8d2c-9025a31db740>
54. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-547/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=ef0cdab0-306c-4837-98fb-13c10ff26511>
55. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. sausio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-57-241/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=41b6e87c-5128-4467-b42b-350767f43e0c>
56. „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-350/2012.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=8bbc7240-2dfb-4ac4-9dc6-20745d60e444>
57. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-150-823/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=0f811240-351c-4207-91fb-8956c117776e>
58. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-61-381/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c698d958-942a-4c52-8837-0e9f4a3be517>
59. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2016 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-471-916/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=387948cc-56e0-4d6f-99db-821b6d4c039a>
60. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-410-823/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=43e12e31-bc68-4a26-876d-963ef53437aa>
61. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-573-407/2015.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e0e1fba-844f-4723-8f41-5d16e1260a60>

62. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-248/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=6544f16c-9706-46b1-9e3e-75f20e457db8>
63. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-283/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=0d9b28e7-0d7c-4f00-a0dd-b61cc2ba787e>
64. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1226/2014.“ LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=08dd7c8e-7681-4d7e-b591-cd945f53fbc5>
65. „Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. balandžio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2A-231-407/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=43e8514b-ba61-4793-816b-ffae12f4f130>
66. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. liepos 3 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-450-469/2015.“ LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=b69038e5-80cc-441b-961c-e69027799013>
67. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. Nr. 3K-7-304/2011.“ LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=83ac1ed2-4cde-4692-afcc-b1758c432151>
68. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. birželio mėn. 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-353/2012.“ LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=403c90d6-49b8-4dd2-bce6-2f230b0073a4>
69. „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-360/2012.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=6ce900d5-f41c-4228-a23b-3bb13e6fb809>
70. „Lietuvos apeliacinio teismo 20164 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-469/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=44e0bc8a-83a3-4b2b-b524-055f8fe34daa>
71. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-431/2013.“ LITEKO.
<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiseska/tekstas.aspx?id=8656e3f3-1882-4389-9bae-767a217695b8>

72. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. vasario 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-211-236/2015.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1078b9e8-998f-4b1b-9d34-68f1f137dd50>
73. „Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. vasario 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-101-370/2018.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=c4886e0c-7dcc-40b2-a457-7f25f9729a66>
74. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2012 m. liepos 13 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-370/2012.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=db652bbb-7527-451a-a0b7-d64064a9a5c4>
75. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-904/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=51efb790-878d-4b04-8bad-8f4aa5a40e0f>
76. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-168-117/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=62a5de51-e931-4522-a224-a0c7b55368be>
77. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugpjūčio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2A-1156/2014. LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=71fe52b3-a468-4c54-8b92-a2bc0ae5c956>
78. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-51/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=717ee81b-1208-40d6-a0b9-374fad3478b9>
79. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr.2A-72/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=21c348c1-0f8f-4b60-8514-7242882211df>
80. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. rugsėjo 1 d. nutartis byloje Nr.e3K-3-387-421/2016.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=d700b365-1453-494a-9a2b-5fa19254e9be>
81. „Lietuvos apeliacinio teismo 2015 m. spalio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-573-407/2015.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=4e0e1fba-844f-4723-8f41-5d16e1260a60>
82. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-128-370/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9d0a244a-159f-4b45-bd5c-50b93ccca34e>

83. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. spalio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr.e2A-518-823/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=3bdda7a4-4c42-4edd-a42b-8ed092dd28e4>
84. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1326/2015.“LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=08dd7c8e-7681-4d7e-b591-cd945f53fbc5>
85. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-856/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bf07324b-22e4-47f3-845b-4404bde1a0d6>
86. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2014 m. gegužės 19 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-289/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=37810bce-bc80-4d03-be73-819cca7f1d96>
87. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-128-370/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9d0a244a-159f-4b45-bd5c-50b93ccca34e>
88. „Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-902/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=25e3a3dd-d0e6-4456-87a2-f4b457aef271>
89. „Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. balandžio 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-356/2013.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=7be20321-ab02-4874-8853-558fbab784c9>
90. „Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-964/2012.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=bea4cde1-5a07-4ded-a4a0-957b6ccd73c5>
91. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=1364991f-b51f-4b24-b2cf-436dcf9883>
92. „Lietuvos apeliacinio teismo 2017 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-644-370/2017.“ LITEKO. <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=11a8516a-a79c-42c1-8f10-eb408d1dfd4e>

ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Šakys S. Arbitražo teismo sprendimų panaikinimas / Mediacijos programos magistro baigiamasis darbas. Vadovas Dr. A. Tvaronavičienė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Privatinės teisės institutas, 2018. - p. 75.

Reikšminiai žodžiai: arbitražas, sprendimas, panaikinimas, pagrindai, pasekmės

Siekiant išanalizuoti arbitražo teismo sprendimų panaikinimo instituto taikymo Lietuvoje ypatumus ir pasekmes, darbe analizuojamas Lietuvoje įtvirtintas arbitražo teismo sprendimų panaikinimo pagrindų teisinis reglamentavimas bei Lietuvos teismuose formuojama praktika nagrinėjant skundus dėl arbitražo teismo sprendimų panaikinimo.

Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas Lietuvoje priimtų arbitražo teismo sprendimų teisminės kontrolės reglamentavimas ir atitinkamai tos kontrolės taikymas teismų praktikoje neužtikrina arbitražo, kaip ginčų nagrinėjimo būdo, spartesnio vystymosi, nes arbitražo teismo sprendimo apskundimo apribojimų nėra, o arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas skundus nagrinėjančiuose teismuose yra nenusistovėjęs ir sunkiai prognozuojamas.

Šakys S. Annulment of Arbitral Awards / Master Thesis / Degree Program: Mediation. Supervisor Dr. A. Tvaronavičienė. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Law Faculty, Institute of Private Law, 2018. - p. 75.

Key words: arbitration, award, annulment, grounds, consequences

In order to disclose the peculiarities and consequences of the annulment of arbitral awards as such in Lithuania, this master thesis analyzes legal framework of legal grounds of the annulment of arbitral awards and Lithuanian case-law in examination of appeals to arbitral awards.

Research disclosed that legal framework set forth in legal acts of the Republic of Lithuania for judicial control of arbitral awards made in Lithuania and, accordingly, application of such control in practice does not ensure faster development of arbitration as a method of examination and settlement of disputes whereas arbitral awards can be appealed and challenged without limitations and application of legal grounds for the annulment of arbitral awards in courts examining appeals is unsettled and hardly predictable.

SANTRAUKA

Šakys S. Arbitražo teismo sprendimo panaikinimas / Mediacijos programos magistro baigiamasis darbas. Vadovas Dr. A. Tvaronavičienė. - Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas, Privatinės teisės institutas, 2018. - p. 75.

Šiame magistro baigiamajame darbe „Arbitražo teismo sprendimo panaikinimas“ nagrinėjami su arbitražo teismo sprendimų teismine kontrole susiję klausimai. Darbe keliami ir analizuojami tiek su arbitražo teismo sprendimo panaikinimo instituto teisiniu reglamentavimu, tiek su praktiniu tokio reglamentavimo taikymu susiję klausimai. Tyrimo metu siekiama nustatyti, ar arbitražo teismo sprendimų panaikinimo instituto Lietuvoje teisinis reglamentavimas yra tinkamas ir pakankamas, o praktinis jo taikymas nepažeidžia šalių laisvos valios pasirinkti tarpusavio ginčų nagrinėjimo instituciją esmės.

Pagrindinis tyrimo tikslas - išanalizuoti arbitražo teismo sprendimų panaikinimo instituto taikymo Lietuvoje ypatumus ir pasekmes.

Išsikeltam tyrimo tikslui pasiekti, darbas suskirstytas į tris struktūrines dalis. Pirmajame baigiamojo darbo skyriuje yra pateikiamos bendros esminės išvalgos dėl arbitražo teismo sprendimo teisinės prigimties, esmės, arbitražo teismo sprendimų teisminės kontrolės poreikio ir tikslo bei kitų su tuo susijusių aspektų. Antrajame baigiamojo darbo skyriuje analizuojamos taikytinos arbitražo teismo sprendimo priežiūros formos, išsamiai atskleidžiamos Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatyme įtvirtintų arbitražo teismų sprendimų panaikinimo teisiniai pagrindai bei jų taikymo ypatybės. Trečiajame darbo skyriuje, t.y. specialioje tyrimo dalyje, detaliai analizuojama arbitražo teismų sprendimo panaikinimo instituto taikymo Lietuvos teismuose praktika, pateikiama panaikintų arbitražo sprendimų statistika, dažniausiai pasitaikančios arbitražo teismo panaikinimo priežastys bei atskleidžiamos arbitražo teismų sprendimų panaikinimo teisinės pasekmės ir iš to kylančios praktinės problemos.

Tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose įtvirtintas Lietuvoje priimtų arbitražo teismo sprendimų teisminės kontrolės reglamentavimas ir atitinkamai tos kontrolės taikymas teismų praktikoje neužtikrina arbitražo, kaip ginčų nagrinėjimo būdo, spartesnio vystymosi, nes arbitražo teismo sprendimo apskundimo apribojimų nėra, o arbitražo teismo sprendimo panaikinimo pagrindų taikymas skundus nagrinėjančiuose teismuose yra nenusistovėjęs ir sunkiai prognozuojamas.

SUMMARY

Šakys S. Annulment of Arbitral Award / Master Thesis / Degree Program: Mediation. Supervisor Dr. A. Tvaronavičienė. - Vilnius: Mykolas Romeris University, Law Faculty, Institute of Private Law, 2018. - p. 75.

This master thesis *Annulment of Arbitral Award* examines matters related to judicial control of arbitral awards. It analyzes both legal framework of the annulment of arbitral award as such and aspects of application of such legal framework in practice. The aim of research was to determine whether legal framework of the annulment of arbitral awards in Lithuania is adequate and sufficient and practical application of it does not violate the essence of freedom of the parties to select the jurisdiction for resolution of their disputes.

The main goal of research is to analyze the peculiarities and consequences of application of the institution of annulment of arbitral award in Lithuania.

Master thesis consists of three structural parts. First section includes key principal insights on legal nature and essence of arbitral award, the need and purpose of judicial control of arbitral awards and other aspects related to this. The second section analyzes applicable forms of the control and enforcement of arbitral award, examines in detail legal grounds of the annulment of arbitral awards set forth in the Law on Commercial Arbitration of the Republic of Lithuania and peculiarities of application of the same in practice. The third section, i.e. special part of research, includes detailed analysis of Lithuanian case-law available within the scope of annulment of arbitral awards, statistics and most common reasons of annulment of arbitral awards as well as legal consequences and practical problems arising from the same.

Research disclosed that legal framework set forth in legal acts of the Republic of Lithuania for judicial control of arbitral awards made in Lithuania and, accordingly, application of such control in practice does not ensure faster development of arbitration as a method of examination and settlement of disputes whereas arbitral awards can be appealed and challenged without limitations and application of legal grounds for the annulment of arbitral awards in courts examining appeals is unsettled and hardly predictable.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-04-09

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas), Teisės fakulteto / Privatinės teisės instituto, Mediacijos programos studentas Sigitas Šakys patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Arbitražo teismo sprendimo panaikinimas“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Sigitas Šakys